

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН
КАФЕДРА МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН І БІЗНЕСУ

ДОПУСТИТИ ДО ЗАХИСТУ
Завідувач випускової кафедри
_____ О. П. Степанов
«_____» _____ 2021 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

(ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА)

ВИПУСКНИКА ОСВІТНЬОГО СТУПЕНЯ БАКАЛАВРА
ЗА СПЕЦІАЛЬНІСТЮ 292 «МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ»
ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНОЮ ПРОГРАМОЮ
«МІЖНАРОДНИЙ БІЗНЕС»

Тема: «Глобальні трансформації міжнародної інвестиційної діяльності ТНК під впливом пандемії COVID-19»

Виконавець: Мисливець Владислава Олександрівна,
група МБ-403

(підпис виконавця)

Керівник: к.е.н., доцент, доцент кафедри міжнародних
економічних відносин і бізнесу ФМВ НАУ
Побоченко Леся Миколаївна

(підпис керівника)

Нормоконтролер: Набок Інна Іванівна

(підпис нормоконтролера)

Київ – 2021

НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет міжнародних відносин

Кафедра міжнародних економічних відносин і бізнесу

спеціальність 292 «Міжнародні економічні відносини»

освітньо-професійна програма «Міжнародний бізнес»

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри

_____ Степанов О.П.

«__» _____ 20__ р.

ЗАВДАННЯ

на виконання кваліфікаційної роботи

Мисливець Владислави Олександрівни

1. Тема роботи «Глобальні трансформації міжнародної інвестиційної діяльності ТНК під впливом пандемії COVID-19» затверджена наказом ректора від «05» квітня 2021 р. №557/ст.
2. Термін виконання роботи: з 03 травня 2021 року по 20 червня 2021 року.
3. Вихідні дані до роботи: законодавчі та нормативно-правові акти щодо регулювання прямих іноземних інвестицій та інвестицій від ТНК в Україні та світі, статистичні матеріали Міністерства фінансів України, Державної служби статистики України та Національного банку України. Матеріали й аналітичні звіти міжнародних компаній: World Investment Report, CPI, KPMG, щорічні звіти міжнародних організацій: Конференції ООН з торгівлі та розвитку (ЮНКТАД), Міжнародного валютного фонду (МВФ), Світової організації торгівлі (СОТ), Світового банку (СБ), Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР)
4. Зміст пояснювальної записки: теоретичні основи дослідження міжнародного інвестування ТНК у глобальному бізнес-середовищі, трансформація міжнародної інвестиційної діяльності ТНК під впливом пандемії COVID-19, проблеми та шляхи їх вирішення щодо інвестиційної діяльності ТНК в Україні в умовах коронавірусної інфекції.
5. Перелік обов'язкового ілюстративного матеріалу: у роботі розміщено 15 таблиць та 31 рисуноків.

6. Презентація основних результатів дипломної роботи в електронному вигляді. Розроблена презентація в Microsoft Office Power Point, складає 25 слайдів.

7. Календарний план-графік

№ пор.	Завдання	Термін виконання	Відмітка про виконання
1.	Вивчити літературні джерела з предмету дослідження та написати заяву про затвердження теми кваліфікаційної роботи	29.03.2021	Виконано
2.	Затвердити план дослідження та отримати завдання до виконання кваліфікаційної роботи	29.04.2021	Виконано
3.	Розкрити теоретичні основи дослідження міжнародного інвестування у глобальному бізнес-середовищі	03.05.2021 – 10.05.2021	Виконано
4.	Оцінити вплив пандемії на міжнародну інвестиційну діяльність ТНК	11.05.2021 – 17.05.2021	Виконано
5.	Визначити проблеми щодо інвестиційної діяльності ТНК в Україні в умовах коронавірусної інфекції та знайти шляхи їх вирішення	18.05.2021 – 24.05.2021	Виконано
6.	Написати реферат, вступ, висновки та оформити список використаних джерел і додатки	25.05.2021 – 27.05.2021	Виконано
7.	Оформити кваліфікаційну роботу та пройти перевірку на плагіат	28.05.2021	Виконано
8.	Попередній захист кваліфікаційної роботи	07.06.2021	Виконано
9.	Передати кваліфікаційну роботу рецензенту для рецензування (за 10 днів до захисту)	04.06.2021	Виконано
10.	Передати кваліфікаційну роботу науковому керівникові для написання відгуку (за 7 днів до захисту)	07.06.2021	Виконано

8. Дата видачі завдання: « 29 » квітня 2021р.

Керівник кваліфікаційної роботи _____
(підпис керівника)

Побоченко Л.М.
(П.І.Б)

Завдання прийняв до виконання _____
(підпис випускника)

Мисливець В.О.
(П.І.Б)

РЕФЕРАТ

Пояснювальна записка до кваліфікаційної роботи «Глобальні трансформації міжнародної інвестиційної діяльності ТНК під впливом пандемії COVID-19»: 106 сторінок, 15 таблиць, 31 рисунок, 93 літературних джерела.

Перелік ключових слів (словосполучень): ІНОЗЕМНІ ІНВЕСТИЦІЇ, ПРЯМІ ІНОЗЕМНІ ІНВЕСТИЦІЇ (ПІ), ТРАНСНАЦІОНАЛЬНІ КОРПОРАЦІЇ (ТНК), COVID-19, ІНВЕСТИЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ, ГЛОБАЛЬНІ ПОТОКИ ПІ.

Об'єкт дослідження: глобальні трансформації міжнародної інвестиційної діяльності ТНК.

Предмет дослідження: мови, фактори та тенденції проявів інвестиційної діяльності ТНК під впливом пандемії COVID-19.

Мета дипломної роботи: визначення сутності глобальних трансформацій міжнародної інвестиційної діяльності ТНК під впливом пандемії COVID-19.

Методи дослідження: методи теоретичного узагальнення, аналізу й синтезу, історико-логічний та метод абстрагування, методи статистичного, економічного, ретроспективного та порівняльного аналізу, методи системно-структурного аналізу, методи індукції та дедукції.

Отримані результати та їх новизна: новизна одержаних результатів полягає у дослідженні та розкритті глобальних трансформацій інвестиційної діяльності ТНК під впливом пандемії COVID-19.

Значущість виконаної роботи та висновки: вирішення проблемних аспектів та розробка рекомендацій щодо залучення інвестицій ТНК в економіку України, зокрема, створення привабливого інвестиційного клімату завдяки впровадженню та вдосконаленню правових законодавчих актів, політичних та економічних умов.

Рекомендації щодо використання результатів: матеріали кваліфікаційної роботи рекомендується використовувати для застосування при дослідженні та написанні звітів щодо залучення інвестицій ТНК під впливом пандемії COVID-19 в економіку України.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	6
РОЗДІЛ 1	
ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ МІЖНАРОДНОГО ІНВЕСТУВАННЯ ТНК У ГЛОБАЛЬНОМУ БІЗНЕС-СЕРЕДОВИЩІ.....	9
1.1. Поняття, сутність та класифікація іноземних інвестицій.....	9
1.2. Генезис теорій і моделей міжнародного інвестування та інвестиційної поведінки ТНК.....	19
1.3. Державне регулювання інвестиційної діяльності транснаціональних корпорацій: зарубіжний досвід.....	28
РОЗДІЛ 2	
ТРАНСФОРМАЦІЯ МІЖНАРОДНОЇ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТНК ПІД ВПЛИВОМ ПАНДЕМІЇ COVID-19.....	38
2.1. Інвестиційна поведінка ТНК в умовах глобальної турбулентності.....	38
2.2. Аналіз регіональної структури прямих іноземних інвестицій у світі.....	48
2.3. Вплив пандемії COVID-19 на інвестиційну діяльність ТНК.....	64
РОЗДІЛ 3	
ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ ЩОДО ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТНК В УКРАЇНІ В УМОВАХ КОРОНАВІРУСНОЇ ІНФЕКЦІЇ...	75
3.1. Сучасний стан та тенденції інвестування ТНК в Україні.....	75
3.2. Проблемні аспекти та напрями їх вирішення щодо залучення інвестицій ТНК в економіку України.....	85
ВИСНОВКИ.....	95
СПИСОК БІБЛІОГРАФІЧНИХ ПОСИЛАНЬ ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	98

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Криза, викликана пандемією COVID-19 спричинила серйозний вплив на всю економічну діяльність, зокрема, на її глобалізацію, в якій інвестиції займають центральне місце. Її наслідки та вплив на потоки міжнародних інвестицій ТНК будуть прослідковуватися багато років. На сьогодні неможливо повністю визначити наслідки, нанесені кризою, оскільки пандемія ще розгортається. Вона показала, наскільки взаємопов'язаними стали потоки товарів і послуг.

В сучасних умовах одним із основних суб'єктів глобальних трансформацій економік світу виступають транснаціональні корпорації. Незважаючи на турбулентність стану глобального економічного простору, для ТНК продовжується період експансії за рахунок інвестиційної діяльності та потоків прямих іноземних інвестицій.

ТНК, прагнучи охопити провідні позиції на глобальних ринках, забезпечують збільшення своїх можливостей за рахунок об'єднання сфер інтересів транснаціонального бізнесу та перерозподілу ризиків за рахунок інвестування.

На сьогодні, еволюція міжнародних економічних відносин формується під впливом ТНК як основного суб'єкта їх діяльності. ТНК виступають потужною силою, діяльність якої розгортається в міжнародному масштабі та відіграє ключову роль в інтеграції світового господарства та зміцненні світогосподарських зв'язків.

В умовах глобальних трансформацій економіки, немає жодного вагомego процесу, який обійшовся б без участі ТНК. Вони є безпосередніми учасниками світогосподарських зв'язків, впливають на політичні процеси та формування основних світових тенденцій.

ТНК реалізують свої стратегічні цілі розвитку через інвестиції в інші країни. Прямі іноземні інвестиції є основним способом поширення впливу ТНК на національні економіки, а також засобом формування самих ТНК. Тому приймаючим

державам необхідно розробити свою національну політику регулювання інвестиційної діяльності ТНК на засадах власних національних інтересів.

Враховуючи те, що основною рушійною силою глобальних трансформацій міжнародної інвестиційної діяльності ТНК виступає пандемія COVID-19 та саме вона визначає основні тенденції інвестування та глобальних потоків ПІІ, дане дослідження є актуальним.

Варто зазначити, що вагомим внеском у дослідженні іноземних інвестицій та міжнародної інвестиційної діяльності транснаціональних корпорацій стали праці вітчизняних вчених: В. Є. Новицького, О. В. Пащенко, Ю. О. Світличної, І. О. Давидової, М. С. Лугової, Ю. А. Шевченко, Н. С. Сириченко, О. В. Федорчак, М. А. Дудченко, К. О. Хрімлі, А. В. Нікітіної, Л. М. Побоченко, А. О. Задоя, Н. О. Ракітіна та російських науковців – І. В. Сергєєва, І. І. Веретенникова, В. В. Шеховцов, К. В. Шичьова, Г. П. Подшиваленко, М. А. Генске, Н. І. Лахметкіна.

Серед авторів заходу варто відзначити роботи таких дослідників: Дж.М. Кейнс, К. Р. Макконнелл, С. Л. Брю, П. Самуельсон, У. Ф. Шарпом, Г.Дж. Александер і Дж.В. Бейл, Л.Дж. Гітман, М. Д. Джонк, Ч. Хілл, М. Кассон.

Метою дослідження є визначення сутності глобальних трансформацій міжнародної інвестиційної діяльності ТНК під впливом пандемії COVID-19.

Для досягнення мети кваліфікаційної роботи поставлені **основні завдання**:

- розкрити поняття, сутність та класифікацію міжнародних інвестицій;
- розглянути генезис теорій і моделей міжнародного інвестування та інвестиційної поведінки ТНК;
- проаналізувати державне регулювання інвестиційної діяльності транснаціональних корпорацій, враховуючи зарубіжний досвід;
- дослідити інвестиційну поведінку ТНК в умовах глобальної турбулентності;
- зробити аналіз регіональної структури прямих іноземних інвестицій у світі;
- визначити вплив пандемії COVID-19 на інвестиційну діяльність ТНК;

- оцінити сучасний стан та тенденції інвестування ТНК в Україні;
- розкрити проблемні аспекти та напрями їх вирішення щодо залучення інвестицій ТНК в економіку України.

Об’єктом дослідження виступають глобальні трансформації міжнародної інвестиційної діяльності транснаціональних корпорацій.

Предметом дослідження є умови, фактори та тенденції проявів інвестиційної діяльності ТНК під впливом пандемії COVID-19.

Методологія дослідження. У кваліфікаційній роботі використано наступні методи: теоретичного узагальнення, аналізу й синтезу, історико-логічний та метод абстрагування, методи статистичного, економічного, ретроспективного та порівняльного аналізу, методи системно-структурного аналізу, методи індукції та дедукції.

Теоретичною основою дослідження є економічні та теоретичні дослідження та праці провідних вітчизняних та зарубіжних вчених, закони, нормативно-правові акти та статистичні дані країн світу, офіційні публікації та щорічні звіти міжнародних організацій (ЮНКТАД, KPMG, СРІ, СОТ, ОЕСР, МВФ), та щорічні звіти Національного банку України та служби Державної статистики.

Апробація результатів дослідження. Основні тези, положення та висновки дипломного дослідження висвітлено у науковій публікації, яку опубліковано у збірнику тез міжнародної науково-практичної конференції «Національні економічні стратегії розвитку в глобальному середовищі»:

Мисливець В.О. Зміна пріоритетів інвестиційної діяльності під впливом пандемії COVID-19 //Міжнародна науково-практична конференція «Національні економічні стратегії розвитку в глобальному середовищі: XII міжнародна науково-практична конференція, 14 травня 2021 року: тези доп. – К., 2021. – С.272-275.

Структура дипломної роботи. Кваліфікаційна робота складається із вступу, трьох розділів, висновків та списку бібліографічних посилань використаних джерел. У роботі розміщено 31 рисунок та 15 таблиць. Список бібліографічних посилань використаних джерел включає 93 найменування на дев’яти сторінках.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ МІЖНАРОДНОГО ІНВЕСТУВАННЯ ТНК У ГЛОБАЛЬНОМУ БІЗНЕС-СЕРЕДОВИЩІ

1.1. Поняття, сутність та класифікація іноземних інвестицій

В умовах глобальних трансформацій економічного середовища, особливе місце в інтеграції будь-якої країни займають іноземні інвестиції. Дослідженням поняття та сутності інвестування приділяють особливу увагу в економічній науці, тому його розглядом займається велика кількість вчених. Зокрема, це спричинено впливом інвестицій на економічну діяльність країн.

Іноземні інвестиції є необхідністю, які обумовлена участю економіки країни в міжнародному поділі праці та переміщенні капіталу для підвищення економічного потенціалу підприємництва.

Дослідження економічної природи іноземних інвестицій дозволяє зрозуміти, що як фінансова категорія вони зайняли своє місце у вітчизняній науці наприкінці 20 століття, саме в той час почався розвиток економічних ринків країн. Оскільки економічна теорія постійно змінюється під впливом глобальних трансформацій, то і трактування поняття «іноземні інвестиції» змінюється разом з нею.

Існування різних економічних шкіл і течій пояснює наявність такої кількості визначень «інвестиції». Лексема пішла від латинського слова «invest», що означає «вкладати». Існує також думка, що термін пейняли з латинської мови («investio»), що в перекладі «одягаю». Але внутрішній зміст із розвитком економічної думки та форми вираження інвестицій змінювалися, а сама категорія насичувалася й розросталася [51, с.34]. Поняття «інвестиції» вважається одним із найбільш вживаних на глобальному рівні. Однак, трактування даного поняття дуже розбіжне, що говорить про велику кількість підходів до розуміння його економічної сутності.

Чинне законодавство України у Законі «Про інвестиційну діяльність» від 18.09.1991 року зазначає, що **інвестиціями** є всі види майнових та інтелектуальних

цінностей, що вкладаються в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності, в результаті якої створюється прибуток (дохід) або досягається соціальний ефект. Дане визначення є базовим для більшості вітчизняних науковців [7].

Податковий кодекс України висвітлює поняття «інвестиції» наступним чином: «це господарська операція, яка передбачає придбання основних засобів, нематеріальних активів, корпоративних прав та цінних паперів в обмін на кошти або майно». Даний закон пояснює інвестиції не як вкладання коштів чи створення нових капітальних активів, а як здійснення певної господарської операції, результатом якої буде створення оподаткованого прибутку [13].

Серед зарубіжних вчених великий вклад у дослідження даного поняття внесли такі науковці: Дж.М. Кейнс, К.Р. Макконнелл і С.Л. Брю, П. Самуельсон, У.Ф. Шарпом, Г.Дж. Александер і Дж.В. Бейл, Л.Дж. Гітман і М.Д. Джонк та інші.

І. В. Сергєєв, І. І. Веретенникова та В. В. Шеховцов визначають, що «**під інвестиціями** в широкому сенсі необхідно розуміти грошові кошти, майнові та інтелектуальні цінності держави, фізичних осіб, що спрямовуються на створення нових підприємств, розширення, реконструкцію і технічне переозброєння діючих, придбання нерухомості, акцій, облігацій та інших цінних паперів і активів з метою отримання прибутку і/або іншого позитивного ефекту» [78, с.10].

Вітчизняний науковець Новицький В. Є. зазначає, що «в економіко-матеріальному аспекті **міжнародними інвестиціями** є вкладення капіталу в підприємства різних галузей економіки, виробництва та послуг, у банківсько-кредитну систему, інфраструктуру, соціальні програми, охорону навколишнього середовища».

С.Ф. Покропивний говорить, що «**інвестиції** – це довгострокові вкладення грошей у підприємницьку діяльність з метою отримання певного доходу».

Згідно із Законом України «Про режим іноземного інвестування» від 19.03.1996 року іноземні інвестиції можуть здійснюватися у вигляді [10]:

– іноземної валюти, що визнається Національним банком України конвертованою;

- будь-якого рухомого і нерухомого майна та пов'язаних з ним майнових прав;
- валюти України – відповідно до законодавства України (наприклад: а) у разі реінвестицій в об'єкт первинного інвестування чи в будь-які інші об'єкти інвестування відповідно до законодавства України за умови сплати податку на прибуток (доходи); б) у разі первинного інвестування, якщо валюту України придбано за іноземну валюту на міжбанківському валютному ринку України;
- акцій, облігацій, інших цінних паперів, а також корпоративних прав (прав власності на частку (пай) у статутному фонді юридичної особи, створеної відповідно до законодавства України або законодавства інших країн), виражених у конвертованій валюті;
- грошових вимог та права на вимоги виконання договірних зобов'язань, які гарантовані першокласними банками і мають вартість у конвертованій валюті, підтверджену згідно з законами (процедурами) країни інвестора або міжнародними торговельними звичаями;
- будь-яких прав інтелектуальної власності, вартість яких у конвертованій валюті підтверджена згідно з законами країни інвестора;
- інших цінностей (майна), які відповідно до закону визнаються іноземними інвестиціями.

Проаналізувавши погляди зарубіжних та вітчизняних вчених можна дійти висновку, що **інвестиції** – це активи, які в майбутньому принесуть дохід, а **іноземні інвестиції** – це вкладення коштів іноземних інвесторів в різних формах, в об'єкти інвестиційної діяльності з метою подальшого фінансового зростання та отримання прибутку [60, с.39].

Класифікація інвестицій базується на підставі різних критеріїв, що дозволяє об'єднати інвестиції в однорідні за ознакою групи. Вітчизняна та іноземна економічна література пропонує велику кількість підходів до класифікації іноземних інвестицій, на підставі яких їх можна систематизувати за певними ознаками в умовах глобальних трансформацій.

Види інвестицій і їх класифікація характеризуються дуже великою різноманітністю, що говорить про постійну їх трансформацію, що говорить про постійний розвиток даної галузі. Для повного розуміння іноземних інвестицій варто навести їх класифікацію (табл. 1.1):

Таблиця 1.1

Класифікація іноземних інвестицій

Види та форми	Ознаки
Види інвестованих активів	<ul style="list-style-type: none"> – цінні папери; – національна валюта України; – іноземна валюта; – рухоме та нерухоме майно; – майнові та немайнові права; – інші не заборонені законодавством активи.
Форми інвестування	<ul style="list-style-type: none"> – придбання частки існуючих підприємств; – створення спільних підприємств; – придбання рухомого або нерухомого майна; – придбання цінних паперів; – придбання прав на користування землею та природними ресурсами; – інші не заборонені законодавством форми.
Ступінь контролю	<ul style="list-style-type: none"> – прями; – портфельні.
Форми власності	<ul style="list-style-type: none"> – державні; – приватні; – міжнародних організацій; – недержавних організацій; – змішані.
Геополітична спрямованість	<ul style="list-style-type: none"> – розвинені країни; – країни, що розвиваються; – інші.
Величина вкладених ресурсів	<ul style="list-style-type: none"> – малі (до 10 тис. дол.); – середні (до 100 тис. дол.); – великі (більше 100 тис. дол.)
За цілями застосування	<ul style="list-style-type: none"> – реінвестиції; – нетто-інвестиції.
За видами цінностей	<ul style="list-style-type: none"> – матеріальні; – нематеріальні; – фінансові.
За сферою інвестування	<ul style="list-style-type: none"> – паливно-енергетичний комплекс; – машинобудування; – легка промисловість; – агропромисловий комплекс; – лісопромисловий комплекс; – інші сфери

Джерело: Світлична Ю. О. Види іноземного інвестування / Ю. О. Світлична // Право і Безпека. – 2017. – № 2. – С. 114 – 118.

Важливим є поділ іноземних інвестицій за об'єктами на реальні та фінансові.

Реальними (капіталоутворювальними) називають інвестиційні вкладення, направлені в реальний сектор економіки, тобто спрямовані на придбання конкретних активів. Це можуть бути як матеріальні активи (будівлі, машини, устаткування і так далі), так і нематеріальні (патенти, ліцензії, науково-дослідні роботи, освіта, інформація, бренди, підвищення кваліфікації кадрів і інше) [67, С.263-269].

Фінансові інвестиції – це вкладення коштів в цінні папери, банківські депозити, об'єкти тезаврації, тощо. До того ж, банківські депозити є одним з найменш прибуткових активів, і, у кращому випадку вони покривають втрати від інфляції. Переважна більшість фінансових інвестицій є нерентабельним вкладенням капіталу, тобто не у сферу виробництва, а в державні облігації, які випускають для покриття бюджетних дефіцитів. Через це переважна більшість інвесторів шукають дохідніші варіанти вкладення коштів [67, С.263-269].

Класифікація і структура інвестицій можуть відрізнятися і за характером участі в інвестуванні. Іноземні інвестиції в залежності від ступеня контролю над підприємством поділяють на прямі та портфельні.

Варто зазначити, що розвиток сучасних ринкових відносин зумовив формування різних видів іноземних інвестицій. Основною метою цих видів інвестицій є розширення впливу, посилення контролю над підприємством, забезпечення майбутніх фінансових інтересів, придбання у повну власність через створення нових підприємств і компаній або поглинання вже існуючих.

Особливе значення при аналізі таких інвестицій має виділення прямих іноземних інвестицій (ПІІ), які, на відміну від позик та кредитів, не збільшують зовнішній борг держави, а сприяють одержанню додаткових переваг для розвитку виробництва, зацікавлюючи при цьому безпосередньо іноземного інвестора.

Прямі іноземні інвестиції, в порівнянні з іншими видами, забезпечують країну не тільки грошовими ресурсами, а й новими технологіями, ноу-хау, організаційним, управлінським та маркетинговим досвідом [60, с.39].

Потрібно зауважити, що єдиного визначення прямих іноземних інвестицій не існує, то на основі звітів міжнародних організацій було здійснено узагальнення даного поняття (табл. 1.2):

Таблиця 1.2

Визначення поняття «прямі іноземні інвестиції»

Назва організації	Визначення ПІІ
МВФ	Прямим іноземним інвестуванням можна назвати операцію, коли одна або декілька юридичних осіб володіє 10% або більше капіталу іноземної компанії. При чому кожна наступна фінансова операція розглядається в якості додаткових прямих інвестицій
ОЕСР	ПІІ представляють собою вид міжнародних інвестицій, здійснених резидентом в одній країні (прямим інвестором) з метою реалізації своєї довготривалої зацікавленості в підприємстві (підприємстві-реципієнті прямих інвестицій), яке є резидентом країни, відмінної від країни місцезнаходження прямого інвестора. Мотивацією прямого інвестора виступає встановлення довготривалих відносин з підприємством-реципієнтом прямих інвестицій таким чином, щоб прямий інвестор мав змогу впливати на управління цим підприємством. Довготривала зацікавленість проявляється тоді, коли прямий інвестор володіє, принаймні, 10% голосуючих акцій на підприємстві-реципієнті прямих інвестицій. Прямі інвестиції можуть також дозволити прямому інвестору отримати доступ до економіки підприємства-реципієнта, чого в іншому випадку він не зміг би зробити
ЮНКТАД	Прямі іноземні інвестиції – це категорія міжнародних інвестицій з метою придбання інвестором підприємства в іншій країні. Критерієм для визначення ПІІ виступає контрольний пакет акцій іноземного інвестора (10% і більше). ПІІ представляють собою акціонерний капітал, реінвестовані доходи та інший капітал
СОТ	ПІІ – такий вид інвестицій, при якому інвестор-резидент однієї країни (країни-донора), розміщує свої активи в іншій країні (країні-реципієнті), за умови отримання (збереження) контролю за цими активами

Джерело: Пащенко О.В. Інвестиційні стратегії країн в умовах регіоналізації міжнародної торгівлі: дис. ... канд. екон. наук 08.00.02 / Пащенко Ольга Вячеславівна ; Дніпровський нац. ун-т ім. Олеся Гончара. – Дніпро, 2018. – С.40.

Таким чином, можна стверджувати, що ПІІ представляють собою [60, с.41]:

- придбання іноземним інвестором пакета акцій підприємства, в яке він вкладає свій капітал, у розмірі не менше ніж 10% сумарної вартості оголошеного акціонерного капіталу або еквівалентом такої участі. До підприємств прямого інвестування належать: дочірні компанії (інвестор-нерезидент має більше 50% 41 акцій), асоційовані компанії (частка менше 50%), відділення (branches)
 - підприємства в повному або спільному володінні інвесторів, що прямо або побічно належать прямому інвестору;
 - реінвестування прибутку від діяльності вказаного підприємства в частині, що відповідає частці інвестора в акціонерному капіталі та залишається в його розпорядженні після розподілу дивідендів та репатріації частини прибутку;
 - внутрішньокорпоративне надання кредиту або рівноцінна операція з врегулювання заборгованості у відносинах між «материнською» компанією та її закордонними філіями.

Відповідно до чинного законодавства України «прямими вважаються інвестиції, якщо іноземна інвестиція в статутному фонді підприємства (організації) становить не менше 10 відсотків». Закон України «Про режим іноземного інвестування» визначає іноземні інвестиції як «цінності, що вкладаються іноземними інвесторами в об'єкти інвестиційної діяльності відповідно до законодавства України з метою отримання прибутку або досягнення соціального ефекту» [10].

В іноземній економічній літературі виокремлюють такі форми прямих іноземних інвестицій [69, С.171-182]:

1. **«Green field investment» інвестиції** (англ. «green field investment») є формою прямих іноземних інвестицій, які передбачають розміщення капіталу в нові об'єкти, з метою здійснення господарської діяльності «з нуля». Термін «green field» означає, що будівництво нового об'єкта буде здійснюватися буквально на «зеленому полі», наприклад на порожніх пасовищах, покритих травою. «Green field» інвестиції охоплюють: будівництво з самого початку нових виробничих потужностей, центрів

збуту, офісів, житлових приміщень та інших фізичних структур, на місцевості, де жодних попередніх об'єктів не існувало.

2. **«Brown field» інвестиції** (англ. «brown field investment») є формою прямих іноземних інвестицій в існуючі об'єкти, які передбачають купівлю вже існуючого об'єкта або його частки в обсязі, що дасть змогу інвестору брати участь в його управлінні. Зауважимо, що дуже часто замість терміна «brown field investment», в іноземній літературі використовують термін «cross-border mergers and acquisitions (M&As)» (укр. «злиття і поглинання»).

3. **Портфельні інвестиції** представляють собою засоби, вкладені в економічні активи з метою отримання доходу (в формі приросту ринкової вартості інвестиційних об'єктів, дивідендів, відсотків інших грошових виплат) і диверсифікація ризиків. Як правило, портфельні інвестиції є вкладенням в придбання цінних паперів та інших активів, які належать різним емітентам [69, С.171-182].

Слід зазначити, що прямі іноземні інвестиції мають перевагу над портфельними (табл. 1.3):

Таблиця 1.3

Порівняльний аналіз прямих та портфельних іноземних інвестицій

Прямі іноземні інвестиції	Портфельні іноземні інвестиції
Передбачають контроль над здійсненням підприємницької діяльності.	Впливають лише на фінансові ресурси з метою міжнародної диверсифікації
Інвестуються в майно, основні й оборотні засоби, ноу-хау, цінні папери тощо.	Інвестуються лише в цінні папери
Мають довготривалий характер	Мають недовготривалий характер
Разом з інвестиціями відбувається трансфер технологій, технічних та економічних знань	За межі країни пересуваються лише фінансові ресурси
Мають вищу рентабельність і призводять до відтоку прибутків із країни, яка отримує інвестиції	Мають, як правило, нижчу рентабельність
Безпосередньо впливають на економіку країни, яка отримує інвестиції	Не мають значного й довготривалого впливу на економіку країни, яка отримує інвестиції
Мета: отримання прибутку за рахунок підприємницької діяльності	Мета: отримання прибутку лише на капітал

Джерело: Світлична Ю. О. Види іноземного інвестування / Ю. О. Світлична // Право і Безпека. –

2017. – № 2. – С. 114 – 118.

Відповідно, для держави вигіднішим є притік саме прямих іноземних інвестицій (див. Табл. 1.3).

ПП також здійснюються горизонтальній та вертикальній формі [43, С.596-602]:

1. **Горизонтальні прямі іноземні інвестиції** мають на меті горизонтальну експансію у виробництві одного чи схожого товару у країні, що приймає, але в межах однієї галузі. Диференціація продукту є головним елементом ринкової структури. Цей вид інвестицій здійснюється для використання монополістичних чи олігополістичних переваг завдяки патентам або диференційованим товарам, особливо коли дана експансія в країні інвестора була припинена антимонопольним законодавством. Горизонтальні ПП надають іноземному інвестору можливість використання своїх технологічних переваг.

2. **Вертикальні прямі іноземні інвестиції** – це інвестиції в галузі, котрі стосуються різних стадій виробництва окремого продукту. Цей вид надає змогу підприємству-інвестору заміщати окремі частини систем виробництва на нерентабельних ринках у межах підприємства. Вертикальні ПП, в свою чергу, поділяються на зворотні та форвардні. Вертикальні зворотні прямі іноземні інвестиції здійснюються з метою використання сировини, а форвардні для того, щоб бути ближче до споживача через купівлю точок збуту.

Крім того, іноземні інвестиції класифікують за ризиками на агресивні, помірні та консервативні [36, С.255-258].

1. **Агресивні інвестиції** характеризуються високою мірою ризику, високою прибутковістю і низькою ліквідністю.

2. **Помірні інвестиції** відрізняються від агресивних середнім ступенем ризику при достатній прибутковості і ліквідності вкладень.

3. **Консервативні інвестиції** представляють собою вкладення зниженого ризику, що характеризуються надійністю та ліквідністю.

Іноземні інвестиції також класифікують за критерієм спрямованості дій [36, С.255-258]:

- **нетто-інвестиції** - це інвестиції на заснування проекту (початкові інвестиції);
- **екстенсивні інвестиції** - це інвестиції на розширення (збільшення) виробничого потенціалу;
- **реінвестиції** - це повторні інвестиції за рахунок використання прибутку, отриманого від первинного капіталу;
- **брутто-інвестиції** - це нетто-інвестиції плюс реінвестиції.

За ступенем сумісності здійснення інвестиції поділяють на [67, С.263-269]:

- **незалежні** – вкладення капіталу в об'єкти інвестування (інвестиційні проекти, фінансові інструменти), які можуть бути реалізовані як автономні (незалежні від інших об'єктів інвестування і не є взаємовиключні);
- **взаємозалежні** – вкладення капіталу в об'єкти інвестування, черговість реалізації і наступна експлуатація яких залежить від інших об'єктів інвестування і може здійснюватися лише у комплексі з ним;
- **взаємовиключні (альтернативні)** – мають аналоговий характер за цілями їх здійснення, характером технологій, номенклатури продукції та іншими основними параметрами і потребують альтернативного вибору.

Отже, іноземні інвестиції мають великий вплив на економічне зростання країни. Сутність іноземних інвестицій полягає у вкладенні капіталу іноземних інвесторів у фінансовій, матеріальній та нематеріальних формах (грошові кошти, цінні папери, майно та майнові права, результати інтелектуальної діяльності тощо) в об'єкти інвестиційної діяльності з метою фінансового зростання й розвитку країни та отримання прибутку.

Наведена класифікація іноземних інвестицій за визначеними ознаками дозволяє провести детальний аналіз їх сутності. Варто зазначити, що єдиної класифікації іноземних інвестицій не існує через велику кількість трактування даного поняття та постійних глобальних трансформацій. Не можна не зазначити, що притік коштів від інвесторів в економіку країни дозволяє збільшити обсяги виробництва, розвивати різні галузі та залучати нові технології у вітчизняні підприємства та підвищувати їх конкурентоспроможність.

1.2. Генезис теорій і моделей міжнародного інвестування та інвестиційної поведінки ТНК

Останні світові тенденції характеризуються ускладненням міжнародних економічних відносин. Наслідком став швидкий розвиток одних із найпотужніших у міжнародному бізнесі гравців, а саме транснаціональних корпорацій (ТНК), які демонструють сталу конкурентоспроможність в умовах глобальних трансформацій.

Однією із головних складових міжнародного руху капіталу є інвестиції. Сучасний розвиток світогосподарських зв'язків, суперечливі процеси глобалізації та представлені в науці дослідження сутності «інвестицій», їх типів та видів дали змогу створити та постійно удосконалювати не лише класифікацію, а і критеріальні ознаки інвестицій. Говорячи про міжнародне інвестування, варто відмітити, що більшість авторів визначають його як довгострокове переміщення капіталу в різних формах з одних країн в інші або як сукупність практичних дій із реалізації інвестицій за межі країни з метою отримання прибутку чи досягнення соціального ефекту.

В сучасних умовах міжнародне інвестування набуває характеристики одного із домінуючих напрямків функціонування ТНК, стаючи пріоритетним способом виходу на міжнародний ринок. Дослідження науково-теоретичних аспектів здійснення інвестування ТНК трактувалися в рамках різних концепцій [73, с.33]:

1. Марксизм – інноваційна галузь вважалася найбільш перспективною; у міжнародному інвестуванні виділялися певні стадії; міжнародний інвестор виступав як автономний суб'єкт.

2. Теорія ринкової недосконалості – рішення компанії з приводу інвестування за кордон обґрунтовується як стратегія капіталізації в певні можливості, які не поділяються з конкурентами в країні.

3. Неокласична теорія – міжнародне інвестування було фактором збільшення добробуту не тільки самих інвесторів, але й національної економіки загалом; держава має лише опосередкований характер.

4. Еволюційна економічна теорія – сутність теорії полягає у стимулюванні іноземних інвестицій у пріоритетні галузі економіки.

5. Теорія фінансової глобалізації – розвиток міжнародного руху капіталу й основи його існування, транснаціонального капіталу, невідпинне зростання та всеосяжний характер їхньої діяльності стали основою розвитку фінансової глобалізації. Результатом цього зростання є міграція та пришвидшений рух капіталу, який набув значної сили й став життєво необхідною ланкою існування господарства.

6. Інституційна теорія – в глобальному економічному просторі міжнародне інвестування має з одного боку системний характер, а з іншого – диверсифікований, що відображається у різноманітті концепцій.

7. Теорія «нової економіки», фінансово-інвестиційної глобалізації – міжнародна інвестиційна діяльність визначається як сукупність дій її суб'єктів щодо здійснення інвестицій за рубіж та іноземних інвестицій з метою одержання прибутку. Її суб'єктами-інвесторами є фізичні особи, корпорації, національні та міжнародні фінансові інституції, уряди країн, а суб'єктами-учасниками є фізичні та юридичні особи, які забезпечують реалізацію інвестицій як виконавці замовлень (доручень) інвестора.

8. Науково-технічна, виробнича та комерційна кооперація для досягнення стратегічних цілей – однією з головних особливостей інтенсифікації процесів глобалізації, інтернаціоналізації та транснаціоналізації системи міжнародних фінансів є постійне зростання обсягів прямих іноземних інвестицій, поява нових якісних характеристик їхнього руху. ПІІ, що здійснюються здебільшого ТНК, відіграють особливу роль серед інших форм міжнародного руху капіталу. Здійсненню цієї ролі сприяє лібералізація сфери регулювання ПІІ, що відбувається в більшості країн світу в межах загальної тенденції щодо підвищення прозорості політики заохочення розвитку ринкових відносин.

Дослідження даних теорій щодо міжнародного інвестування показало, що велика кількість вчених розглядає його сутність від мікро- до метарівня, пояснює його природу, інструменти, характеристики та наслідки.

Багато дослідників зазначають, що у наш час провідну роль у здійсненні інвестиційної діяльності виконують суб'єкти міжнародного інвестування, котрі швидко адаптуються та видозмінюються відповідно до національних законодавств

приймаючих країн, направляючи свою діяльність на завоювання закордонних ринків.

Оскільки міжнародне інвестування є системою практичних дій суб'єктів, спрямованих на вкладення інвестицій поза межами країни, логічно зазначити, що така система перерозподіляє у просторі і часі ресурси між окремими суб'єктами й об'єктами різних країн різними [73, с.37], (рис. 1.1.):

Суб'єкти інвестиційної діяльності	
За направленістю господарської діяльності	<ul style="list-style-type: none"> - ідивідуальний інвестор – юридичні або фізичні особи, що здійснюють інвестиції для розвитку своєї основної операційної діяльності. - інституційний інвестор – фінансовий посередник, що акумулює кошти інвесторів: інвестиційні фонди, інвестиційні компанії, пенсійні фонди, страхові компанії, взаємні фонди, банки.
За цілями інвестування	<ul style="list-style-type: none"> - стратегічний. - портфельний.
За організаційною формою	<ul style="list-style-type: none"> - юридичні особи, що включають комерційні та некомерційні організації будь-яких організаційно-правових форм; - фізичні особи незалежно від того, чи є вони резидентами; - об'єднання юридичних осіб, включаючи різного виду холдинги, концерни, промислово-фінансові групи; - об'єднання юридичних, фізичних осіб на основі договору про спільну співпрацю; - державні органи
За власністю	<ul style="list-style-type: none"> - приватні, державні, муніципальні.
За інвестиційною поведінкою	<ul style="list-style-type: none"> - консервативні; - помірно-агресивні; - агресивні

Рис. 1.1. Класифікація суб'єктів інвестиційної діяльності.

Примітка. Побудовано автором за даними Капленко Г.В. Деякі актуальні питання методології факторногопрогнозування споживчого попиту. Ефективна економіка. 2015. № 12. С. 28-34.

Суб'єктом міжнародної інвестиційної діяльності можуть бути органи, уповноважені керувати державним і муніципальним майном або майновими правами, підприємства, підприємницькі об'єднання та інші юридичні особи, держави та міжнародні організації [37, с.8].

Суб'єктів міжнародної інвестиційної діяльності можна класифікувати за різними критеріальними ознаками (див. Рис. 1.1.).

Аналіз різних вітчизняних та іноземних джерел доводить, що основними суб'єктами міжнародного інвестування, котрі постійно збільшують обсяги прямих іноземних інвестицій у приймаючі країни є транснаціональні корпорації. Виходячи з даного твердження, доцільно буде розглянути дане поняття як суб'єкту інвестиційної діяльності та дослідити інвестиційну поведінку транснаціональних корпорацій.

Термін «ТНК» (transnational corporation) і його еквіваленти (multinationals enterprise, multinational company, multinational corporation) вперше з'явилися в 1960-1962 роках. Традиційне визначення ТНК як фірми, що має власні філії в 2-х і більше країнах, зазнало значної критики. Ряд дослідників вважають за необхідне для ТНК наявність виробничих потужностей як мінімум у 6 країнах [30, с.7].

Науковець М.Кассон визначає **ТНК** як багатонаціональну компанію, що здійснює виробництво більш ніж в одній країні [45]. О.Рогач розглядає ТНК і як транснаціональну корпорацію і як багатонаціональне підприємство, хоча вважає доцільним використовувати термін багатонаціонального підприємства (БНП) замість ТНК. За його визначенням таке підприємство здійснює міжнародне виробництво на основі прямих іноземних інвестицій і має прямий контроль над своїми зарубіжними філіями [73, с.49].

На сьогодні відсутнє яке-небудь одне загальноприйняте формулювання транснаціональної корпорації. Дві міжнародні організації – Організація Економічного Співробітництва і Розвитку (ОЕСР) і Комісія ООН з Торгівлі і Розвитку (ЮНКТАД) розробили свої трактування, що вважаються найбільш авторитетними [82, 86]. Згідно ОЕСР, транснаціональні корпорації звичайно включають компанії приватної, державної чи змішаної форм власності, які знаходяться в різних країнах. При цьому одна чи більше з цих компаній може здійснювати значний вплив на діяльність інших, особливо в сфері обміну знаннями й ресурсами. Останній варіант визначення, схвалений ЮНКТАД визначає ТНК як підприємство, що поєднує юридичних осіб будь-яких організаційно-правових форм і

видів діяльності в двох і більше країнах, яке здійснює проведення зв'язаної політики й загальної стратегії через один чи більше центрів прийняття рішень [30, с.6].

Отже, **ТНК** – це велика фірма (або об'єднання фірм різних країн), що має закордонні капіталовкладення та впливає на яку-небудь сферу (або декілька сфер) у міжнародному масштабі. ТНК – це компанія, яка володіє виробничими підрозділами в декількох країнах. При цьому розрізняють: країну базування – країну, в якій знаходиться штаб-квартира ТНК та приймаючу країну, тобто ту, в якій розміщення власність ТНК [30, с.7].

Інвестиції ТНК у багатьох випадках впливають на структурну перебудову економіки країн, що розвиваються та на її диверсифікованість, зокрема на розв'язання проблем зайнятості й підвищення рівня життя. У той же час досить велика й критика ТНК, головним чином монополістичного характеру їхньої діяльності, що ставить деякі країни в положення серйозної економічної залежності [30, с.7]. Усі суб'єкти міжнародної інвестиційної діяльності проявляють власну інвестиційну поведінку. Інвестиційна поведінка має соціально-комунікативні, соціально-психологічні та соціокультурні особливості. За трактуваннями великої кількості науковців інвестиційна поведінка ТНК є реакцією на економічні стимули та чинники глобального середовища [73, с.42].

Під **глобальним середовищем** прийнято розуміти сукупність факторів, інститутів та умов, котрі впливають на діяльність суб'єктів міжнародних економічних відносин. Можна зазначити, що будь-яке середовище складається з сукупності елементів, які коригують та направляють діяльність ТНК у відповідності до змін, які відбуваються в глобальному середовищі, оскільки система є єдиним взаємозалежним ланцюгом елементів і якщо в одному з них відбувається дисбаланс, то погіршення відслідковується в інших. Глобальне середовище, в якому здійснюється інвестиційна діяльність ТНК, можна охарактеризувати як сукупність країн, ринків, де розміщується основна маса інвестицій та міжнародних організацій, які проводять регулювання шляхом публікації великої кількості правил для розміщення інвестицій та щорічних звітів, які описують поточну ситуацію на ринках прямого та портфельного інвестування. ТНК змушені проводити свою діяльність за

умов існування багатовекторного правового, економічного, політичного та культурного середовища [74, С.66-74].

Економічне середовище складається з різноманіття економічних факторів та показників макроекономічної ефективності країн, де розміщуються інвестиції. Основним елементом економічного середовища є фінансовий ринок, за допомогою якого і здійснюється оборот інвестиційних потоків між різними суб'єктами економіки. Основними факторами економічного середовища, а особливо прийняття правильного управлінського рішення ТНК щодо розміщення прямих іноземних інвестицій виступають: фактори пропозиції, фактори попиту і політичні фактори. Тобто узгодження рішення про використання прямого інвестування капіталу, як способу виходу на міжнародний ринок, залежить від чинників попиту до яких можна віднести витрати виробництва, логістику, наявність природних ресурсів і доступ до основних технологій (рис. 1.2.):

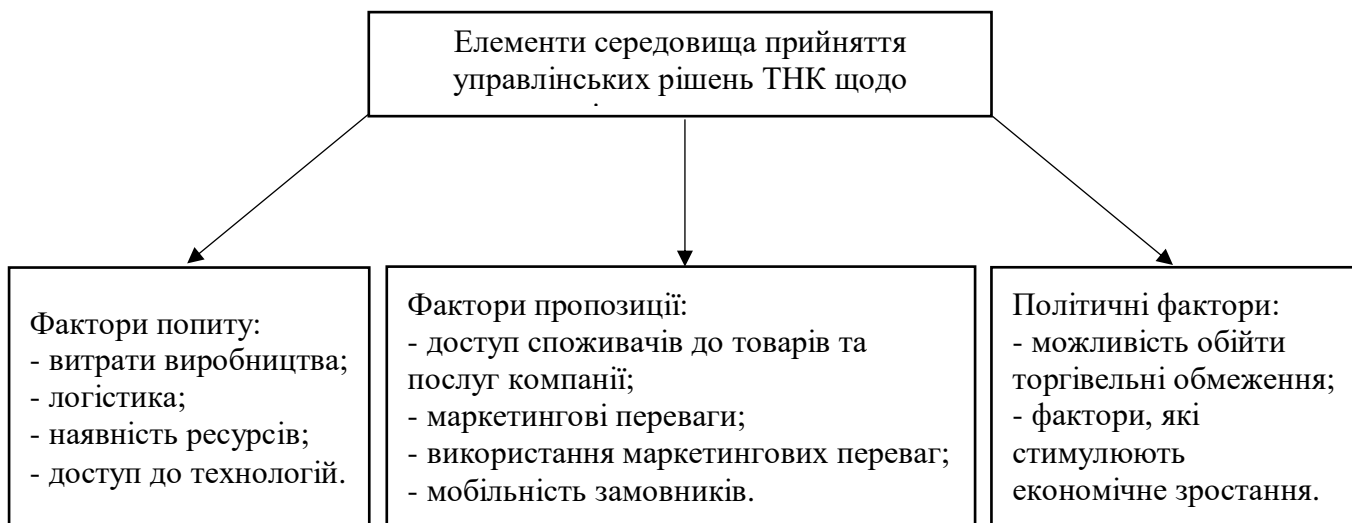

Рис. 1.2. Елементи середовища прийняття управлінських рішень ТНК щодо інвестування.

Джерело: Шевченко Ю. А. Формування інвестиційної поведінки ТНК у глобальному середовищі / Ю. А. Шевченко // Інтеллект XXI. - 2016. - № 3. - С. 66-74.

В дослідженнях інвестиційної поведінки ТНК важливу роль займає політичне середовище, яке є вирішальним для компанії при виборі країни для розміщення

інвестицій. Нестабільність законодавчої бази та локальні конфлікти знижують інвестиційну привабливість країни та зацікавленість інвесторів.

Виходячи з цього, органи влади зацікавлені в забезпеченні сприятливої інвестиційної політики, саме тому приймаючі країни вводять пільги для іноземних компаній. Пільги, що пропонуються компанії урядом та іншими органами влади можуть стати важливим каталізатором процесу міжнародного інвестування. У число таких пільг можна занести так як: низька плата за комунальні послуги, програми підготовки робітників і службовців, вдосконалення інфраструктури (наприклад, будівництво нових шосе або залізниць), а також зниження податків або тимчасове звільнення від сплати податків [74, С.66-74].

Для зменшення впливу політичного фактора варто враховувати корпоративну культуру компанії, адже вона має великий вплив на виробничі показники діяльності та перспективу ефективності підприємств.

Д. Лук'яненко та О. Мозговий зазначають, що рушійною силою для прийняття рішень щодо міжнародної діяльності транснаціональних корпорацій є мотивації співробітників керівництвом за допомогою компенсаційних пакетів, які складаються з посадового окладу, премій, соціальних виплат і заохочень, опціонів чи пакета акцій. У західних компаніях більшу частку винагороди топ-менеджерів становлять довгострокові виплати, розмір яких визначається від збільшення вартості капіталу компанії і досягнення довгострокових цілей [74, С.66-74].

Таким чином, правильний вибір управлінської стратегії ТНК може мінімізувати вплив глобального середовища, зокрема політичного та економічного. Але варто також враховувати, що для успішної діяльності та адаптації до змін у глобальному середовищі, необхідно вивчати культурні відмінності та середовище функціонування компанії. Можна зазначити, що глобальне середовище, яке впливає на інвестиційну поведінку ТНК має складну структуру та вимагає постійного дослідження.

Середовище, в якому здійснюється інвестиційна діяльність ТНК, характеризується як сукупність країн або ж ринків, де розміщується основна маса інвестицій та міжнародних організацій [74, С.66-74].

Інвестиційна поведінка ТНК характеризується в наступних проявах [73, с.3]:

- прагнення до лідерства (боротьба за рейтингові позиції; корупція);
- стрімкість зростання капіталізації та активів, зокрема віртуальних;
- позиціонування у світовому просторі (способи виходу на зарубіжні ринки, кількість країн присутності, індекс транснаціоналізації);
- акцент на стратегію злиттів та поглинань (боротьба за об'єкт інвестування будь-яким способом, жорстке поглинання національних підприємств, поглинання ключових підприємств галузі через доведення до банкрутства);
- рівень урахування інтересів суспільства (демонстрація корисної діяльності та прихильності, нехтування людським життям, сторітеллінг, психологічний вплив на споживачів, маніпулювання інформацією, пропаганда культурних цінностей материнської компанії);
- сума сплачених податків (ухилення від сплати податків, зменшення фінансових сум до оподаткування).

Зазначені характеристики інвестиційної поведінки ТНК стали підґрунтям для виокремлення основних типів, які визначені як експансивна, ліберальна, консервативна та змішана (див. Табл. 1.4).

Кожному типу інвестиційної поведінки ТНК притаманні характерні мотиви та ознаки, які проявляються у дослідженні.

Зокрема, для суперекспансивної поведінки основними мотивами є: швидке захоплення зарубіжного ринку; отримання максимальних прибутків; ухилення від сплати податків (використання різних способів зменшення фінансових сум до оподаткування).

ТНК увесь час намагаються коригувати власну інвестиційну поведінку, враховуючи параметри інвестиційної привабливості приймаючих країн та нормативно-правового регулювання в глобальному середовищі. В умовах сьогодення, корпорації, здійснюючи інвестиційну діяльність, не рідко демонструють себе не лише як активного чи пасивного гравця на виживання, але й характеризуються впливом на зовнішнє середовище.

Типологія інвестиційної поведінки ТНК

Типи інвестиційної поведінки ТНК	Мотиви інвестиційної поведінки	Ознаки інвестиційної поведінки
Супер експансивна	<ul style="list-style-type: none"> - швидке захоплення зарубіжного ринку; - отримання максимальних прибутків; - ухилення від сплати податків. 	<ul style="list-style-type: none"> - боротьба за об'єкт інвестування будь-якими способами; - велика ринкова вартість; - сміливі інновації.
Експансивна	<ul style="list-style-type: none"> - отримання монопольного становища; - контроль у іноземному підприємстві за рахунок ребрендингу та трансформації націдприємств; - завоювання стратегічних об'єктів інвестування (інфраструктура, підприємства харчової, хімпромисловості). 	<ul style="list-style-type: none"> - нарощення ринкової капіталізації за допомогою нечесної конкуренції; - психологічний вплив на споживачів; - пропаганда культурних цінностей материнської компанії.
Ліберальна	<ul style="list-style-type: none"> - отримання частки в капіталі за рахунок співпраці з місцевими компаніями; - поширення ринкових ідей та слабкого контролю зі сторони материнської компанії; - необхідність підтримки іміджу корпорації. 	<ul style="list-style-type: none"> - відкритість інвестиційних рішень; - свобода дій управлінського персоналу; - використання принципу невтручання держави в розвиток ТНК.
Консервативна	<ul style="list-style-type: none"> - розвиток корпорації за рахунок чесних методів господарської діяльності, збереження іміджу; - отримання стабільних прибутків; - довгострокова діяльність. 	<ul style="list-style-type: none"> - стимулювання виробництва і накопичення капіталу завдяки моральному порядку, сплаті податків; - обережність ведення бізнесу, страх перед новими методами управління; - дотримання принципу «безперервного ведення» бізнесу та підтримка регулювання їхньої діяльності державою.
Змішана	варіюються залежно від приймаючих країн.	притаманні всі вище перелічені ознаки залежно від ситуації.

Джерело: Шевченко Ю. А. Інвестиційна поведінка ТНК у глобальному турбулентному середовищі: дис. ... канд. екон. наук : 08.00.02 / Шевченко Юлія Андріївна ; Київський нац. ун-т ім. Вадима Гетьмана. – Київ, 2020. – С.43.

Таким чином, сутність ідентифікації поняття «інвестиційної поведінки ТНК» як гнучкої соціалізованої оперативної системи дій і вчинків із вибором стратегічної альтернативи у процесі переходу до економіки творення задля, з одного боку,

безперервного нарощування позитивних фінансових результатів, реалізації непереборного прагнення корпоративного топ-менеджменту до світового лідерства, а з іншого боку, сприяння сталому розвитку транснаціонального бізнесу й отримання глобально значимих соціальних і екологічних результатів; розвинуто теоретичні підходи до класифікації проявів інвестиційної поведінки ТНК із виокремленням п'яти основних її типів (суперекспансивна, експансивна, ліберальна, консервативна та змішана), [74, с.50].

Отже, аналіз різних джерел доводить, що основними суб'єктами міжнародного інвестування, які постійно збільшують обсяги прямих іноземних інвестицій у приймаючі країни є транснаціональні корпорації. Формування інвестиційної поведінки ТНК характеризується впливом чинників економічного, політичного, інформаційного, культурного, правового та інших середовищ, що визначає та дозволяє класифікувати їхні дії у розрізі даного питання.

1.3. Державне регулювання інвестиційної діяльності транснаціональних корпорацій: зарубіжний досвід

Сьогодні ТНК охопили майже всі сфери економіки. Трансформації економічного середовища спонукають приймаючі країни до застосування різних механізмів підвищення інвестиційної привабливості шляхом ведення справедливої політики управління країною, затвердження законів та нормативно-правових актів, які б гарантували захист інвесторам зі всього світу.

Державне регулювання інвестиційної діяльності ТНК не повинно впливати на компанії, але дані організації діють на території приймаючої країни та перебувають під її юрисдикцією. Штаб-квартира транснаціональних корпорацій знаходиться у країні базування, яка через цілу мережу впливових органів забезпечує корпорації підтримку; компанії функціонують у різних країнах світу, маючи структурні підрозділи, філії, дочірні компанії і представництва, зареєстровані під різними юрисдикціями; для досягнення своїх цілей застосовують різні механізми та інструментарій інтернального та екстернального характеру [74, с.170].

Виходячи з цього, у процесі інвестиційної діяльності ТНК знаходяться під цілою системою нормативно-правових актів, яка має багаторівневу структурну організацію (табл. 1.5):

Таблиця 1.5

**Структура багаторівневого регулювання інвестиційної діяльності
транснаціональних корпорацій**

Рівні регулювання	Ключові регуляторні аспекти
Глобальний (світовий)	- Угода про трансатлантичне торговельно-інвестиційне партнерство (США та ЄС); - Угода про Транстихоокеанське торговельно-інвестиційне партнерство (12 країн); - Угода СЕТА (Канада-ЄС).
Міжнародний	- Вашингтонська Конвенція від 18.05.1965; - Сеульська Конвенція від 11.10.1985; - Угода про заснування Світової організації торгівлі (СОТ) від 15.04.1994; - Угода про пов'язані з торгівлею інвестиційні заходи (TRIMS) від 15.04.1994.
Регіональний	- Багатосторонній інвестиційний договір між Канадою та Гонконгом (КНР) від 06.09.2016; - Інвестиційний договір між Австралією та КНР від 20.12.2015; - Угоди про вільну торгівлю країн між собою.
Локальний	- Закон України «Про інвестиційну діяльність» від 18.09.1991; - Господарський Кодекс України від 16.01.2003.

Джерело: Шевченко Ю. А. Інвестиційна поведінка ТНК у глобальному турбулентному середовищі: дис. ... канд. екон. наук : 08.00.02 / Шевченко Юлія Андріївна ; Київський нац. ун-т ім. Вадима Гетьмана. – Київ, 2020. С.170.

Оскільки в даному питанні розглядається саме державне регулювання інвестиційної діяльності ТНК, то доцільно буде розглянути ключові аспекти даного поняття в Україні та зарубіжних країнах.

Ключовим моментом у забезпеченні ефективного державного регулювання іноземного інвестування є розвинене інституційне середовище. Виходячи з цього, варто розглянути економічну сутність інституційного середовища (див. Рис. 1.3.).

Державне регулювання є сукупністю інструментів, які допомагають державним органам на законодавчій базі впливати на функціонування певної сфери суспільного життя. Воно діє з метою економічної, науково-технічної і соціальної

політики виходячи із стратегії розвитку країни, державних або програм економічного розвитку держави, які передбачають обсяг фінансування інвестиційної діяльності.

На державному рівні регулювання інвестиційної діяльності відбувається згідно із Законом України «Про інвестиційну діяльність» ст. 11, метою реалізації економічної, науково-технічної і соціальної політики, виходячи із цілей економічного й соціального розвитку держави, державних та регіональних програм розвитку економіки. До того ж, для інвесторів, які інвестують у важливі для економіки напрями, створюються спеціальні пільгові умови [7].

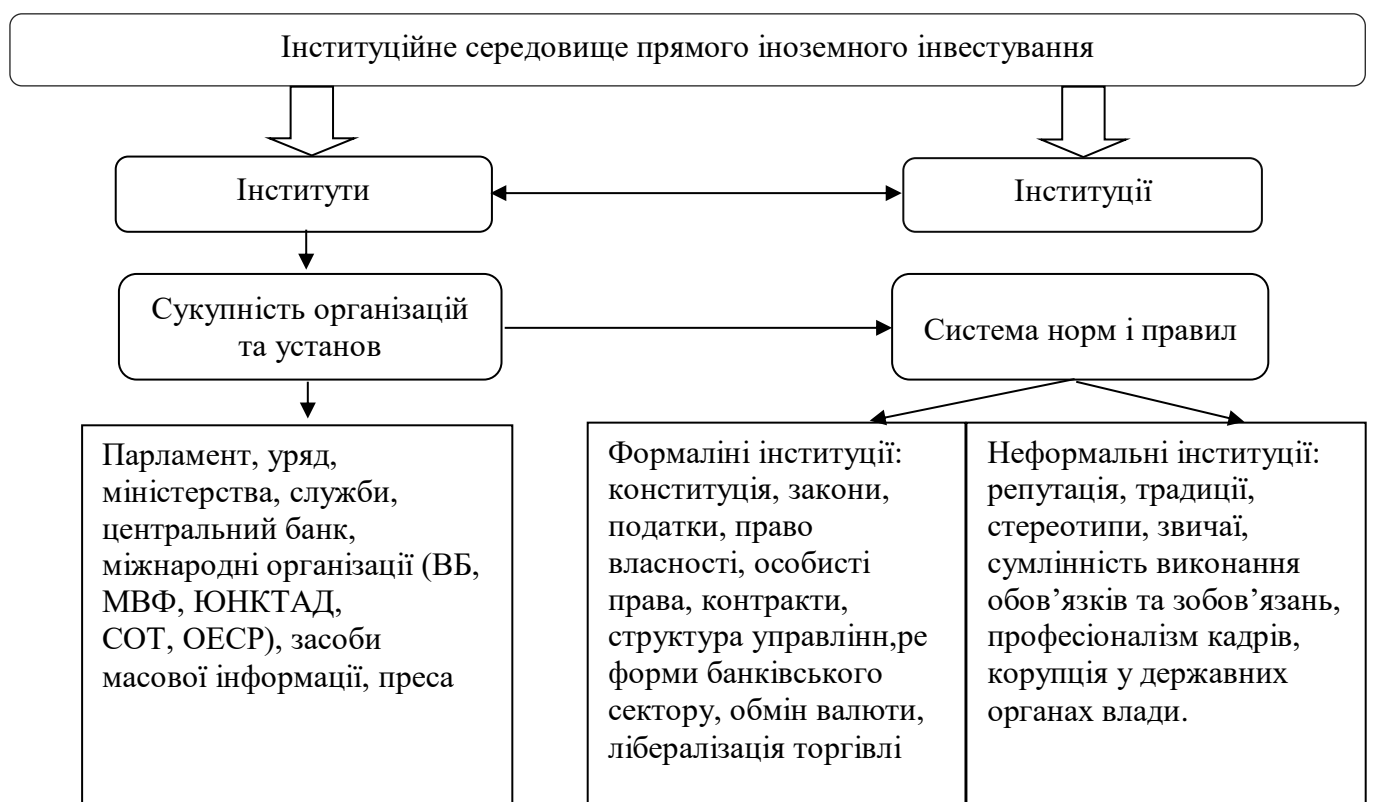

Рис. 1.3. Особливості структурної характеристики інституційного середовища прямого іноземного інвестування.

Джерело: Свідер О.П. Формування механізму державного регулювання забезпечення ефективного прямого іноземного інвестування в інституційну економіку/ О.П. Свідер// Економіка-управлінські аспекти функціонування та розвитку суб'єктів господарювання. – 2020. – №2. – С. 27 – 52.

На сьогоднішній день нормативно-правова база регулювання інвестицій в Україні нараховує понад 100 різних нормативних документів. До першого блоку умовно можна віднести спеціальне інвестиційне законодавство, базовими

нормативно-правовими актами якого є закони України «Про інвестиційну діяльність» [7], «Про режим іноземного інвестування» [10], «Про захист іноземних інвестицій в Україні» [15], «Про інститути спільного інвестування» [16], «Про стимулювання інвестиційної діяльності у пріоритетних галузях економіки з метою створення нових робочих місць» [4] та інші. В Україні на законодавчому рівні існують спеціальні обмеження для здійснення іноземних інвестицій (рис. 1.4.):

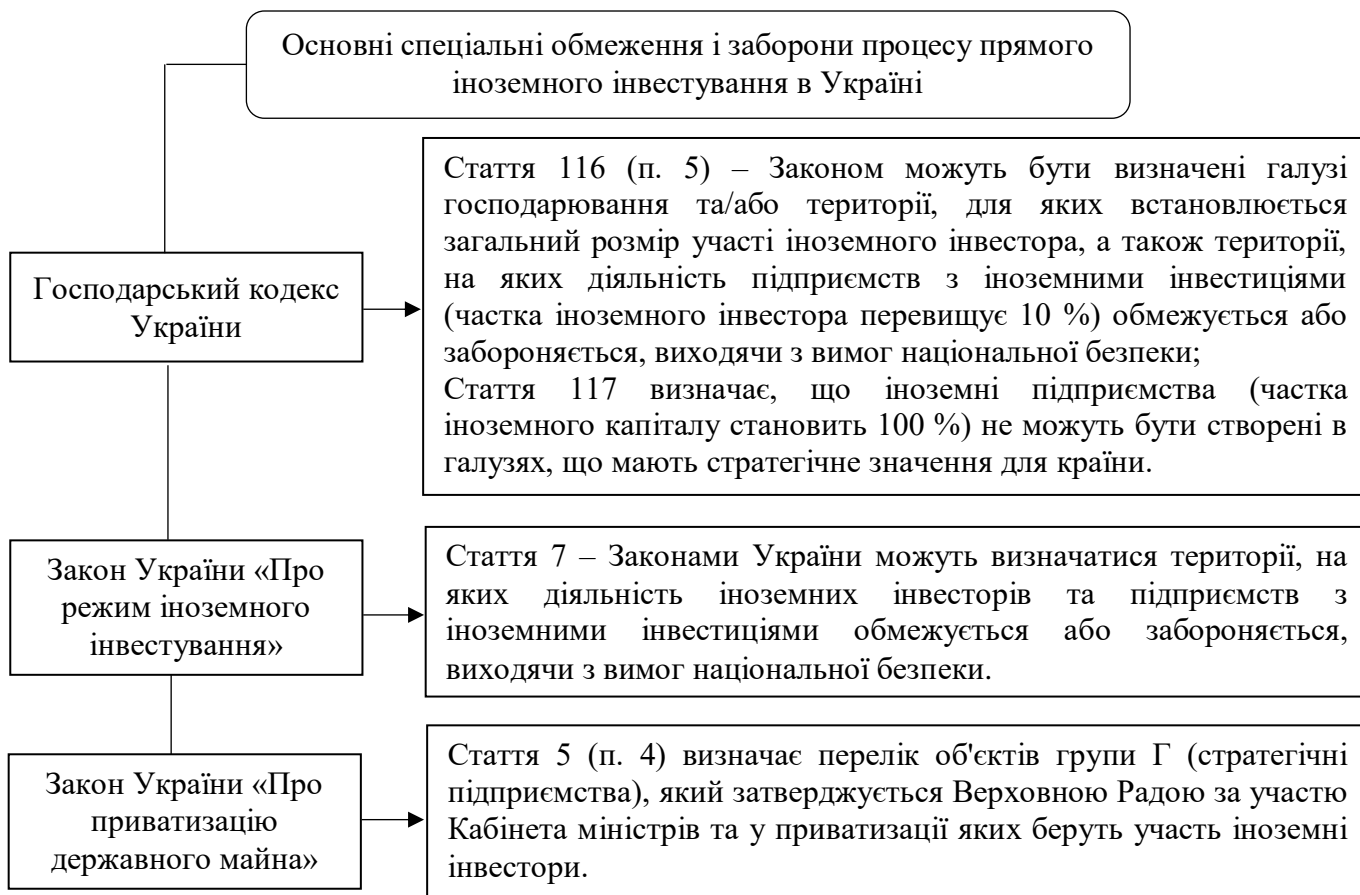

Рис. 1.4. Основні спеціальні обмеження та заборони щодо процесу прямого іноземного інвестування в Україні.

Примітка. Побудовано автором за даними Свідер О.П. Формування механізму державного регулювання забезпечення ефективного прямого іноземного інвестування в інституційну економіку/ О.П. Свідер// Економіка-управлінські аспекти функціонування та розвитку суб'єктів господарювання. – 2020. – №2. – С. 27 – 52.

В цілому, Україна використовує ті ж інструменти державного регулювання іноземного інвестування, що і більшість зарубіжних країн. Доречно підмітити, що

для успішної реалізації регулювання інвестиційної діяльності ТНК, уповноваженим органам влади варто запозичувати інструменти, якими керуються інвестиційно привабливі країни. З цією метою, першопочатково потрібно розглянути міжнародні угоди.

У процесі міжнародного інвестування транснаціональним корпораціям потрібно постійно стежити за основними правовими документами як приймаючої країни, так і міжнародних організацій. Європейський союз (ЄС) та Світова організація торгівлі (СОТ) регулюють відносини в даній сфері. Однією з найважливіших угод системи ГАТТ/СОТ є Угода про пов'язані з торгівлею інвестиційні заходи (ТРИМС).

Угоду ТРИМС можна поділити на дві частини, перша частина вимагає від країн-членів СОТ не використовувати в сфері регулювання іноземних інвестицій заходів, які б перешкоджали процвітанню міжнародної торгівлі, друга частина – розглядає заходи обмеження в сфері регулювання даної діяльності, зокрема [73, с.172]:

1. Заходи, які застосовуються в обов'язковому порядку або вводяться відповідно до внутрішнього законодавства чи адміністративного регулювання, або виконання яких необхідне для отримання переваг і які вимагають: купівлю або використання підприємством товарів вітчизняного походження або з будь-якого вітчизняного джерела, незалежно від того, чи визначаються конкретні товари, їх обсяг або вартість, або загальному обсязі чи вартості продукції; або щоб закупівлі чи використання підприємством імпортованих товарів обмежувалися кількостями, пов'язаними з обсягом чи вартістю місцевої продукції.

2. Заходи, які застосовуються на основі розпорядження або впроваджуються згідно з внутрішнім законодавством чи адміністративним регулюванням, або виконання якого необхідне для отримання пільг і яке обмежує: імпорт підприємством продукції, яка використовується у його місцевому виробництві або має відношення до нього, в цілому або кількістю, що залежить від обсягу або вартості місцевих товарів; імпорт підприємством продукції, яка використовується у його місцевому виробництві або має відношення до нього, шляхом обмеження

доступу до валюти обсягом надходжень іноземної валюти, що належить підприємству; або експорт або продаж підприємством товарів на експорт, визначеної у вигляді конкретних товарів, або їх обсягом або вартістю, або у вигляді частки від обсягу чи вартості виробництва.

Дія Угоди поширюється тільки на інвестиції, які пов'язані з торгівлею товарами. Дана Угода встановлює для іноземних інвесторів та стосується національного режиму внутрішнього оподаткування та регулювання і скасування кількісних обмежень у цій сфері. Угодою визначаються диференційовані терміни скасування всіх заходів заборонених інвестицій з моменту набуття Угодою чинності у країнах: протягом двох років для розвинутих країн, п'яти років - для країн, що розвиваються, семи років - для найменш розвинутих країн, з можливістю подовження цього терміну для останніх. Угодою передбачено встановлення зобов'язання з дотримання прозорості в застосуванні інвестиційних заходів та надання відповідної інформації.

Кожна країна в межах своєї компетенції створює закони, які, з одного боку регулюють і координують процес формування інвестиційної привабливості, а з іншого, не дозволяють інвестиціям ТНК монополізувати ринок та знищити вітчизняного виробника. Для розробки методів регулювання досліджуваного питання, нашій державі потрібно звернути увагу на ті країни, які вже успішно реалізували політику в даній сфері, наприклад в США існує Президентська комісія із проблем федералізму, у Японії при Кабінеті Міністрів – Економічна консультативна рада, яка займається плануванням комплексного розвитку країни. Зарубіжний досвід показує, які органи та інститути функціонують у країнах щодо залучення інвестицій.

Однією з найпривабливіших для інвестування держав є Польща, у формуванні її інвестиційної привабливості головну роль відіграють саме державні структури. Першопочатково в країні діяли два загальнонаціональних і декілька регіональних органів, але виникали певні труднощі з вирішенням організаційних питань потенційних інвесторів через багаторівневість системи. Насьогодні в Польщі діє Польське агентство з питань інформації та інвестицій від імені уряду. Важливу роль

відіграє те, що органам місцевого самоврядування надається самостійність у регулюванні інвестиційної діяльності. Вищезазначені заходи дають змогу залучати інвесторів та забезпечувати розвиток стратегічних напрямів країни [63, С.77-80].

Варто підмітити, що Польща гарантує іноземним інвесторам доступ до внутрішніх ринків та дозволяє їм займатися приватизацією. Згідно з польським законодавством іноземних інвесторів звільняють від сплати мита на устаткування, придбане за кордоном, в період трьох років інвестиційної діяльності. Для заохочення притоку іноземних інвестицій, уряд Польщі має повноваження звільнити інвестора від сплати податку на нерухоме майно та надати пільги на оплату електроенергії. Присутність у Польщі зон зі спеціальними умовами функціонування робить країну привабливою для іноземних інвестицій. Дані території звільнені від сплати імпортного мита груп товарів, котрі роблять внесок у статутний капітал за умовою, що протягом трьох років після звільнення власник не передасть право власності на ці товари іншій людині. З погляду на вид діяльності інвестора, можливе звільнення від податків на термін 10-25 років [70, С.56-63].

Ще однією країною, досвід якої може допомогти Україні для покращення регулювання іноземних інвестицій є Угорщина. Політика країни відкрита для іноземних інвесторів, тому їхня діяльність дозволена у всіх сферах. Найважливішим законом щодо інвестиційної діяльності в Угорщині є Закон XXIV 1988 р. «Про інвестиції іноземних осіб в Угорщині». Згідно з його положеннями, інвестиції іноземних осіб в Угорщині мають повний захист та безпеку. Відповідно до закону, компаніям з іноземними інвестиціями скасовують потребу отримання дозволу на здійснення ПІІ. Він гарантує захист інвесторів, які не є резидентами Угорщини, і те, що до іноземних інвесторів буде таке саме відношення, як до угорських. Закон також містить гарантію, відповідно до якої іноземним інвесторам дозволено вільно переказувати кошти та інвестиційний капітал до своєї країни, але лише в тому випадку, коли у разі часткового або повного припинення їхньої діяльності. В Угорщині підприємства з іноземними інвестиціями, які розміщені в депресивних регіонах (де рівень безробіття перевищує 15 %), повністю звільнені від сплати податку на прибуток терміном до п'яти років за умови щорічного зростання

продажів на 5 % від обсягу інвестицій. Варто підмітити, що пільги в Угорщині доступні для всіх інвесторів без спеціальних пільг для іноземних інвесторів, зумовлено це приєднанням Угорщини до антидискримінаційних нормативних актів Європейського Союзу [70, С.56-63].

Серед країн, які не мають спеціального закону, який би регулював інвестиційну діяльність, але наявні спеціальні законодавчі акти, котрі встановлюють спеціальні норми, спрямовані на заохочення інвестицій.

До таких країн належить Велика Британія. Політика Великої Британії у сфері державного регулювання інвестиційної діяльності характеризується ефективною структурною перебудовою і поліпшенням економічної ситуації у країні, бажанням іноземних компаній охопити нові ринки для збуту товарів, високі прибутки, ефективна система оподаткування (відсутні податки на капіталовкладення в обладнання, знижені податки на інвестиції в будівництво споруд) — саме ці дії впливають на залучення інвестицій в економіку країни. Ще одним важливим моментом є те, що іноземних інвесторів звільнено від отримання дозволів на здійснення своєї діяльності на території держави [70, С.56-63].

Багато науковців зазначають, що на концентрацію залучення іноземних інвестицій у Велику Британію впливає відсутність у країні валютного контролю, що полегшує експорт та імпорт капіталу, а ставки оподаткування значно нижчі за інші європейські країни, іноземні підприємці мають право користуватися різноманітними пільгами, що існують у Великій Британії (безоплатні субсидії, позики на пільгових умовах, державні гарантії для одержання банківських позик, податкові знижки та ін.).

У Великій Британії іноземним інвесторам не потрібні дозволи на здійснення діяльності, але відповідно до Закону «Про промисловість» «уряд може заборонити купівлю іноземними інвесторами важливих підприємств обробної промисловості, якщо це суперечить інтересам держави. В галузях авіаційного та водного транспорту діяльність іноземних компаній дозволяється лише під національним контролем».

Варто зазначити, що законодавче регулювання інвестиційної діяльності ТНК існує не лише на національному рівні, але і на договірному. Йдеться про те, що у

договорах вказуватиметься врегулювання спорів за допомогою посередництва, а не суду. В даному разі посередництво підходить для проектів в сфері міжнародної інфраструктури. У свою чергу, країни і інвестори будуть співпрацювати не тільки за допомогою угод, але і в рамках міжнародних організацій, де створюватиметься розгалужена система нормативно-правових актів [73, с.177].

Державне регулювання інвестиційної діяльності ТНК в Україні дуже проблематичне. Наша держава не має достатньої кількості законодавчих актів для регулювання діяльності транснаціональних корпорацій. Крім того, існуючі закони доволі поверхневі, а конкретна інституція, яка б займалася регулюванням діяльності ТНК на території України відсутня.

Враховуючи викладене вище, нашій державі необхідно розробити законодавчі акти, які прописуватимуть правила інвестування для ТНК, визначатимуть стратегічно важливі галузі, які необхідно захищати від іноземного інвестицій та ті, яким ці інвестиції необхідні. Прикладом може слугувати Угорщина, де закон захищає інвесторів та звільняє їх від сплати мита, які працюють на депресивних територіях. Даний закон має бути розроблено з урахуванням зарубіжного досвіду, зокрема проаналізованих вище країн. Проблема заключається в тому, що він, з однієї сторони повинен підвищувати інвестиційний клімат, а з іншої регулювати та обмежувати діяльність ТНК.

Отже, питання державного регулювання інвестиційної діяльності ТНК дуже проблематичне в наш час. В Україні існують в достатній кількості законодавчі акти, які регулюють дану діяльність, але їх перегляд, з огляду на зарубіжний досвід, необхідний у зв'язку з постійною трансформацією глобального середовища та підвищенням інвестиційної привабливості.

Так, країнами, які успішно реалізують державну політику інвестиційної діяльності ТНК є Польща, Угорщина та Велика Британія, їх практику варто запозичити нашій державі для вирішення досліджуваного питання.

Висновки до розділу 1

Отже, сутність іноземних інвестицій виражається вкладенням коштів іноземних інвесторів з ціллю отримання прибутку. Класифікація іноземних інвестицій характеризується великою різноманітністю через кількість підходів до їх трактування. Варто підмітити, що притік капіталу від інвесторів має позитивний вплив на економіку країни, розширює обсяги виробництва, розвиває різні галузі та залучає технології до вітчизняних підприємств.

Основними суб'єктами процесу міжнародного інвестування є ТНК, про що говорить аналіз різних джерел. Формування інвестиційної поведінки цього суб'єкту визначається впливом різних чинників економічного, політичного, інформаційного, культурного, правового та інших середовищ, що дозволяє класифікувати дії ТНК у розрізі даного питання.

Важливим моментом в дослідженні теоретичних основ міжнародного інвестування ТНК є державне регулювання інвестиційної діяльності даного суб'єкту міжнародних відносин та зарубіжний досвід вирішення даного питання. Українське законодавство насичене великою кількістю законів, які спрямовані на регулювання даної діяльності, але існує необхідність до їх перегляду, з використанням зарубіжного досвіду країн, які успішно реалізують політику в регулювання інвестиційної діяльності ТНК.

РОЗДІЛ 2

ТРАНСФОРМАЦІЯ МІЖНАРОДНОЇ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТНК ПІД ВПЛИВОМ ПАНДЕМІЇ COVID-19

2.1. Інвестиційна поведінка ТНК в умовах глобальної турбулентності

Постійні трансформації турбулентного середовища сприяють активній зміні напрямків та об'ємів інвестицій ТНК та їх інвестиційній поведінці. Тому моніторинг сучасного стану міжнародних інвестицій є надзвичайно важливим у дослідженні даного питання. Прямі іноземні інвестиції мають вирішальне значення для країн, що розвиваються. Дослідження руху ПІІ завжди актуальне питання, враховуючи постійні зміни стратегічних цілей ТНК.

Транснаціоналізація в умовах глобальної турбулентності збільшує залежність між країнами, впливаючи на всі процеси життєдіяльності компаній. Такі трансформації світової економіки змушують транснаціональні корпорації постійно шукати нові ринки збуту, дешеві ресурси та розширювати ринки для інвестування.

Глобальні потоки ПІІ не відображали значних позитивних показників ще задовго до пандемії COVID-19, яка вплинула на світову економіку, вони досягали позначок нижчих за ті, які востаннє спостерігались після світової фінансової кризи десять років тому. Падіння було більш концентрованим у країнах із високим рівнем доходу, де приплив ПІІ за останні роки впав майже на 60%.

Прогнози експертів ЮНКТАД на 2021 рік зазначають, що потоки ПІІ залишатимуться низькими внаслідок невизначеності відповідно до розвитку пандемії COVID-19.

Директор інвестиційного підрозділу ЮНКТАД підсумовує, що вплив пандемії на інвестиції буде продовжуватися, а інвесторі будуть обережними у залученні свого капіталу до нових зарубіжних виробничих активів [86].

За даними World Investment Report 2021 Конференції ООН з торгівлі та розвитку (ЮНКТАД) у 2019 році світові потоки прямих іноземних інвестицій (ПІІ)

зросли на 3% до 1,54 трлн. дол. США в порівнянні з 1,495 трлн. дол. США в 2018 році. У 2020 році під впливом пандемії COVID-19 глобальні потоки ПІІ скоротилися до 859 млрд. дол. США, що на 42% менше порівняно з 2019 роком, настільки низький показник ПІІ востаннє був зареєстрований у 1990-х роках, крім того, він на 30% нижчий за рівень після світової фінансової кризи 2008-2009 років [86].

За прогнозними даними в 2021 році глобальні потоки ПІІ скоротяться до 800 млрд. дол. США, і лише в 2022 році почнеться процес відновлення до 1,26 трлн. дол. США [86, 88], (рис. 2.1.):

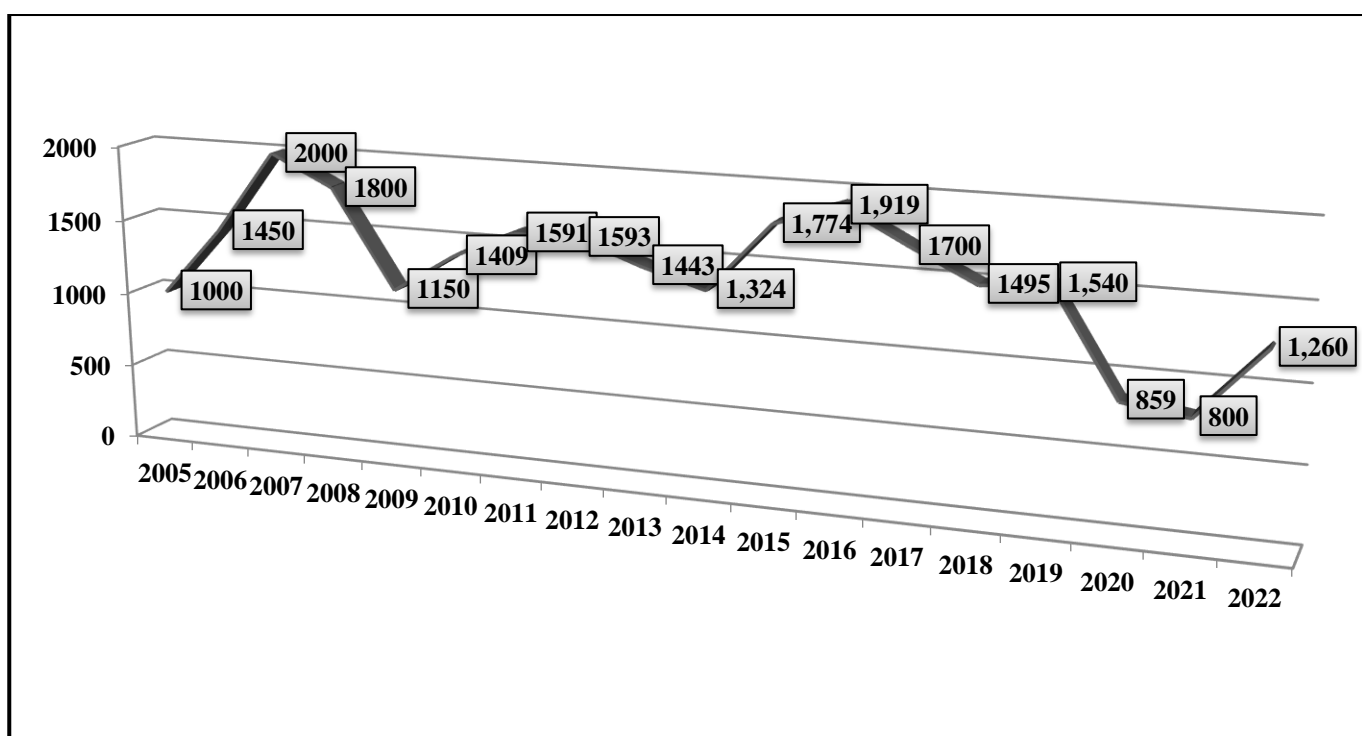

Рис. 2.1. Глобальні потоки прямих іноземних інвестицій у 2005–2020рр. та прогноз на 2021-2022рр., (млрд. дол. США).

Примітка. Побудовано автором за даними World Investment Report 2021 (ЮНКТАД).

Падіння глобальних потоків прямих іноземних інвестицій тісно пов'язане з перебоями в глобальних ланцюгах поставок, в результаті пандемії COVID-19. Перспективи після 2021 року вкрай невизначені. Траєкторія з відновленням ПІІ до своєї докризової лінії до 2022 року можлива, але лише на верхній межі очікувань. Економічна та геополітична невизначеність буде домінувати в інвестиційному

середовищі в середньостроковій перспективі. На нижній межі прогнозу подальша стагнація в 2022 році призведе до того, що значення глобальних ПІІ буде нижче рівня 2019 року. Тенденція в ПІІ може перейти у фазу поступової стабілізації на структурно нижчому рівні, ніж до кризи.

У 2020 році обсяг ПІІ в Азію становив 476 млрд дол. США, що практично відповідає показнику 2019 року. ПІІ в Латинській Америці і Карибському басейні зменшилися на 37% до 101 млрд. дол. США. Обсяги ПІІ в Африку скоротилися на 18% до 38 млрд. дол. США, а в Північній Америці впали на 46% до 166 млрд. дол. США [86], (рис. 2.2.):

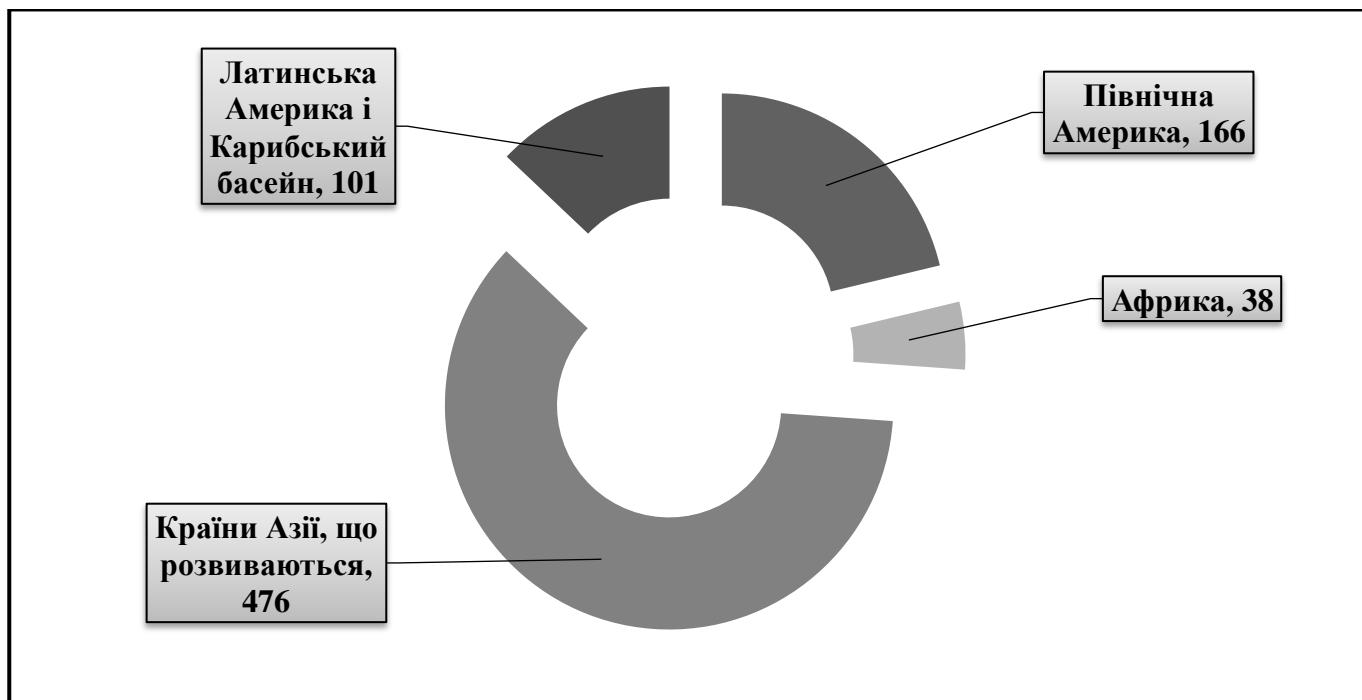

Рис. 2.2. Регіональний розподіл притоку глобальних ПІІ в 2020 році, (млрд. дол. США).

Примітка. Побудовано автором за даними World Investment Report 2021 (ЮНКТАД).

Скорочення ПІІ особливо сильно вплине на країни, що розвиваються. Причинами цього є: по-перше, очікування, що приплив ПІІ до країн, що розвиваються, впаде навіть більше, ніж у середньому у світі, враховуючи, що на ті сектори, які зазнали серйозного впливу пандемії, припадає більша частка надходження ПІІ в країни, що розвиваються. По-друге, країни, що розвиваються,

стали більш залежними від ПІІ за останні кілька десятиліть, а приплив ПІІ до країн, що розвиваються, зменшився до 616 млрд. дол. США [86].

Згідно з попередніми даними 2020 року, зниження ПІІ було зосереджено в розвинених країнах, де потоки склали 229 млрд. дол. США [86, 88], (рис. 2.3.):

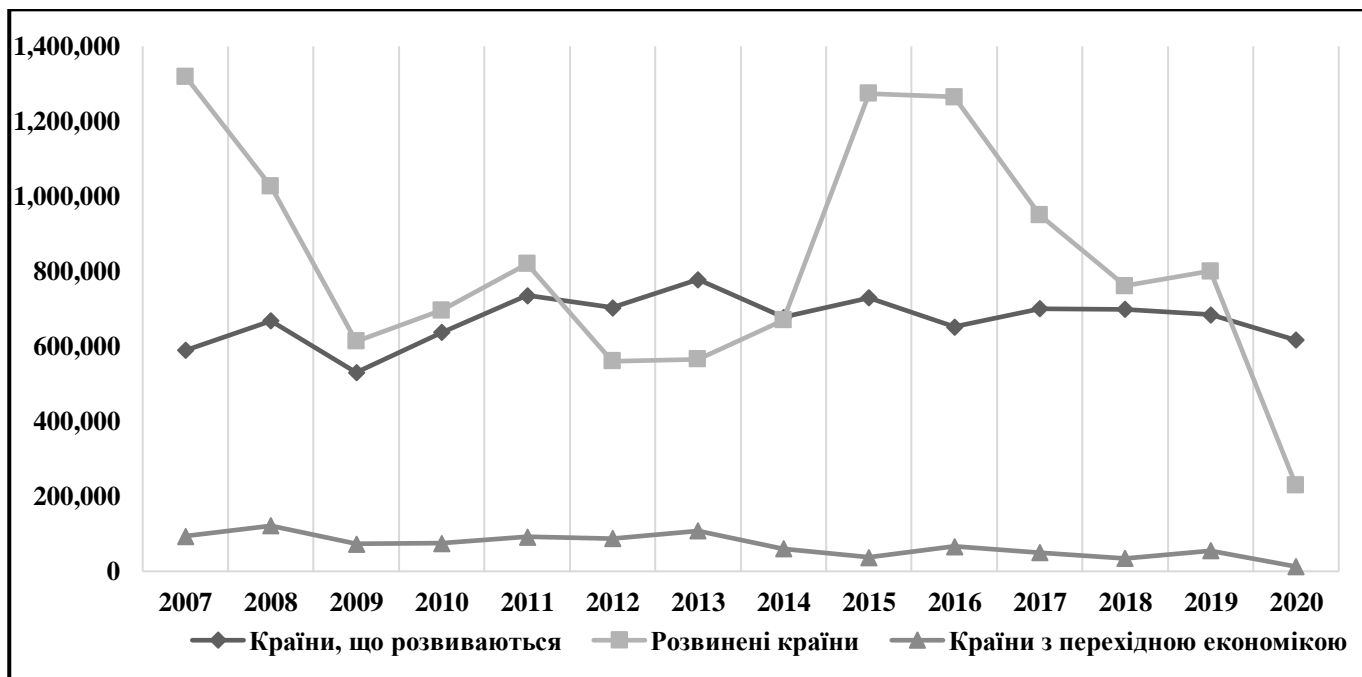

Рис. 2.3. Обсяги прямих іноземних інвестицій по групах країн у глобальних потоках в 2007-2020рр., (млн. дол. США).

Примітка. Побудовано автором за даними Конференції ООН з торгівлі та розвитку (ЮНКТАД).

Регіональне падіння потоків до Європи (більш ніж на 100%) та Північної Америки (- 46%) найбільше сприяло світовому спаду ПІІ.

В країнах, що розвиваються Азії потоки ПІІ впали незначно, всього на 4%. Внаслідок таких регіональних змін частка економік, що розвиваються, зросла до 72% від кількості країн світу [88].

Потоки до Північної Америки впали на 46% до 166 млрд. дол. США. У 2020 році економіки країн, що розвиваються, склали рекордну частку ПІІ [88].

Незважаючи на те, що ПІІ до країн, що розвиваються в 2020 році, зменшилися на 12% і становили, за попередніми оцінками 616 млрд. дол. США, зниження було дуже нерівномірним у даних регіонах: у Латинській Америці та Карибському

басейні падіння на 37%, у Африці падіння на 18% та у країнах, що розвиваються Азії падіння на 4%. ПІІ в країни з перехідною економікою знизилися на 77% порівняно з 2019 роком до 13 млрд. дол. США (табл. 2.1):

Таблиця 2.1

Приплив ПІІ за групами економік та регіонами у 2017–2020рр.

(млрд. дол. США)

Група економіки, регіон	2017	2018	2019	2020
Світ	1700	1495	1540	859
Розвинуті економіки	950	761	800	229
Європа	570	364	429	-4
Північна Америка	304	297	297	166
Економіки, що розвиваються	701	699	685	616
Африка	42	51	45	38
Країни Азії, що розвиваються	502	499	474	476
Латинська Америка та Карибський басейн	156	149	164	101
Перехідні економіки	50	35	55	13

Приміта. Складено автором за даними Конференції ООН з торгівлі та розвитку (ЮНКТАД).

Загальна тенденція до спаду торкнулася і «greenfield project», які зменшилися в 2020 році на 35%, а угоди щодо проектного фінансування на 2% [88].

Оголошені «greenfield» інвестиції часто є показником майбутньої інтенсивності ПІІ-проектів. Вони також є найбільш сприятливим видом інвестицій, оскільки вони передбачають розширення наявного капіталу в економіці, що створює робочі місця та короткострокове зростання.

Варто зазначити, що експерти ЮНКТАД визначають обсяги проектів «greenfield» шляхом вирахування угод злиття та поглинання, тобто інвестицій «brownfield» від загального припливу прямих іноземних інвестицій.

Незважаючи на те, що потоки ПІІ в країнах, що розвиваються, залишаються відносно стійкими в 2020 році у звіті анонсується, що тенденція для проектів «з нуля» є негативною.

Відповідно, проекти «greenfield» у 2020 році впали на 35% порівняно з 2019 роком та отримали 547 млрд. дол. США [86], (рис. 2.4.):

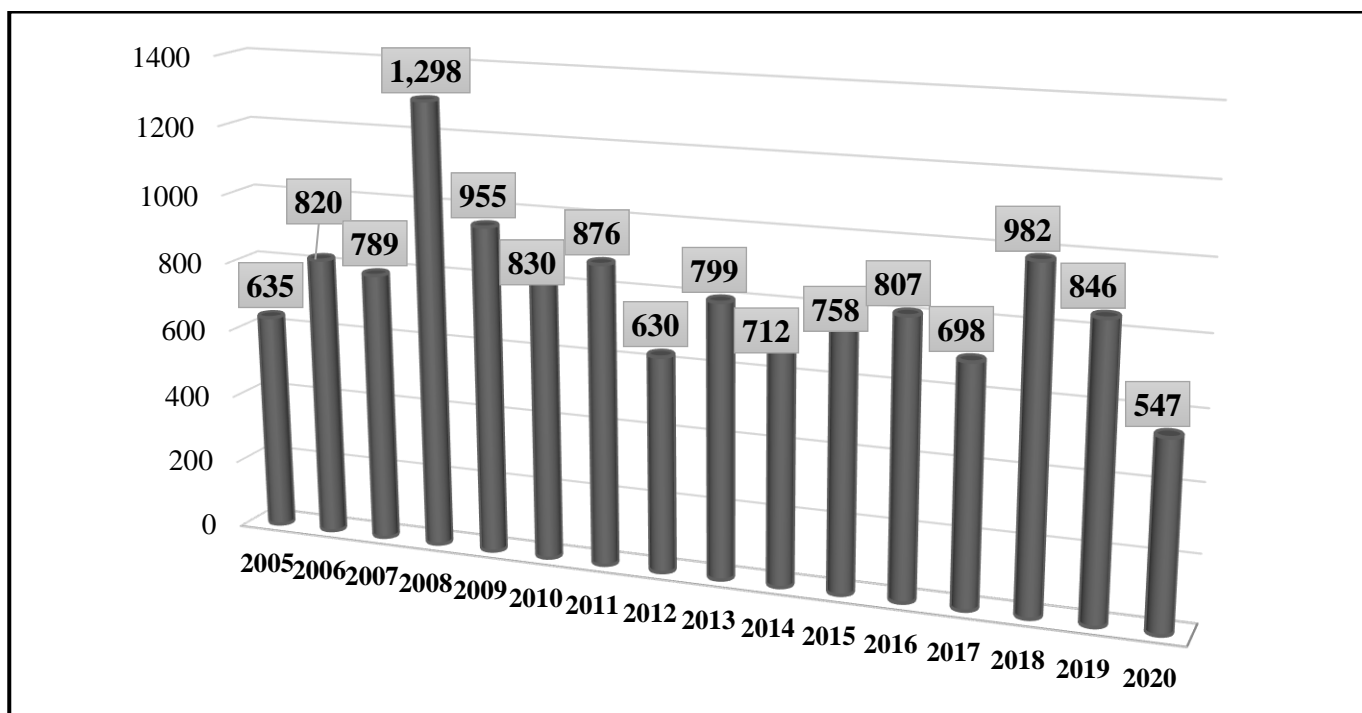

Рис. 2.4. Вартість анонсованих «greenfield» проектів ТНК в 2005-2020рр., (млрд. дол. США).

Примітка. Побудовано автором за даними Конференції ООН з торгівлі та розвитку (ЮНКТАД).

Інвестиції «Greenfield» відіграють важливу роль у виробничому потенціалі та розвитку інфраструктури, тому вони є вирішальними у перспектив відновлення потоків ПІ. У попередньому звіті зауважують, що обмежена змога країн, що розвиваються, розгорнути акції економічної підтримки з метою залучення інвестицій в інфраструктуру, що призведе до асиметричного відновлення ПІ, керованих проектом.

До найбільш привабливих в 2020 році галузей проектів ТНК «greenfield» у вартісному вираженні потрапили наступні: комунальні послуги – 97 млрд. дол. США, інформація та комунікації – 78 млрд. дол. США, електроніка – 46 млрд. дол. США, хімікати – 40 млрд. дол. США, будівництво – 36 млрд. дол. США, кокс та нафтопродукти – 28 млрд. дол. США (ця галузь порівняно впала найбільше – на 70% з 94 млрд у 2019 році). Крім того, інформація та комунікації були однією з галузей,

яка показала зростання вартості проектів, недивлячись на те, що їх кількість зменшилась, але становила більше п'ятої частини [88].

Таким чином, тенденції анонсованих проектів «з нуля» за секторами економіки у 2020 році розподілилися наступним чином: найбільше інвестицій у сектор послуг – 311 млрд. дол. США, виробничий сектор – 224 млрд. дол. США та закономірно найменша кількість у первинний сектор – 12 млрд. дол. США [88], (рис. 2.5.):

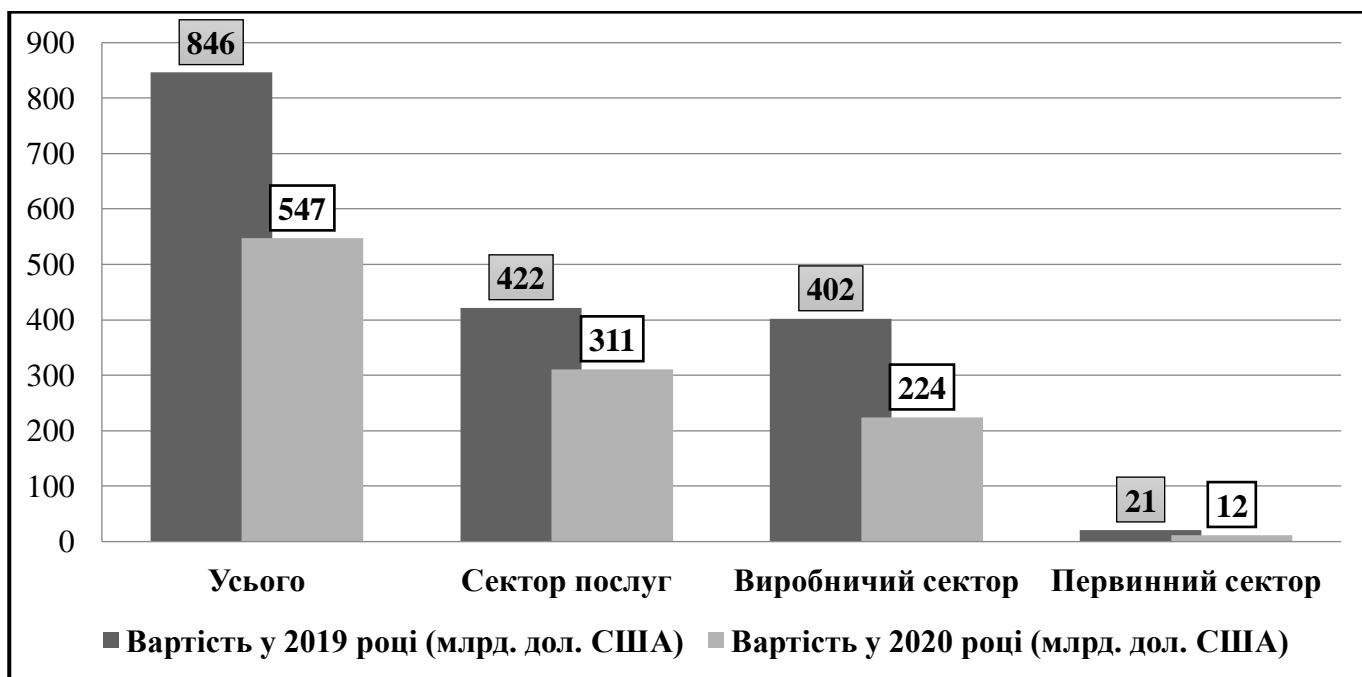

Рис. 2.5. Значення анонсованих проектів «greenfield» ТНК за секторами економіки в 2018-2020рр., (млрд. дол. США).

Примітка. Побудовано автором за даними Конференції ООН з торгівлі та розвитку (ЮНКТАД).

Транскордонні злиття та поглинання в 2020 році становили 456 млрд. дол. США, що на 10% менше, у порівнянні з 2019 роком [88].

У розвинених країнах дане інвестування в 2020 році впало на 43% у Північній Америці, у той же час в Європі відбулося збільшення на 26%, яке стало наслідком корпоративної реконфігурації «Unilever», яка додала регіону 81 млрд. дол. США. В країнах, що розвиваються Азії, продажі злиттів та поглинань підвищилися на 31%, у

Латинській Америці та Карибському басейні спостерігався спад на 67%, а у Африці на 45% [88].

Угоди злиття та поглинання зменшилися в 2020 році впали у галузі виробництва та послуг, але в первинному секторі вони зросли удвічі, хоча за вартістю зменшилися [88].

Після стрибка в 2019 році вартість злиттів та поглинань становила 505 млрд. дол. США, на відміну від 456 млрд. дол. США у 2020 році [88], (рис. 2.6.):

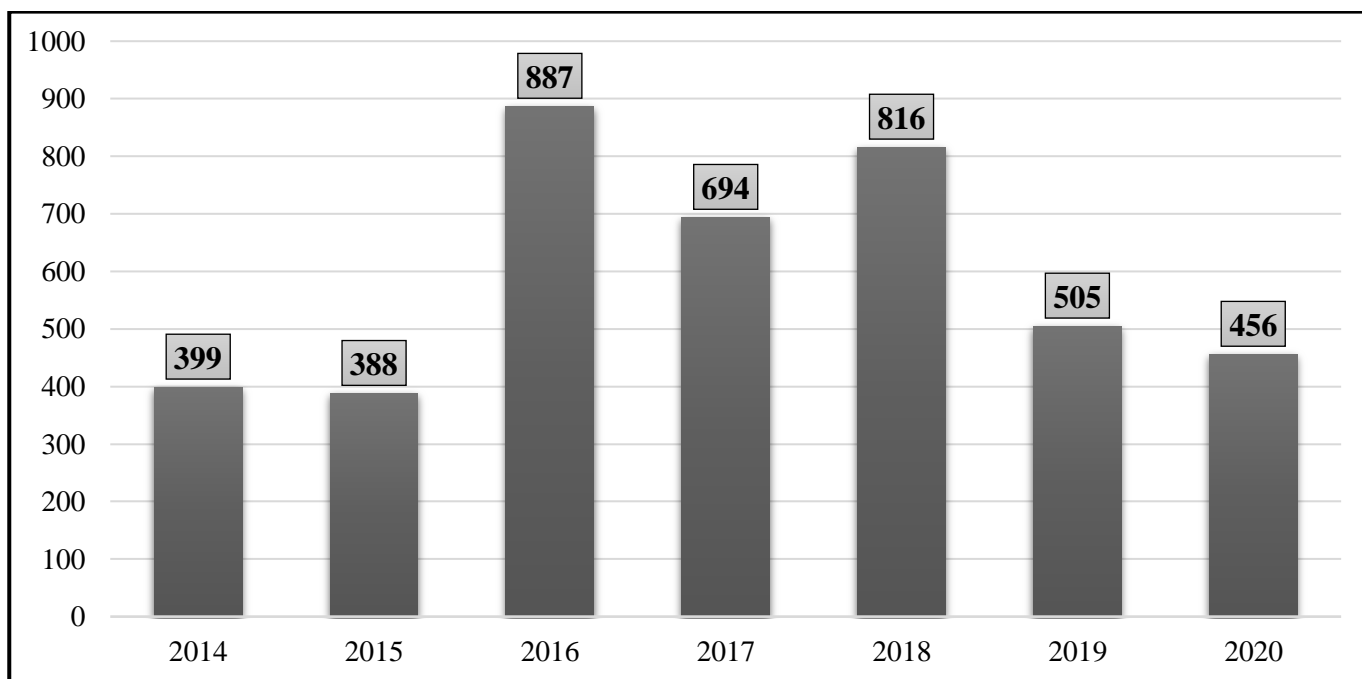

Рис. 2.6. Динаміка обсягів угод злиття та поглинання ТНК у період з 2010 по 2020 роки, (млрд. дол. США)

Примітка. Побудовано автором за даними Конференції ООН з торгівлі та розвитку (ЮНКТАД).

Таким чином, велика кількість угод злиття та поглинань були тимчасово призупинені. Дані угоди, як і проекти «з нуля», як правило, є довгостроковими зобов'язаннями за кордоном, не дивлячись на це, завершення вже оголошених операцій злиття та поглинання затримується, що може призвести до анулювання угоди. Виходячи з цього, загальна тенденція для даних видів інвестицій продемонструвала падіння, внаслідок спаду глобальних потоків ПІІ.

Варто відмітити, що у 2020 році зниження відобразилося на всіх формах ПІ, як зазначалося раніше, проекти «greenfield» впали на 35%, обсяг угод злиття та поглинання на 10%, а транскордонні угоди про фінансування проектів, які є надзвичайно важливими в інфраструктурі, зменшилися на 2% (табл. 2.2):

Таблиця 2.2

Інвестиційні тенденції ТНК за видами та регіонами у 2020 році
та зміни порівняно з 2019 роком

Регіони	Угоди M&As, %	Проекти «greenfield», %	Транскордонне інвестування проектів, %
Світ	-10	-35	-2
Розвинені економіки	-11	-19	7
Європа	26	-15	7
Північна Америка	-43	-29	-2
Економіки, що розвиваються	-4	-46	-7
Африка	-45	-63	-40
Латинська Америка та Карибський басейн	-67	-51	-9
Азія	31	-38	17
Перехідні економіки	147	-60	-50

Примітка. Складено автором за даними Конференції ООН з торгівлі та розвитку (ЮНКТАД).

Експерти ЮНКТАД зазначають, що збільшення глобальних потоків ПІ в 2021-2022 роках буде відбуватися не за рахунок нових інвестицій у виробничі активи, завдяки транскордонним злиттям та поглинанням, зокрема в технологічній галузі та охорону здоров'я. Інвестиційна активність цих індустрій на початку 2020 року сповільнилась, але зараз вони користуються перевагами знижених відсоткових ставок та зростаанням ринкових цінностей для придбання активів на ринках. Транскордонні продажі активів США іноземним інвесторам за угодами M&A впали на 41%, у більшості в первинному секторі.

Вартість транскордонних продажів злиттів та поглинань в 2020 році впала у первинному секторі (зокрема у видобувній промисловості, кар'єрах та нафті) на 8% відбулося зменшення у виробництві та спад на 6% у сфері послуг [88].

Кількість угод скоротилася у виробництві та послугах, але в первинному секторі вони зросли удвічі, хоча за вартістю зменшилися. Інформація та комунікації залишилися сектором з найбільшим показником транскордонних угод з продажу та поглинання. Після стрибка в 2019 році вартість злиття та поглинання фармацевтичних препаратів знизилася на 43% до 55 млрд. дол. США, але кількість угод M&As і далі зростала, досягнувши рекордного показника у 206 угод, порівняно із 184 у 2019 році. Сукупна вартість транскордонних продажів злиттів та поглинань знизилася на 52% у первинному секторі (головне падіння припало на видобувну промисловість, та нафту), (табл. 2.3):

Таблиця 2.3

Транскордонні злиття та поглинання за секторами та галузями у 2019-2020рр.

Сектор/галузь	Вартість, млрд. дол. США		Кількість проектів, одиниць	
	2019 рік	2020 рік	2019 рік	2020 рік
Всього	505	456	6 921	6 000
Первинний сектор	34	17	425	654
Виробничий сектор	243	225	1 605	1 117
Сектор послуг	228	215	4 891	4 229
Продукти харчування, напої та тютюн	20	85	187	133
Інформація та комунікації	25	79	1 260	1 212
Фармацевтика	97	55	184	206
Електроніка	20	40	273	162
Комунальні послуги	12	33	189	184
Фінанси та страхування	49	28	587	543
Нерухомість	35	21	427	316
Торгівля	16	18	553	481
Автомобільна промисловість	6	17	80	38
Видобувна промисловість	32	15	344	523

Пріімтка. Складено автором за даними Конференції ООН з торгівлі та розвитку (ЮНКТАД).

Ефективність ПІІ в Європі перекиває декілька важливих регіональних точок. Потіки до Швеції у 2020 році зросли удвічі з 12 млрд. дол. США у 2019 році до 29 млрд. дол. США. Зростання в Іспанії до 52% завдяки угодам, зокрема придбанням приватних акцій США Cinven (інвестиційна компанія), KKR (фонд приватних інвестицій) та Providence (інвестиційна компанія), які викупили 86% акцій Masmovil (надають телекомунікаційні послуги).

Загалом європейські компанії планують залучити понад 60% технологічних угод. Індія та Туреччина помітно сконцентрували свою стратегію на залученні рекордної кількості угод у сфері ІТ-консалтингу та цифрового сектору, враховуючи платформи електронної комерції, послуги з обробки даних та цифрові платежі [88].

Ще однією тенденцією у зміні інвестиційної поведінки ТНК є те, що приблизно 80% компаній-поглиначів базуються в країнах з розвинутою економікою, зокрема в Європі, але невелика кількість транснаціональних корпорацій з країн, що розвиваються стали активними покупцями. Так, південноафриканські інвестори планують придбання частки компанії у постачальниках медичних послуг по регіону Африки та Азії, а ІТ-компанії з Індії оголосили про наміри до збільшення обсягів щодо придбання частки послуг інформаційних технологій в Європі на 30%.

Отже, проведений аналіз інвестиційної поведінки ТНК в умовах глобальної турбулентності, як основного гравця на ринку прямих іноземних інвестицій дав змогу виокремити наступні тенденції. Світові потоки прямих іноземних інвестицій в 2020 році знизились до 859 млрд. дол. США з 1,5 трлн. дол. США у 2019 році [88].

Потоки до Європи зазнали найбільшого краху до -4 млрд. дол. США. Різке падіння також зафіксували в США (-49%). Зниження в країнах, що розвиваються лише на 12%. Криза після пандемії вплинула на всі види та форми ПІІ в 2020 році, проекти «greenfield» зменшилися на 35%, обсяг угод злиття та поглинання на 10%, а транскордонні угоди про фінансування проектів, які є надзвичайно важливими в інфраструктурі, зменшилися на 2%. Ризики, пов'язані з розвитком пандемії та невизначеність трансформацій глобального середовища для інвестицій будуть мати вплив на ПІІ в 2021 році.

2.2. Аналіз регіональної структури прямих іноземних інвестицій у світі

Прямі іноземні інвестиції є фундаментом для міжнародної економічної інтеграції. Географічний розподіл ПІІ визначається діяльністю ТНК, оскільки місцева перевага різних регіонів впливає на рішення про розміщення коштів. У свою чергу, це впливає на створення нових робочих місць, технологічний прогрес та

торгівлю. ПІІ вважають рушієм економічного зростання в країнах-реципієнтах та найвигіднішою формою залучення капіталу. Деякі фактори економічного характеру, які пов'язані з особливостями трансформації світового господарства та міжнародних економічних відносин, певні тенденції та закономірності руху ПІІ зумовлені впливом окремих регіональних чинників. Аналіз детермінантів регіональної структури прямих іноземних інвестицій у світі демонструє не лише зміни глобальних потоків ПІІ, але й створює специфічні регіональні тенденції.

За регіональною структурою експерти ЮНКТАД розділяють потоки ПІІ наступним чином:

1. Країни, що розвиваються: Африка, деякі країни Азії, Латинська Америка та Карибський басейн.
2. Розвинені країни: ЄС, Північна Америка, інші розвинені країни Європи.
3. Країни з перехідною економікою.

За попередніми даними 2020 року експертів ЮНКТАД, загальні потоки ПІІ до Африки впали на 18 % порівняно з 2019 роком та склали 38 млрд. дол. США [86, 88], (рис.2.7.):

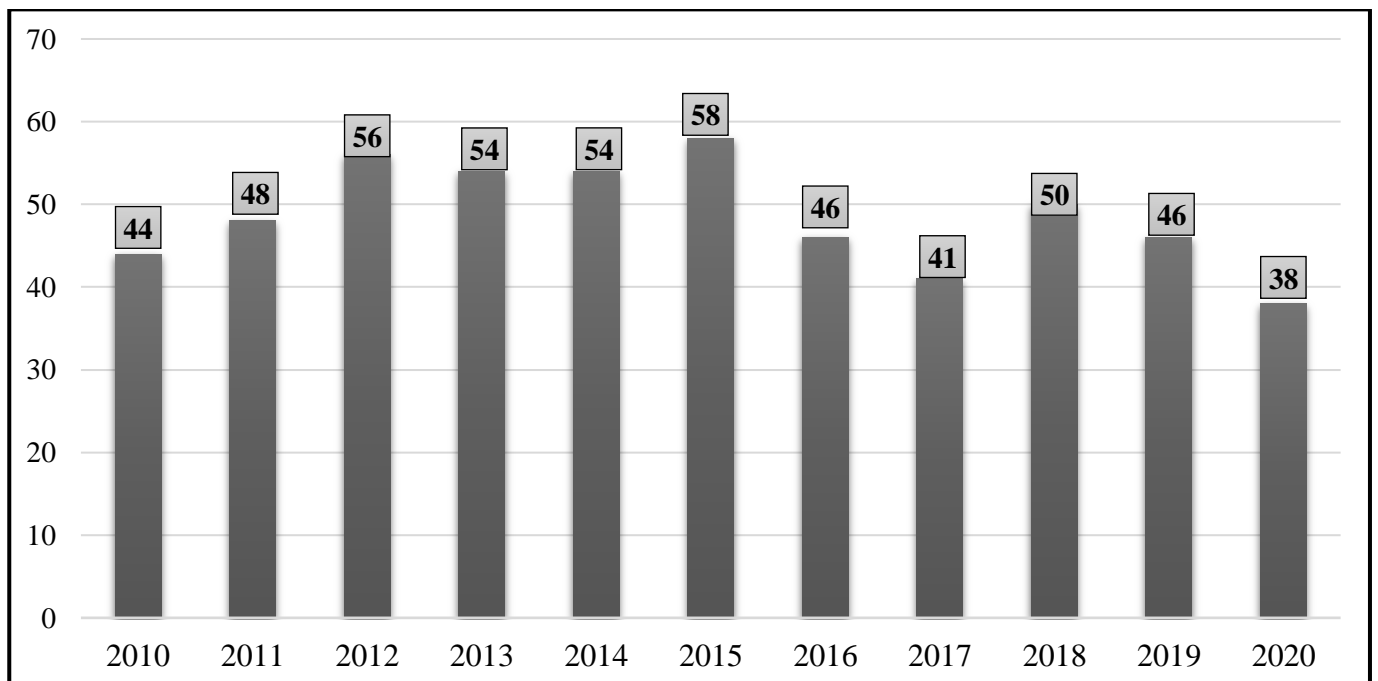

Рис. 2.7. Потоки ПІІ до Африки з 2010 по 2020 роки, (млрд. дол. США)

Примітка. Побудовано автором за даними Конференції ООН з торгівлі та розвитку (ЮНКТАД).

Оскільки пресс-реліз оцінки ПІІ за 2020 рік показує лише загальну картину тенденцій інвестування за економіками країн, не включаючи окремий аналіз регіональних тенденцій, доцільно буде проаналізувати це питання опираючись на дані за 2019 рік.

У 2019 році приплив ПІІ до Африки скоротився на 10 % до 46 млрд. дол. США. Збільшення потоків ПІІ до деяких основних економік континенту, включаючи Єгипет, було компенсовано скороченням інших, таких як Нігерія та Південна Африка [86], (рис. 2.8.):

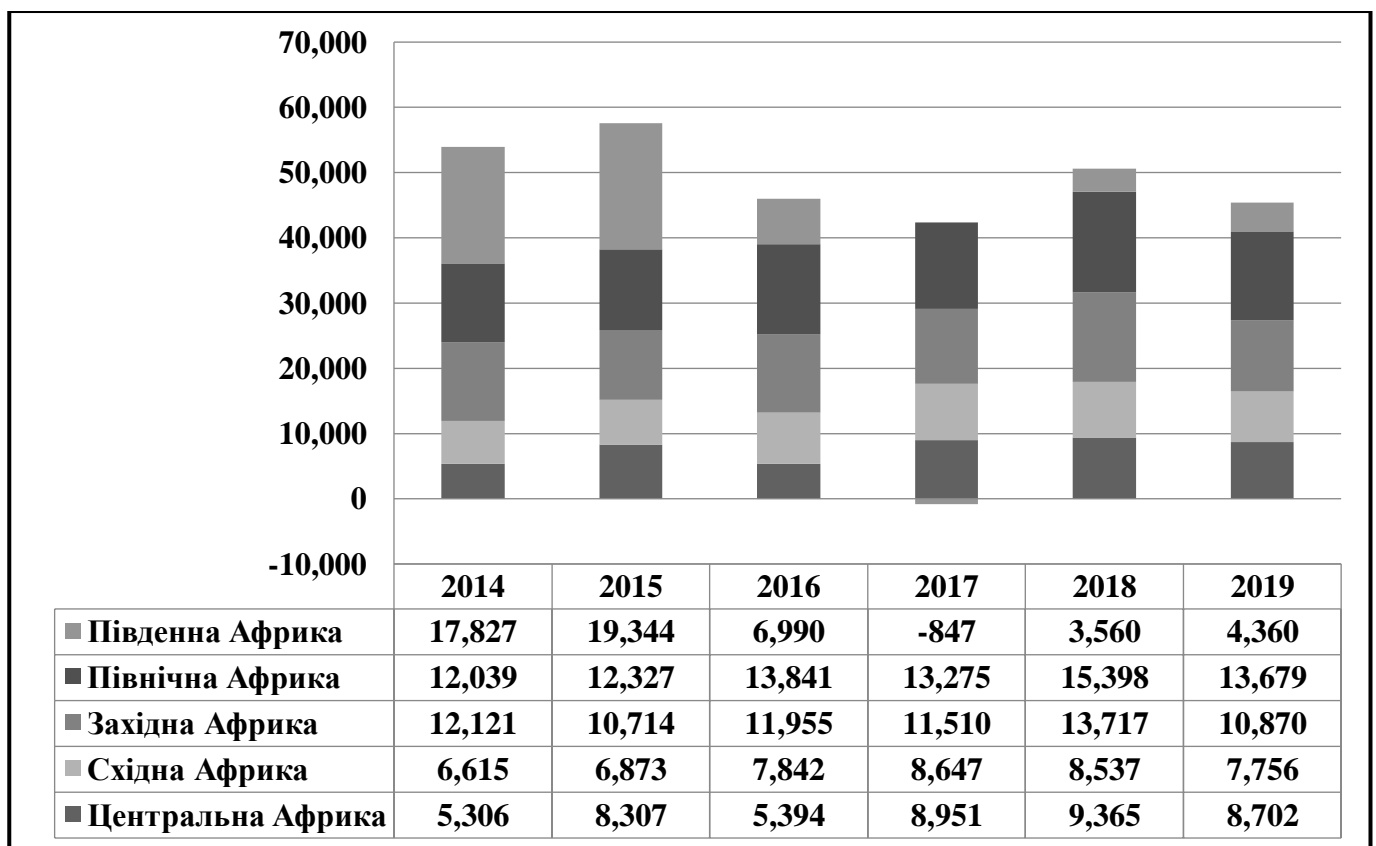

Рис. 2.8. Динаміка припливу прямих іноземних інвестицій в регіон Африки з 2014 по 2019 роки, (млн. дол. США)

Примітка. Побудовано автором за даними Конференції ООН з торгівлі та розвитку (ЮНКТАД).

Криза COVID-19 настала в той період, коли ПІІ вже демонстрували падіння на 10% в 2019 році до 4 млрд. дол. США, такі показники стали наслідком зростання глобального внутрішнього валового продукту (ВВП) та послаблення попиту на товари [86].

Потоки ПІІ у Північній Африці зменшилися на 11% порівняно з 2018 роком та склали 14 млрд. дол. США. Як зазначалося, зменшення відбулося у всіх країнах регіону, крім Єгипту, який є найбільшим одержувачем ПІІ в Африці у 2019 році притік склав 9 млрд. дол. США [86].

Єдиним субрегіоном, який продемонстрував найбільший приплив інвестицій у 2019 році стала Південна Африка (збільшення на 22% до 4,4 млрд. дол. США). Після значного збільшення в 2018 році потоки ПІІ до Африки на південь від Сахари зменшилися на 10% у 2019 році до 32 мільярдів доларів [86].

Прямі іноземні інвестиції до Південної Африки зменшилися у 2019 році на 15% до 4,6 млрд. дол. США, незважаючи на притік інвестиції в гірничодобувну промисловість [86].

ПІІ в Західну Африку зменшилися на 21% внаслідок стрімкого падіння інвестицій в Нігерію, де створили нові правила регулювання інвестиційної діяльності ТНК нафтогазової промисловості.

До Східної Африки прямі іноземні інвестиції зменшилися на 9% і становили 7,8 млрд. дол. США. Зокрема, до Ефіопії скоротилися до 2,5 млрд. дол. США, наслідком такої тенденції стала політична напруженість у деяких частинах країни [86].

Зменшенню потоків ПІІ до Центральної Африки у 2019 році (8,7 млрд. дол. США), сприяло зниження інвестицій до Демократичної Республіки Конго (на 9% до 1,5 млрд. дол. США).

Інвестиції в Африку через злиття та поглинання (M&As) зросли до 5,3 млрд. дол. США у 2019 році, порівняно з 1,6 млрд. дол. США у 2018. Таке зростання було спричинено інвестиціями ТНК з Великобританії та Швейцарії, які інвестували 3,1 та 1.1 млрд. дол. США [86].

Найпривабливішими галузями серед угод злиття та поглинання у 2019 році стали: видобуток корисних копалин (114 млн. дол. США); обробна промисловість (1 747 млрд. дол. США); сфера послуг (3 445 млрд. дол. США); транспортування та зберігання (532 млн. дол. США); продукти харчування та тютюн (1 044 млрд. дол. США). До галузей, які залучили найменшу кількість угод злиття та поглинання

потрапили: фармацевтика, інформація та комунікації, фінансова та страхова діяльність [86].

Залежно від тривалості та сили впливу світової кризи, на перспективи для ПІІ в Африку можуть вплинути сили від імплементації Угоди про Африканську континентальну зону вільної торгівлі в 2020 році. Крім того, інвестиційна ініціатива для Африки зі сторони розвинених економік та країн, що розвиваються, можуть допомогти відновленню регіона.

Станом на кінець квітня 2020 року кількість роєктів транскордонних угод злиття та поглинання зменшилася на 72% від середньомісячного показника у 2019 році [86].

У галузевому розподілі ПІІ більша частина іноземних інвестицій в Африці направлена на первинний сектор економіки, а саме на гірничовидобвні галузі. Інвестиції в проєкти «greenfield», у 2019 році були направлені в сировинну галузь (3,7% від вартості всіх ПІІ) [86].

Більша частина інвестицій (53,7%) надійшла в третинний сектор, інша частина інвестицій була направлена в обробні галузі. Причиною такої тенденції стала зміна оцінки перспектив, зокрема ставки на майбутній розвиток сфер і галузей, що зумовлюють попит на продукцію об'єктів інвестування [86].

Таким чином, найбільша кількість інвестицій в проєкти «з нуля» надійшла в Африку від розвинених країн – 39 993 млрд. дол. США у 2019 році, країн, що розвиваються – 36 286 млрд. дол. США [86].

У пресс-релізі 2020 року зазначається, що країни Азії, що розвиваються, стійко витримали кризу спричинену пандемією, потоки до країн-членів Асоціації держав Південно-Східної Азії (АСЕАН) зменшилися на 31% до 107 млрд. дол. США. За попередніми даними, у 2020 році потоки ПІІ до Китаю зросли на 4% до 163 млрд. дол. США, тим самим країна стала найбільшим у світі одержувачем ПІІ. Інвестиції у технологічні галузі зросли на 11%, а транскордонні злиття та поглинання на 54%, в більшості до інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) та фармацевтичної промисловості.

У 2020 році потоки ПІІ до країн Азії, що розвиваються зменшилися всього на 4% та становили 476 млрд. дол. США, порівняно з 495 млрд дол. США у 2019 році [86, 88], (рис. 2.9.):

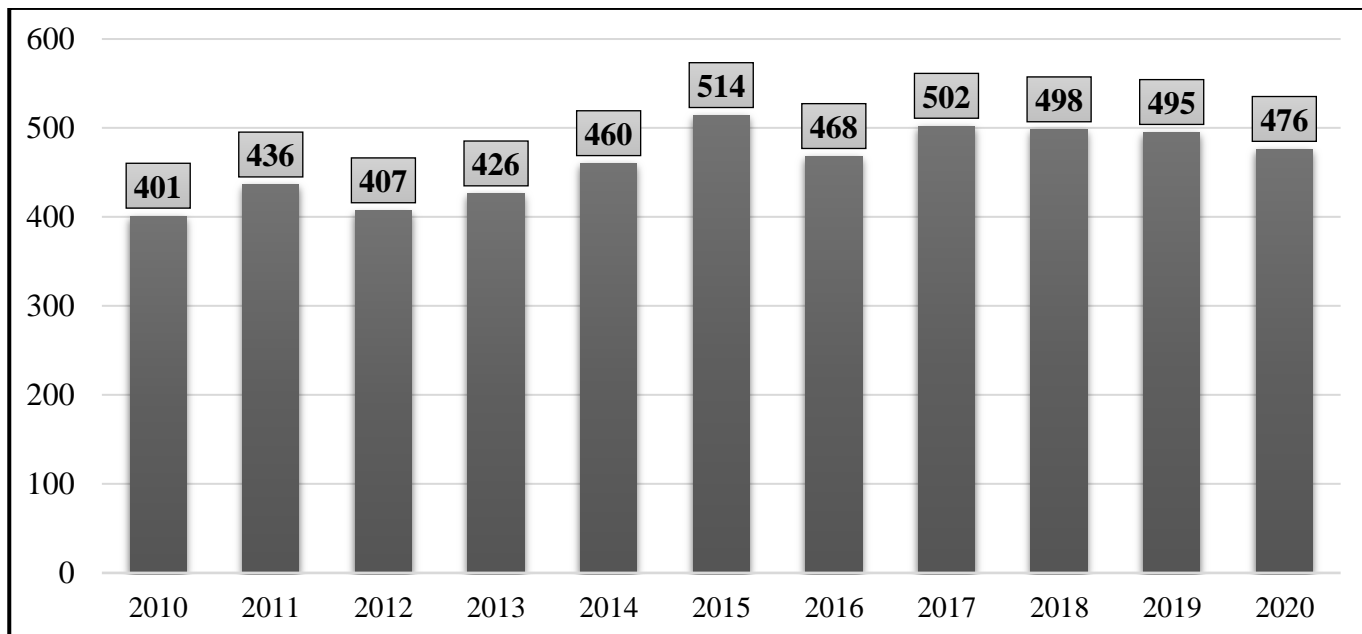

Рис. 2.9. Потоки ПІІ до країн Азії з 2010 по 2020 роки, (млрд. дол. США)

Примітка. Побудовано автором за даними Конференції ООН з торгівлі та розвитку (ЮНКТАД).

Пандемія спричинить значне падіння реінвестованих доходів у іноземних філіях, котрі базуються в регіоні. Зазначене падіння впливає на вразливість ланцюгів поставок, з урахуванням ролі Китаю та інших країн Азії, що розвиваються як глобальних виробничих центрів.

ПІІ до країн Азії, що розвиваються скоротився у 2019 році на 5% та становив 474 млн. дол. США. Зниження було спричинене 13-відсотковим падінням інвестицій до Східної Азії, а саме Гонконгу, Китаю та Республіки Корея.

Приплив ПІІ до Південної Азії зріс на 10% до 57 млн. дол. США, до Індії зріс на%. У Західній Азії відбулося 7% зниження до 28 млн. дол. США, не дивлячись на зростання інвестицій до Об'єднаних Арабських Еміратів та Саудівської Аравії. (див. Рис. 2.10.).

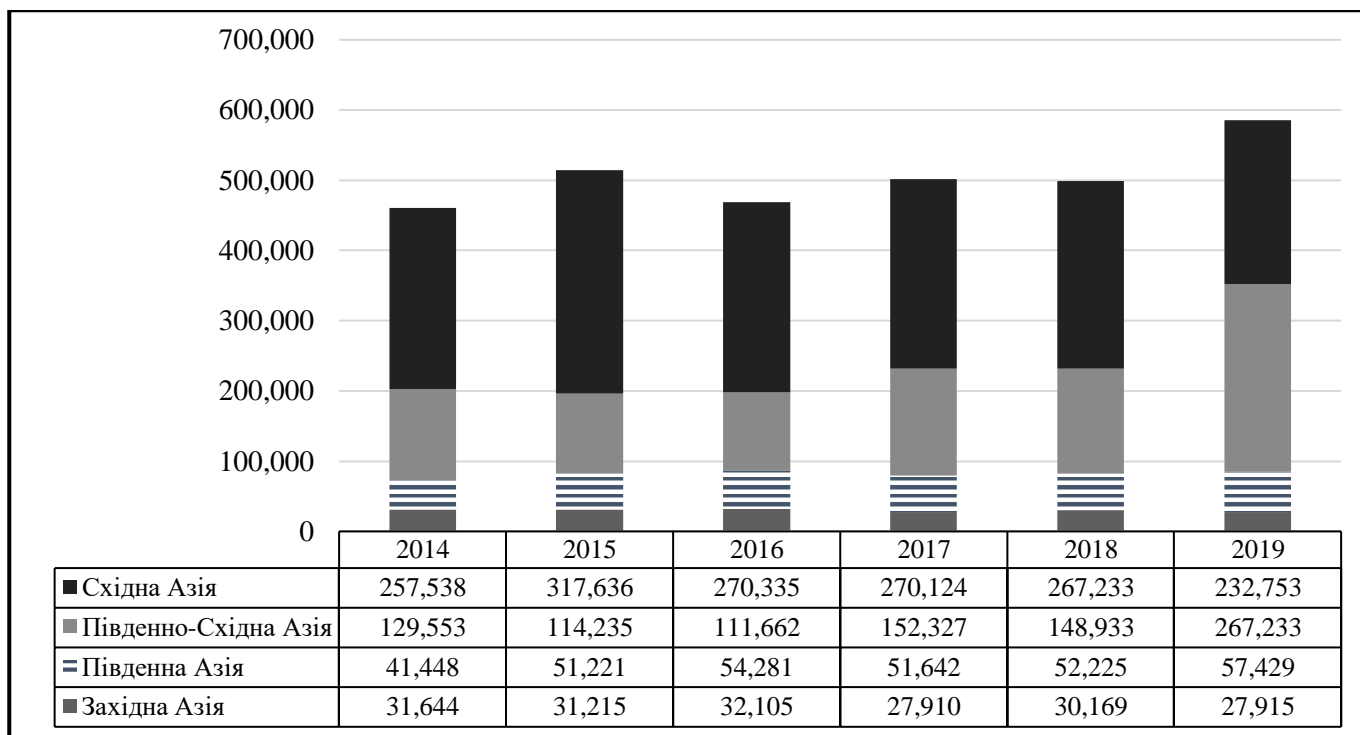

Рис. 2.10. Динаміка припливу прямих іноземних інвестицій в країни Азії, що розвиваються з 2014 по 2019 роки, (млн. дол. США)

Примітка. Побудовано автором за даними Конференції ООН з торгівлі та розвитку (ЮНКТАД).

Обсяги угод злиття та поглинання країн Азії, що розвиваються за регіонами у 2019 році зменшилися. В цілому продаж угод М&А у 2019 році становив 49 млрд. дол. США, що на 42% менше ніж у 2018 році (83 769 млрд. дол. США). Найбільший обсяг угод був з розвинених країн та склав 31 022 млрд. дол. США, країни що розвиваються – 19 554 млрд. дол. США. Серед країн найбільшу частку в даному виді угод зайняли інвестиції з США – 10 884 млрд. дол. США, з країн ЄС – 9 225 млрд. дол. США, Японії – 9 355 млрд. дол. США та Гонконгу – 9 501 млрд. дол. США [86].

Кількість заявлених інвестицій у «greenfield project» за перший квартал 2020 року впала на 37%. Кількість злиттів та поглинань зменшилася на 35% у квітні 2020 року. «Блокування та зупинка роботи підприємств вплинула на ланцюги поставок та фабрик у регіоні. Падіння корпоративних доходів та глобального і регіонального попиту та уповільнення попиту змусило транснаціональні корпорації відкласти інвестиційні плани», – заявив директор з питань інвестицій та підприємств ЮНКТАД Джеймс Чжан [88].

Очікується, що пандемія зумовить падіння реінвестованих доходів іноземних філій, які базуються в регіоні, що, в свою чергу, вплине на інвестиції. Джеймс Чжан зазначив, що вразливість ланцюгів поставок та місце Китаю та інших країн Азії як глобальних виробничих центрів.

Прямі іноземні інвестиції до Китаю, який є другим за величиною одержувачем інвестицій у світі, зросли до рекордних показників – 141 млрд. дол. США, не дивлячись на торговельну напруженість. Збільшенню інвестицій у сектор послуг на 13% (70% від обсягу ПІІ) сприяло скасування інвестиційних обмежень у регіоні.

Реалізація проектів та розширення інвестицій у виробництво, зокрема BASF (Німеччина), Exxon Mobil (США) та автомобільні ТНК (як Tesla (США), Toyota (Японія), Volkswagen та Daimler (Німеччина)), дали змогу підтримати тенденцію зростання у 2019 році [86].

У 2020 році потоки прямих іноземних інвестицій до країн Латинської Америки та Карибського басейну зменшилися на 37% до 101 млрд. дол. США, порівняно з 2019 роком [86, 88], (рис. 2.11.):

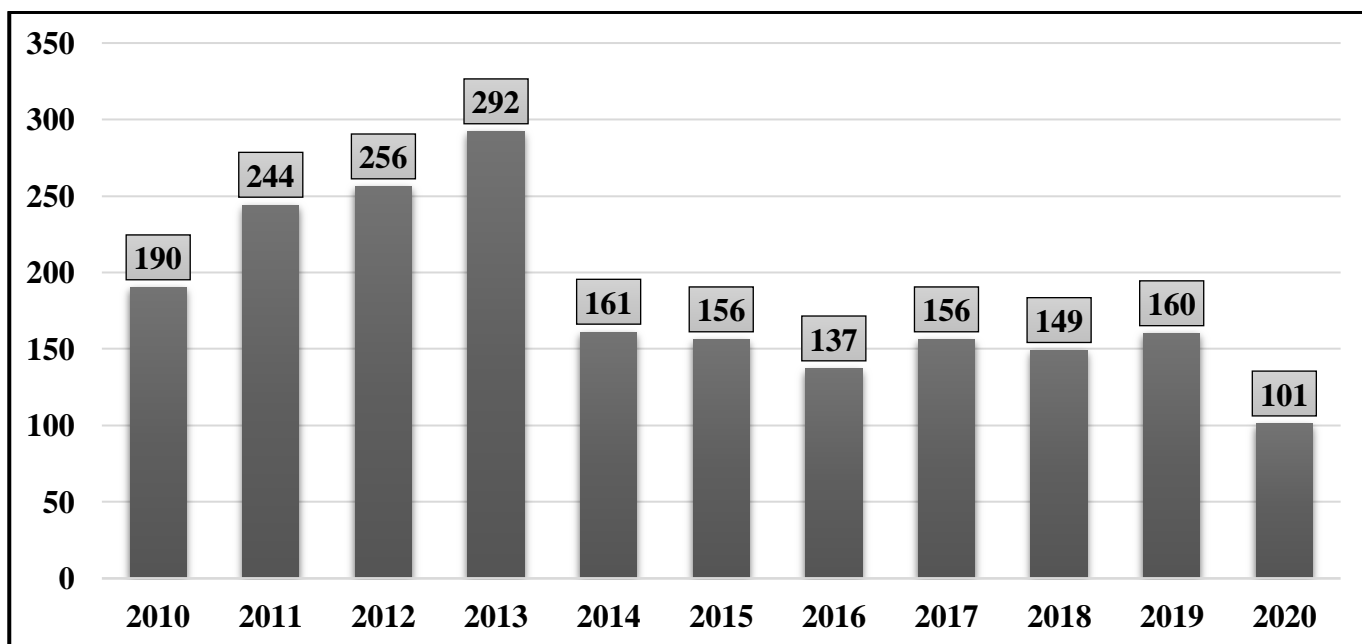

Рис. 2.11. Потоки ПІІ до Латинської Америки та Карибського басейну з 2010 по 2020 роки, (млрд. дол. США).

Примітка. Побудовано автором за даними Конференції ООН з торгівлі та розвитку (ЮНКТАД).

Стрімке розповсюдження коронавірусу та очікування економічного спаду ускладнюється слабкою економічною ситуацією регіону. Експортери товарів в Латинській Америці та Карибському басейні стикнулися з проблемами через обвал цін та зниження обсягів експорту. Інвестиції у видобувні галузі, які є найбільшим сектором ПІІ в регіоні впали в першому кварталі 2020. У виробничому секторі, також відслідковується падіння у 2020 році.

Потоки до Південної Америки в 2019 році зросли на 16% до 117 млрд. дол. США. У Центральній Америці приплив ПІІ у 2019 році показав зменшення на 5% до 43 млрд. дол. США. Закономірно, виробничий сектор перейняв майже половину усіх ПІІ, а саме 16 млрд. дол. США, які забезпечила автомобільна промисловість [86].

У Карибському басейні, до якого йде більша частина всіх інвестицій, потік ПІІ підвищився на 19% до 3 млрд. дол. США, що було зумовлено інвестиціями в телекомунікації та енергетику. Загалом, до Карибського басейну ПІІ у 2019 році піднялися до 4 млрд. дол. США (на 47% порівняно з 2018 роком), [86], (рис. 2.12.):

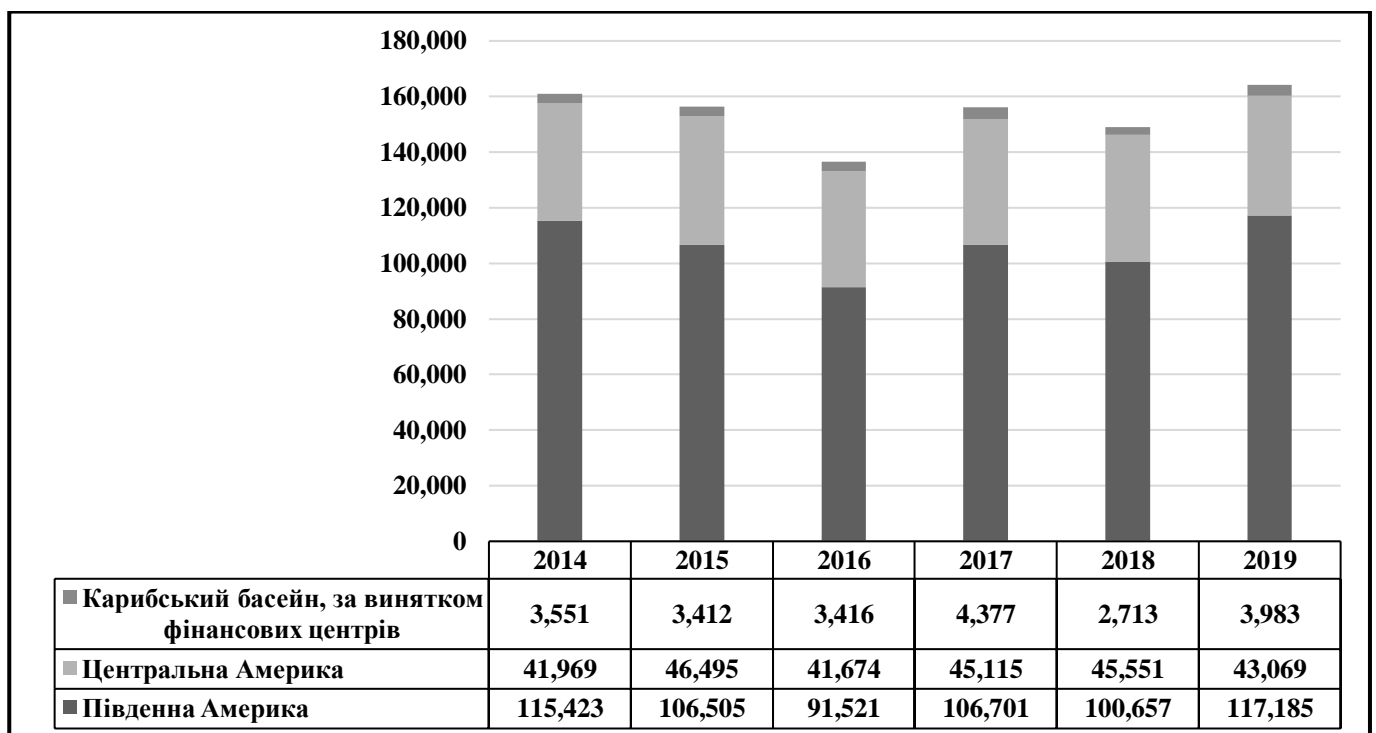

Рис. 2.12. Динаміка припливу прямих іноземних інвестицій до Латинської Америки та Карибського басейну з 2014 по 2019 роки, (млн.дол.США).

Примітка. Побудовано автором за даними Конференції ООН з торгівлі та розвитку (ЮНКТАД).

Кількість іноземних придбань в регіоні знижувалася щомісяця відносно середньої кількості в 2019 році. Окрім галузевих ефектів, вплив кризи на ПІІ здійсниться через зменшення маржі реінвестування. Падіння попиту та обмежений доступ до торгівлі призводять компанії до великих втрат. Ще з початку лютого ТНК регіону переглянули свої очікувані доходи на 2020 фінансовий рік, які зменшились більше 50%, більше, ніж в компаніях інших регіонів [86].

У 2019 році анонсовані проекти загалом зібрали 112 315 млрд. дол. США (табл. 2.4):

Таблиця 2.4

Оголошена вартість «greenfield» проектів ТНК Латинської Америки та Карибського басейну в 2018-2019 роках, (млн. дол. США)

Регіон-партнер/країна	Латинська Америка та Карибський басейн як отримувач ПІІ		Латинська Америка та Карибський басейн як інвестори	
	2018 рік	2019 рік	2018 рік	2019 рік
Світ	78 520	112 315	18 874	18 453
Розвинені країни	58 828	79 202	6 178	4 303
Франція	2 782	5 371	107	54
Німеччина	4 475	7 257	62	567
Іспанія	9 724	16 079	419	334
США	17 943	19 204	2 730	1 933
Країни, що розвиваються	18 891	31 729	12 642	14 071
Китай	1 527	10 827	818	221
Бразилія	1 199	1 031	540	1 630
Колумбія	252	1 181	1 090	1164
Перу	322	270	4 622	7 024
Мексика	3 288	6 398	1 849	1 130

Примітка. Складено автором за даними Конференції ООН з торгівлі та розвитку (ЮНКТАД).

Кількість угод злиття та поглинання в регіоні також зменшиться внаслідок кризи, спричиненої пандемією. Зокрема, за останніми даними у квітні 2020 року

кількість поглинань в регіоні зменшувалась щомісяця відносно середньої кількості в 2019 році і в цілому зменшилася на 78% [86].

Не дивлячись на негативні тенденції для головних галузей регіону, існують окремі позитивні напрями для окремих галузей, які показують збільшення вхідних проектів. ПІІ в медичні товари в Коста-Ріці, Домініканській Республіці та Мексиці призвели до виробництва нового медичного обладнання, і багатонаціональні компанії, що розміщені в цих країнах, починають розширювати виробництво.

Проекти з виробництва медичних виробів у першому кварталі 2020 року зросли на третину. Крім того, деякі ТНК переоснащують наявні виробничі потужності для збільшення продуктивності, використовуючи глобальні та регіональні ланцюги створення вартості. Таким прикладом є HanesBrands (компанія США), які замінили своє виробництво футболок та нижньої білизни на бавовняні маски на фабриках у Сальвадорі, Домініканській Республіці та Гондурасі. За прогнозами, дане виробництво, згідно з федеральним контрактом Сполучених Штатів, буде доставляти більше п'яти мільйонів захисних масок щотижня.

Зовнішні інвестиції латиноамериканських ТНК зросли в 2019 році до 42 млрд. дол. США, першочергово завдяки зниженню відтоку. Найактивнішими в цей період були ТНК з Бразилії, Мексики та Чилі. Бразильські компанії зупинили збір коштів через іноземні філії для фінансування операцій в країнах базування, оскільки внутрішня процентна ставка знизилася до свого історичного мінімуму. Такі зміни поєдналися з важливими придбаннями за кордоном, зокрема в роздрібній галузі. Одним із прикладів є купівля Cia Brasileira de Distribuicao універмагу Éxito (Колумбія) у казино Groupe (Франція) майже на 1,1 млрд. дол. США [86].

У середньостроковій перспективі наслідки пандемії для потоків ПІІ в регіон залежатимуть від тяжкості економічного спаду та швидкості відновлення економік.

У прогнозах ЮНКТАД зі звіту про прямі іноземні інвестиції 2020 року зазначалося, що ПІІ в країни з перехідною економікою Південно-Східної Європи, СНД та Грузії, які зазнали сильного економічного спаду, спричиненого COVID-19, зменшаться приблизно на 38%, але у попередньому звіті загальні обсяги ПІІ до країн

з перехідною економікою зменшилися на 77% та становили всього 13 млрд. дол. США [86, 88], (рис. 2.13.):

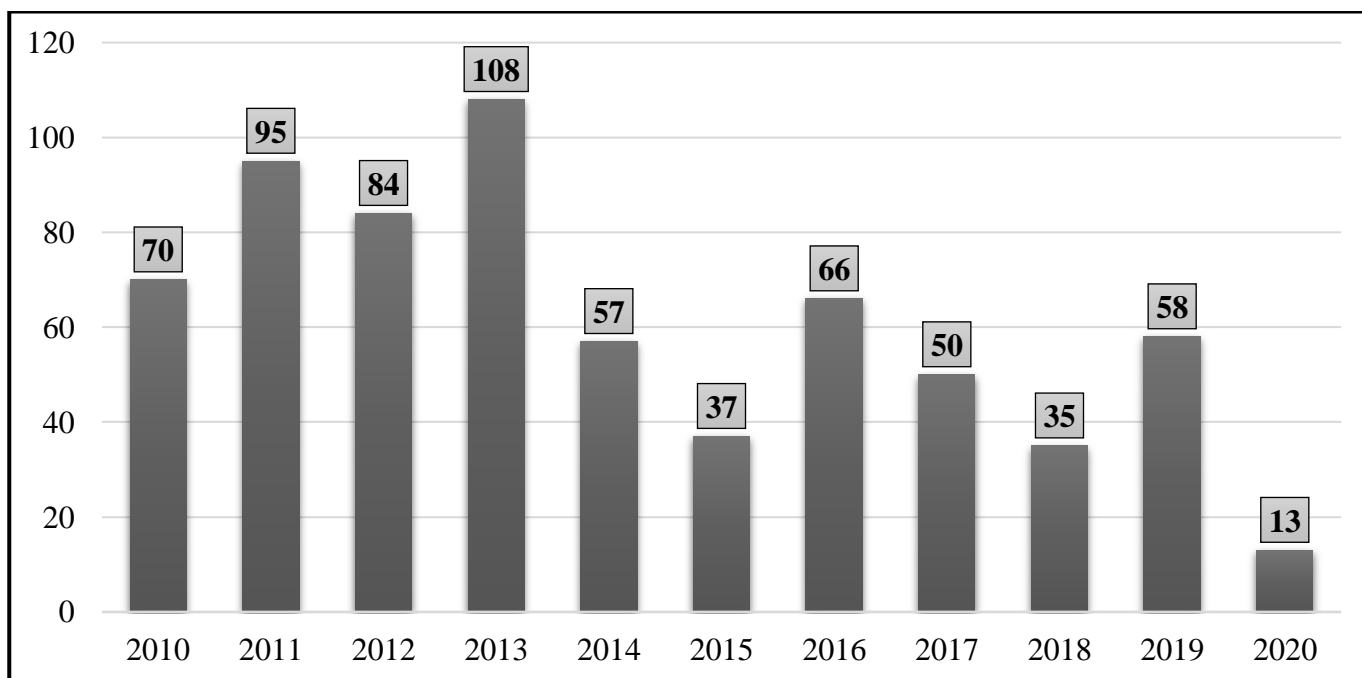

Рис. 2.13. Потоки ПІІ до країн з перехідною економікою з 2010 по 2020 роки, (млрд. дол. США).

Примітка. Побудовано автором за даними Конференції ООН з торгівлі та розвитку (ЮНКТАД).

Вхідні ПІІ в країни з перехідною економікою у 2019 році збільшились на 59% до 55 млрд.дол.США), завдяки підвищенню інвестицій до Російської Федерації, України та Узбекистану. Потоки до іншої частини регіону зменшились, але несуттєво – на 3% до 18 млрд. дол. США [86].

Зростання відбулося в Боснії та Герцеговині та Сербії, але зниження спостерігалось в Чорногорії та Північній Македонії. До Російської Федерації приплив ПІІ підвищився на 140% до 32 млрд. дол. США, після падіння цього показника протягом двох років [86].

ПІІ до країн СНД та Грузії разом піднялися на 76% та склали 48 млрд. Дол. США, завдяки збільшенню в Російській Федерації, Україні та Узбекистані.

Приплив до Південно-Східної Європи майже не зазнав змін та становив 7,2 млрд. дол. США, що на 3% менше, ніж у минулому році [86], (рис. 2.14.):

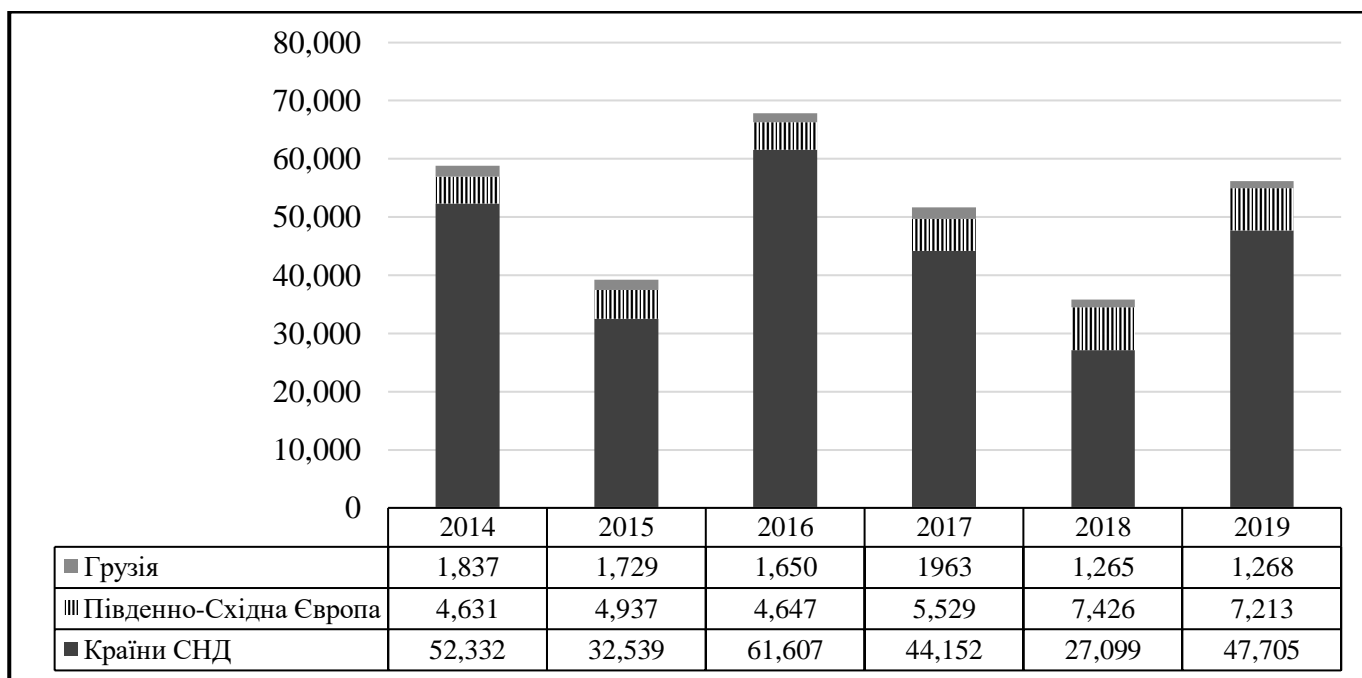

Рис. 2.14. Динаміка припливу прямих іноземних інвестицій до країн з перехідною економікою з 2014 по 2019 роки, (млн. дол. США).

Примітка. Побудовано автором за даними Конференції ООН з торгівлі та розвитку (ЮНКТАД).

Потоки ПІ до Сербії у 2019 році зросли на 4% до 4,3 млрд. дол. США, зокрема, вона є другою за величиною країною з перехідною економікою по одержанню ПІ. А першу чергу, збільшення було обумовлено зростанням власного капіталу країни, величина реінвестованого прибутку залишалася практично незмінною [86].

Потік ПІ до Казахстану, який є третім за величиною одержувачем ПІ у 2019 році впали на 17% до 3,1 млрд. дол. США. Найбільшим проектом, який розпочали в Казахстані, був карбідний завод від китайського виробника хімічних речовин. Найбільшу кількість інвестицій закономірно залучив видобуток металів, далі обробка [86].

Потоки ПІ до України у 2019 році зросли на 30%, до 3,1 млрд. дол. США. Власний капітал та реінвестовані прибутки залишилися стабільними, в той час як

внутрішньофірмові позики піднялися майже удвічі. Фінансова галузь, ІКТ, видобувна промисловість, нерухомість, електроенергія та газ залучили основну частину загальних обсяг ПІІ [86].

Анонсовані проекти «greenfield», які вважаються показником намірів іноземних інвесторів впали в 2019 на 9% до 46 млрд. дол. США. У 2019 році на виробництво коксу та нафтопродуктів було направлено 25% інвестицій цього виду, виробництво автомобілів – 12% та транспорт – 4% (табл. 2.5):

Таблиця 2.5

Оголошені «greenfield» проекти ТНК за секторами та галузями в країнах з перехідною економікою у 2018-2019 роках, (млн. дол. США)

Сектор/галузь	Країни з перехідною економікою як отримувач		Країни з перехідною економікою як інвестори	
	2018 рік	2019 рік	2018 рік	2019 рік
Всього	50 850	46 036	22 055	8 302
Первинний сектор	2 698	806	2 141	689
Виробництво	30 341	31 870	11 539	5 145
Їжа, напої та тютюн	2 545	3 285	2 273	99
Кокс і нафтопродукти	4 230	11 457	6 840	2 977
Хімікати та хімічні продукти	4 696	2 918	171	434
Інші неметалеві мінеральні продукти	2 034	1 687	250	202
Автотранспорт та інше транспортне обладнання	4 321	5 393	425	299
Сектор послуг	17 810	13 360	8 375	2 468
Постачання електроенергії та газу	7 340	5 127	3 635	245
Будівництво	2 149	1 629	1 242	-
Торгівля	1 381	1 382	284	515
Транспортування та зберігання	1 545	1 903	891	260

Примітка. Складено автором за даними Конференції ООН з торгівлі та розвитку (ЮНКТАД).

У звіті ЮНКТАД за 2020 рік, було створено певні прогнози для країн після пандемії. Зокрема, зазначається, що більша частина економік регіону зазнала падіння, а показники анонсованих проектів в Південно-Східній Європі впали на 46%. Для даного регіону інвестиції «greenfield» вкрай важливі, у галузі, які сильно постраждали від кризи, спричиненої COVID-19.

За перший квартал 2020 року кількість проектів у регіоні зменшилась на 44 відсотки від середньоквартального рівня 2019 року. Злиття та поглинання фірм з країн з перехідною економікою в 2019 році отримали 1 392 млрд. дол. США (табл. 2.6):

Таблиця 2.6

Обсяги угод злиття та поглинання ТНК у країнах з перехідною економікою за секторами та галузями у 2018-2019 роках, (млн. дол. США)

Сектор/галузь	Продаж		Купівля	
	2018 рік	2019 рік	2018 рік	2019 рік
Всього	2 602	1 392	1 914	-4 193
Первинний сектор	610	352	-34	-131
Сільське, лісове та рибне господарство	69	224	-	14
Видобуток корисних копалин	541	128	-34	-145
Виробництво	2 275	293	653	-44
Їжа, напої та тютюн	1 914	28	-	-
Фармацевтика, лікарські, хімічні та рослинні продукти	-	199	-	-
Вироби з гуми та пластмаси	-	47	-	-
Послуги	-282	748	1 295	-4 017
Оптова та роздрібна торгівля, ремонт автомобілів та мотоциклів	-	124	-	-
Транспортування та зберігання	61	447	-	-
Інформація та спілкування	-795	127	275	-2 811
Фінансова та страхова діяльність	166	283	1 012	-1 195

Примітка. Складено автором за даними Конференції ООН з торгівлі та розвитку (ЮНКТАД).

Вартість угод злиття та поглинання у 2019 році була найнижчою з 2013 року. За перші місяці 2020 року продажі склали лише 220 млн. дол. США.

Експерти ЮНКТАД наголошують, що прямі ПІ з країн з перехідною економікою будуть надалі зменшуватися у 2020 і 2021 роках, оскільки економічна рецесія в національних економіках та падіння цін на нафту має вплив на діяльність ТНК з регіону щодо інвестування за кордон. Оголошені гринфілд-угоди за кордоном ТНК, які базуються в країнах з перехідною економікою, оцінили у 8 млрд. дол. США у 2019 році. У виробництві коксу та нафтопродуктів, ТНК країн з перехідною економікою займають конкуруючі позиції, відбулося зменшення на 56% до 3 млрд. дол. США.

Прогнузують, що у 2020 прибутки російських транснаціональних корпорацій будуть знаходитися на рівні спаду.

Криза COVID-19 вплинула на важливі для країни галузі. У 2020 році нафтогазова промисловість Росії, яка залучала вагому частину ПІ, за прогнозами, втратить 9,8 млрд. дол. США, внаслідок низьких цін та скорочення виробництва нафти на 2,5 мільйона барелів. За перший квартал 2020 року компанія «Роснефть» зазнала перших збитків на 2,2 млрд. дол. США. Варто зазначити, що результати першого кварталу не показують повний масштаб впливу пандемії на економіку країн.

Російські ТНК залишаються обережними щодо зарубіжної експансії, особливо в країнах з розвинутою ринковою економікою, де вони стикаються із зростаючими обмеженнями доступу до міжнародних фінансів та технологій, а також щодо придбання фірм. Така поведінка на міжнародних ринках також пов'язана з санкціями, які впливають на великі компанії.

Технологічні фірми (такі як Інтернет-провайдери Яндекс та Mail.Ru) зазнали більшого падіння прибутку (5 та 22% відповідно), а їх продажі продовжували зростати. Однак, результати першого кварталу не відображають повний ступінь впливу пандемії. Лише на початку другого кварталу російський уряд постановив загальнонаціональний шеститижневий «неробочий період», заклавши, за оцінками, 30% економіки.

Таким чином, регіональна структура прямих іноземних інвестицій характеризується нерівномірністю розподілу потоків. Прогнози для даних економік на 2020 рік, зазначені у звіті ЮНКТАД 2020, за попереднім релізом виявились

завищеними. Потоки ПІІ до країн, що розвиваються загалом знизилися до 616 млрд. дол. США у 2020 році [88].

Дане зниження відобразилося на всіх видах інвестицій. Зокрема, в 2019 році анонсовані проекти «з нуля» в регіон Африки знизилися, а загальні потоки ПІІ впали на 10% до 46 млрд. дол. США та продовжували цю тенденцію в 2020 році В країнах Азії, що розвиваються у 2019 потоки ПІІ знизилися до 473 млрд. дол. США, але на відміну від країн Африки підвищилися в 2020 році до 476 млрд. дол. США, незважаючи на кризу [86].

Латинська Америка та Карибський басейн у 2019 році залучили 106 млрд. дол. США, збільшивши потоки, але в 2020 році впали до 101 млрд. дол. США [88].

Країни з перехідною економікою демонстрували позитивну тенденцію в 2019 році, залучивши 58 млрд. дол. США та впали до найнижчого показника з 2010 року, їх потоки в 2020 році склали всього 13 млрд. дол. США. Розвинені країни зазнали найбільшого впливу від пандемії, їх потоки в 2020 році становили 229 млрд. дол. США.

2.3. Вплив пандемії COVID-19 на інвестиційну діяльність ТНК

COVID-19 має безумовний вплив на всю економічну систему. Завдяки швидкому поширенню пандемії у всьому світі та впровадженню заходів щодо пом'якшення наслідків та блокування у більшості країн світу стає зрозумілим, що шок попиту та порушення пропозиції неминучі, і консенсус полягає в тому, що більшість, якщо не всі, великі економіки переживають глибокий спад. Пандемія виявила, наскільки глобально взаємопов'язаними стали потоки товарів і послуг, і корпорації змушені переглянути свої стратегії міжнародної торгівлі, щоб зменшити вразливість до глобальних економічних потрясінь.

Транснаціональні корпорації зазнали сильних послідовних змін внаслідок пандемії. Шоки попиту та пропозиції спричинили глобальну рецесію, ланцюги створення вартості порушилися, а уряди всього світу розглядають нові правила, які, безумовно матимуть вплив на іноземних інвесторів. Першим результатом впливу

COVID-19 стало різке зниження потоків прямих іноземних інвестицій. Оцінки економічного впливу та перегляди доходів 5000 найбільших ТНК, свідчать про те, що тиск на ПІ у напрямку зниження може становити від 30 до 40% у 2020 і 2021 роках.

Провідні 5000 ТНК прогнозують зниження та перегляд власних доходів за 2020 рік оцінюється в середньому на 30% та найбільшими показниками у 200% для найбільш постраждалих галузей (енергетика – 208%, авіалінії – 116% та автомобілії – 47%). Загалом, від пандемії постраждали всі типи інвестицій ТНК. Після стрибка в 2019 році вартість злиттів та поглинань становила 505 млрд. дол. США, на відміну від 456 млрд. дол. США у 2020 році. Вплив пандемії на інвестування проектів «з нуля» також демонструє зниження. Анонсовані проекти «greenfield» продемонстрували в 2020 році спад на на 35% та склали 547 млрд. дол. США [86, 88], (рис. 2.15.):

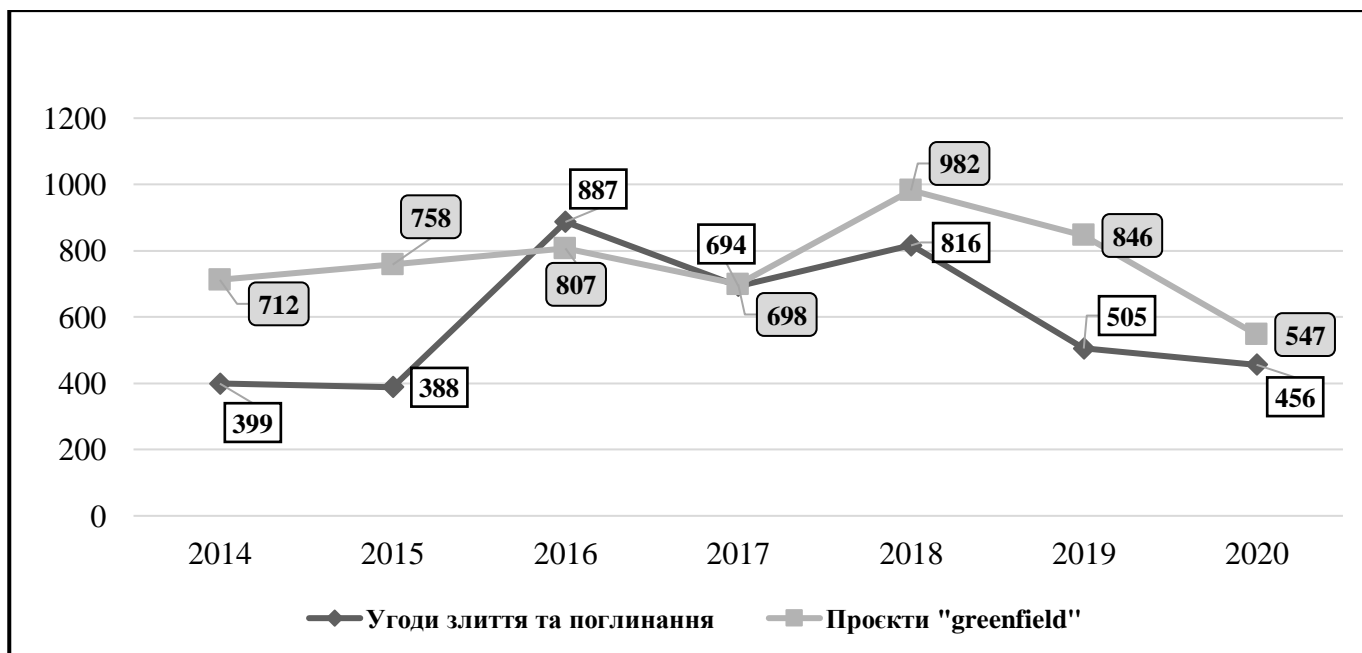

Рис. 2.15. Динаміка угод М&А та проектів «greenfield» ТНК у 2014-2015 роках (млрд. дол. США).

Примітка. Побудовано автором за даними Конференції ООН з торгівлі та розвитку (ЮНКТАД).

Фізичне закриття компаній, виробничих підприємств та будівельних майданчиків для стримування поширення вірусу спричинило сильні затримки у реалізації інвестиційних проектів.

Деякі інвестиційні витрати ТНК продовжують зростати (наприклад, постійні поточні витрати на проекти), але інші витрати повністю блокуються. Оголошення про нові проекти також затримуються.

Прикладом зупинки є Alimentation Couche-Tard (Канада), яка 20 березня 2020 року відкликала свої наміри щодо придбання акціонерного капіталу Caltex Australia, оператора нафтопереробного заводу, що базується в Сіднеї, за оцінками угода коштувала 5,9 млрд. дол. США. Couche-Tard зупинили дану операції через невизначеність щодо економічного прогнозу через пандемію на тлі шоку попиту на реактивне паливо, одного із основних напрямків діяльності компанії Caltex [86].

Іншим прикладом реакція ТНК на кризу стала корпорація Public Storage (США), яка відкликала свої плани щодо придбання статутного капіталу National Storage REIT (Австралія) приблизно на 1,2 млрд. дол. США. National Storage REIT заявила, що учасник торгів вирішив не продовжувати поглинання через ринкові умови, що виникають внаслідок пандемії [86].

У Сполучених Штатах та Європі повідомили про затримки процесів затвердження деяких найбільших у світі запланованих злиттів, включаючи придбання Deliveroo (Великобританія) Amazon (США) та придбання Embraer (Бразилія) Boeing (United Штати).

Стосовно інвестиційної політик, паралельно з тимчасовими обмеженнями торгівлі, прийнятими в деяких країнах для запобігання дефіциту критично важливих медичних матеріалів під час пандемії, уряди деяких країн ввели заходів, з метою уникнення продажів вітчизняних фірм під час кризи, вводячи нові вимоги до скринінгу та інвестиційні обмеження.

Так, Європейський Союз запропонував обмежити інвестиції з країн, які не входять до ЄС, для захисту стратегічних активів держав-членів, Австралія представила огляд інвестицій для захисту національних інтересів та місцевих активів від придбання транснаціональними корпораціями.

Іноземні філії ТНК стикаються з надзвичайно складними операційними, ринковими та фінансовими умовами. Очікується, що їх прибуток різко впаде в 2020 році. Середньострокові наслідки: подолання глобальної економічної рецесії. Вже на ранніх стадіях пандемії макроекономічні прогнози на 2020 рік були переглянуті на негативну траєкторію [86].

Криза пандемії COVID-19 серйозно вплинула на регіональний розподіл прямих іноземних інвестицій. У статті ЮНКТАД 2021 року про моніторинг інвестиційних тенденцій 2020 року демонструється вплив кризи на регіони, так, за його даними потоки ПІІ до розвинутих економік впали на 69% до 229 млрд. дол. США [86].

У Європі відбувся відтік ПІІ на -4 млрд. дол. США, інвестиції до економік, що розвиваються знизилися на 12% та отримали 616 млрд. дол. США, найбільший спад був зафіксований у Латинській Америці та Карибському басейні – на 37% до 101 млрд. дол. США [88], (рис. 2.16.):

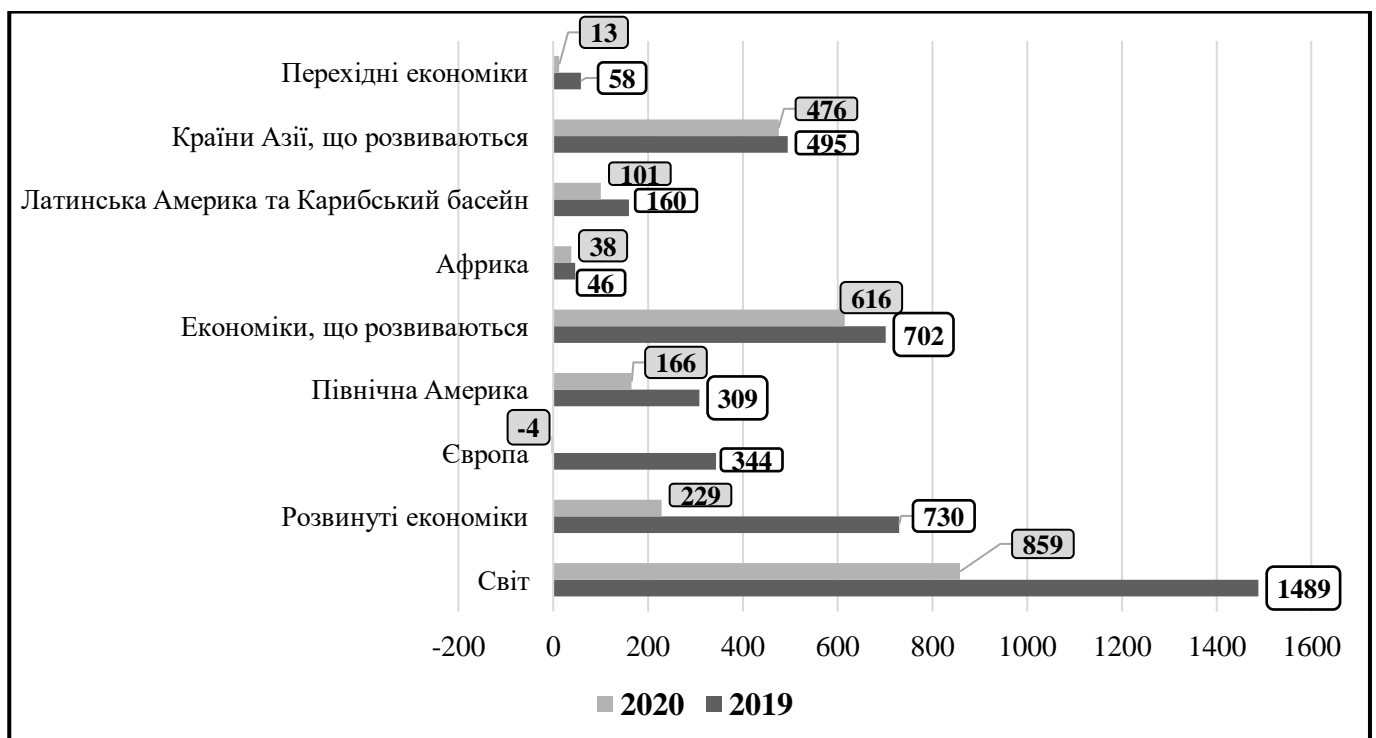

Рис. 2.16. Глобальні потоки надходження ПІІ до регіонів світу у 2019-2020 роках, (млрд. дол. США)

Примітка. Побудовано автором за даними Конференції ООН з торгівлі та розвитку (ЮНКТАД).

Найбільшого впливу зазнали розвинуті саме розвинуті країни, криза пандемії значно зменшила ПІІ до даного регіону та становили 229 млрд. дол. США. з глобального спаду на 630 млрд. дол. США, майже 80% припадає саме на розвинені країни. приплив у розвинені економіки становив лише третину найнижчого рівня після світової фінансової кризи в 2009 році (714 млрд. дол. США), [86, 88], (рис. 2.17.):

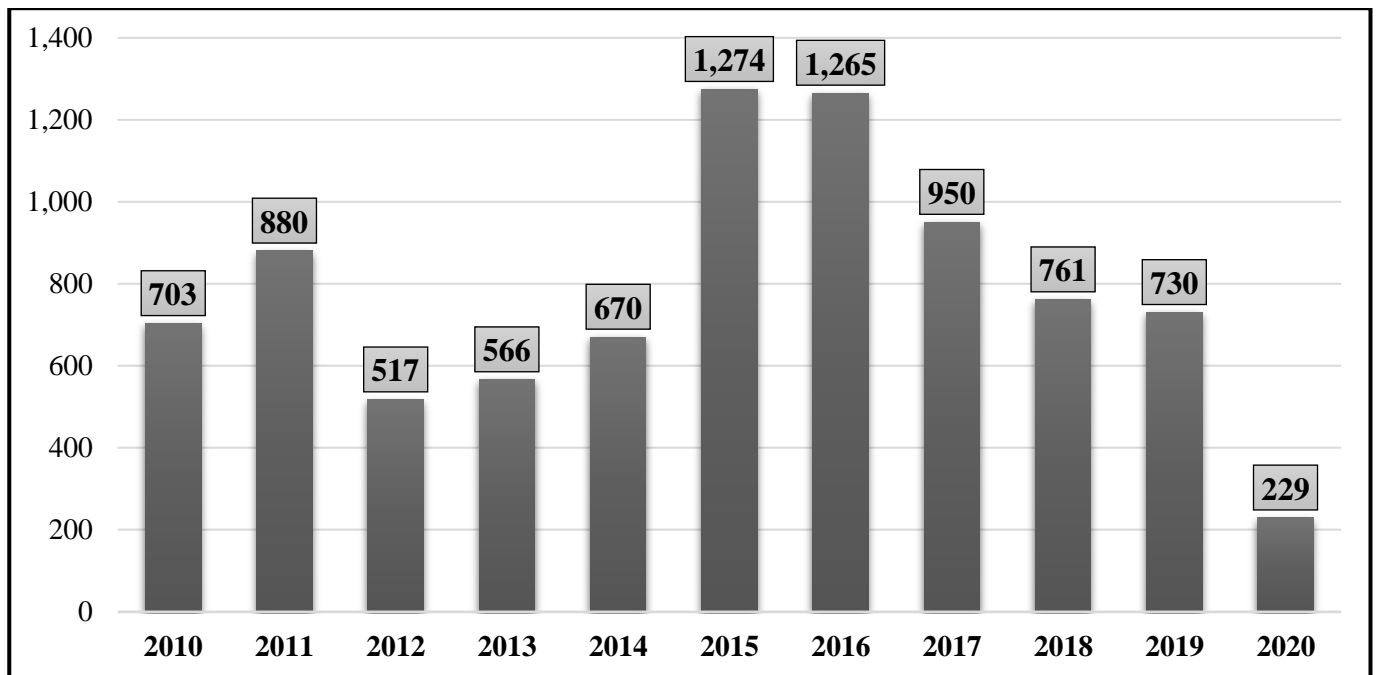

Рис. 2.17. Потоки ПІІ до розвинених країн з 2010 по 2020 роки, (млрд. дол. США).

Примітки. Побудовано автором за даними Конференції ООН з торгівлі та розвитку (ЮНКТАД).

У 2020 році транснаціональні корпорації сильно зменшили нові інвестиції в акціонерний капітал. У поєднанні зі зменшеною активністю злиттів та поглинань це призвело до сильного зниження складової власного капіталу ПІІ (майже до нуля) [88].

Внутрішньофінансові позики показали негативну тенденцію (134 млрд. дол. США), материнські компанії відкликали або повертали позики у своїх філіях, посилюючи баланс в своїй країні. Наперекір прогнозованим очікуванням, незважаючи на значно нижчий рівень прибутку, реінвестований прибуток в

іноземних філіях залишилися відносно стабільними та продемонстрували зменшення всього на 6% [88].

Приплив ПІІ до Європи зменшився на 4 млрд. дол. США, першопричинно, внаслідок різко негативних ПІІ в країнах з вагомими потоками, таких як Нідерланди та Швейцарія. Потоки до Нідерландів впали до показника 150 млрд. дол. США у 2020 році, завдяки значним продажам власного капіталу та негативним внутрішніми позикам (125 млрд. дол. США та 102 млрд. дол. США), [88].

Вартість транскордонних угод злиття та поглинання в країнах досягла майже 100 млрд. дол. США внаслідок корпоративної реконфігурації, великих компаній, зокрема злиття Unilever (Великобританія) з Unilever (Нідерланди) на 81 млрд. дол. США, але ПІІ до Швейцарії лишилися від'ємними – 88 млрд. дол. США, частково через великі продажі власного капіталу (за попередніми оцінками – 155 млрд. дол. США), [88].

ПІІ до ЄС-27 впали на 71% та становили 110 млрд. дол. США у 2020 році, порівняно з 373 млрд. дол. США у 2019 році. Зокрема, зменшення у країнах-членах ЄС відбулося в Німеччині, з 58 млрд. дол. США у 2019 році до 23 млрд. дол. США у 2020 [88].

Потоки в Італії та Австрії також знизилися внаслідок продажів компаній, зокрема в Італії мобільні послуги «Vodafone» (Великобританія) були куплені компанією «Telecom» Italia SpA за 5,8 млрд. дол. США.

В Австрії підприємство «Mubadala Investment Co» (Об'єднані Арабські Емірати) продало 36% до «Vorealis» компанії «OMV AG» за 4,7 млрд. дол. США.

У Франції також відбулося зниження потоків ПІІ на 39% до 21 млрд. дол. США, внаслідок зменшення угод злиття та поглинання, вони впали з 18 млрд. дол. США в 2019 році до 5,1 млрд. дол. США в 2019 році [88].

Потоки ПІІ до Великобританії склали 1,3 млрд. дол. США у 2020 році, порівняно з 45 млрд. дол. США у 2019 році, таке падіння відбулося внаслідок значних негативних внутрішньофірмових позик та інвестицій в акції (компанія з перестраховування «Swiss Re» (Швейцарія) продала групу компаній «ReAssure» холдингу «Phoenix Group» (Великобританія) за 4,2 млрд. дол. США). Реінвестований

прибуток мав позитивні показники та становив 27 млрд. дол. США у 2020 році з 5 млрд. дол. США у 2019 році [86].

Декілька європейських країнах змогли підвищити свої потоки, незважаючи на кризу. Потоки прямих іноземних інвестицій до Швеції зросли в два рази – з 12 млрд. дол. США у 2019 році до 29 млрд. дол. США у 2020, завдяки ТНК із США, які надали позики філіям у Швеції.

ПІІ в Іспанію також підвищилися на 52%, завдяки декільком придбанням (група приватних акцій із США (Cinven, KKR та Providence) купила 86% «Masmovil» за 2,8 млрд. дол. США).

Потоки ПІІ до Північної Америки знизилися на 46% та склали 166 млрд. дол. США, транскордонні злиття та поглинання впали на 43%. Анонсовані інвестиційні «greenfield project» також знизилися у 2020 році на 29%, а проектні фінансування зменшилися на 2% [86].

Прямі іноземні інвестиції до США також зменшилися майже в два рази – на 49% та залучили 134 млрд. дол. США. Інвестиції до Сполучених Штатів від ТНК з Великобританії, Німеччини та Японії сильно зменшились. Під зниження потрапили оптова торгівля, фінансові послуги та виробництво. Транскордонні продажі активів Сполучених Штатів інвесторам впали на 41% внаслідок угод злиття та поглинання, здебільшого у первинному секторі [86].

Потоки ПІІ до Канади впали на 34% до 32 млрд. дол. США у 2020 році, оскільки ТНК із США зменшили інвестиції в країну майже у два рази.

Потоки до Австралії знизилися на 46% до 22 млрд. дол. США, в той же час ПІІ до Ізраїлю збільшилися з 18 млрд. дол. США в 2019 році до 26 млрд. дол. США в 2020 році.

В Ізраїлі продажі угод злиття та поглинання зросли, а саме у комп'ютерній галузі на 31% до 7,3 млрд. дол. США (компанія Nvidia (США) купила Mellanox (Ізраїль) за 6,9 млрд. дол. США), [86].

Потоки прямих іноземних інвестицій до Японії також збільшилися з 15 млрд. дол. США в 2019 році до 17 млрд. дол. США в 2020 році. Проблеми фінансової кризи та ліквідності обмежують маневрений простір для багатьох підприємств, які

під час кризи змушені перенаправляти наявні для інвестування кошти на оборотні. Більшість транснаціональних підприємств переглянули свої очікувані доходи на 2020 рік у період з лютого по травень, із середнім переглядом у бік зменшення, що перевищив 35% (табл. 2.7):

Таблиця 2.7

Перегляди середнього доходу ТОП-5000 ТНК, кількість анонсованих проектів «greenfield» та транскордонні злиття та поглинання за галузями у 2019 та на початку 2020 року

Галузь	Значення промисловості для проектів ПП		Вплив пандемії на проекти ПП, на початку 2020 року	
	Частка у кількості анонсованих проектів «greenfield», 2019 рік	Частка у кількості транскордонних угоди злиття та поглинання, 2019 рік	Кількість проектів «greenfield», середньомісячні 1 квартал 2020 проти всіх 2019 (темпи зростання, %)	Кількість транскордонних угод злиття та поглинання, січень-квітень 2020 проти всіх 2019 (темпи зростання, %)
Всього	100	100	-31	-21
Первинна галузь	1	7	-29	-9
Видобуток корисних копалин та нафти	-	5	-40	-7
Виробництво	45	21	-38	-22
Автомобільний та інший транспорт	6	1	-41	-25
Машини та обладнання	5	2	-26	-28
Комп'ютерна, електронна продукція та електрообладнання	7	4	-31	-40
Продукти харчування, напої та тютюн	3	3	-21	-35
Фармацевтика	2	2	-51	-13
Галузь послуг	54	72	-23	-21
Інформація та комунікації	18	11	-22	-29
Торгівля	4	8	-33	-11
Фінансова та страхова діяльність	6	13	-17	-33
Будівництво	2	2	-20	-17
Управління електроенергією, газом, водою та відходами	3	3	2	-25

Примітка. Складено автором за даними Конференції ООН з торгівлі та розвитку (ЮНКТАД).

Залежно від тяжкості рецесії, поточні або анонсовані проекти, які спочатку були затримані через заходи блокування, можуть бути відкладені на невизначений час. З топ-100 найбільших ТНК у світі 69 корпорацій вже зробили оголошення щодо впливу COVID-19 на їх бізнес, 10 з них передбачають зниження обсягу продажів, 12 очікують негативні наслідки щодо перебоїв у виробництві або ланцюгах поставок, а 19 очікують, що ці два чинники вплинуть на їх діяльність.

Найбільшого впливу зазнали автомобільні ТНК, усі 12 зазначають негативні наслідки. 9/13 ТНК у секторах електронних компонентів та обладнання зробили те ж саме оголошення. На сьогоднішній день 32 зі 100 найбільших ТНК оголосили про застереження стосовно зниження прибутку внаслідок результату спалаху пандемії.

Дуже мало фірм, що входять до топ-100, дали конкретні вказівки щодо очікуваного впливу на прибуток.

Загалом ТОП-500 найбільших ТНК передивилися політику середніх доходів. Регіональний перегляд показав, що за останніми оцінками ТНК з розвинених країн прогнозують зниження доходів на 35%, що було спричинено кризою в галузі енергетики (табл. 2.8):

Таблиця 2.8

Перегляд сукупних доходів ТОП-5000 ТНК та відносне значення реінвестованих доходів ПІІ за регіонами у 2020 році

Регіон, країна	Кількість компаній, які переглянули прибутки	Перегляд середнього рівня доходів (%)	Частка реінвестованого прибутку в ПІІ, 2019(%)
Розвинені країни	2 334	-6	61
Економіка країн, що розвиваються	864	-16	40
Африка	42	-1	27
Країни Азії, що розвиваються	730	-18	41
Латинська Америка та Карибський басейн	92	-6	43
Країни з перехідною економікою	28	-10	93
Всього	3 226	-9	52

Примітка. Складено автором за даними Конференції ООН з торгівлі та розвитку (ЮНКТАД).

Перерахована частка реінвестованого компоненту прибутків ПІІ для кожного регіону, показує потенційний непрямий вплив, який може призвести до збитків у прибуток на ПІІ. Так, середній показник в -9% прогнозований до 2020 року, може вплинути на 52% потоків ПІІ (це передбачає рівномірний розподіл збитків на операції з ТНК, прогнозується, що збитки від доходів будуть зосереджені в іноземних філіях у постраждалих районах, що ще більше посилить вплив на реінвестований прибуток).

Прогнози щодо впливу пандемії на інвестиційну діяльність ТНК базуються на зниженні ПІІ та капіталовкладень найбільших ТОП-5000 ТНК, які відбулися внаслідок глобальної рецесії, зниження транскордонної частини злиття та поглинання протягом 2020 року, безпосередність прогнозованого зменшення капіталовкладень, механічний вплив зменшеного прибутку ТНК на реінвестований компонент доходу ПІІ.

Отже, зниження буде залежати від тяжкості та тривалості пандемії у регіонах та країнах, а також обсязі заходів стримування, які уряди змушені вводити. Важливим є те, що це також залежатиме від характеру та масштабів політичних пакетів, які зараз утворює більшість урядів для підтримки своєї економіки, що визначатиме тривалість рецесії та швидкість відновлення. Подальша ступінь невизначеності походить від асиметричних ефектів різних потрясінь, які поглинуть глобальні ПІІ.

Однак негативний вплив пандемії на інвестиції ТНК, пов'язані зі світовими виробничими мережами, може бути більш тривалим. Як зазначалося у звіті ЮНКТАД, спалах пандемії ризикує прискорити існуючі тенденції роз'єднання та перехрещення, зумовленого бажанням ТНК зробити ланцюги поставок більш стійкими. З цих причин поточна оцінка буде постійно переоцінюватися. ЮНКТАД буде продовжувати спостерігати за спалахом захворювання та його потенційним впливом на ПІІ.

Висновки до розділу 2

Таким чином, проведений аналіз інвестиційної поведінки ТНК в умовах глобальної турбулентності, як визначального елементу потоків прямих іноземних інвестицій показав наступні тенденції. Потоки ПІІ у світі в 2020 році впали до 859 млрд. дол. США з 1,5 трлн. дол. США у 2019 році.

Найбільший спад був зафіксований в Європі та становив -4 млрд. дол. США. Також, падіння відбулося в США (-49%). Зниження в країнах, що розвиваються лише на 12%. Проекти «greenfield» у 2020 році зменшилися на 35%, обсяг угод злиття та поглинання на 10%, а транскордонні угоди про фінансування проектів, зменшилися на 2%.

Регіональна структура прямих іноземних інвестицій характеризується нерівномірністю розподілу потоків. Прогнози для даних економік на 2020 рік, згідно з доповіддю ЮНКТАД 2020, виявились завищеними. Потоки ПІІ до країн, що розвиваються загалом впали до 616 млрд. дол. США у 2020 році.

Країни з перехідною економікою в 2019 році показали приплив ПІІ, отримавши 58 млрд. дол. США, але впали в 2020 році та отримали всього 13 млрд. дол. США. Розвинені країни зазнали найбільшого впливу від пандемії, їх потоки в 2020 році становили 229 млрд. дол. США.

Прогнози щодо впливу пандемії на інвестиційну діяльність ТНК базуються на зниженні ПІІ та капіталовкладень найбільших ТОП-5000 ТНК, які відбулися внаслідок глобальної рецесії, зниження транскордонної частини злиття та поглинання протягом 2020 року, безпосередність прогнозованого зменшення капіталовкладень, механічний вплив зменшеного прибутку ТНК на реінвестований компонент доходу ПІІ. Падіння буде залежати від тяжкості та тривалості пандемії у регіонах та країнах, а також обсязі заходів стримування, які уряди змушені вводити. Важливим є те, що це також залежатиме від характеру та масштабів політичних пакетів, які зараз утворює більшість урядів для підтримки своєї економіки, що визначатиме тривалість рецесії та швидкість відновлення.

РОЗДІЛ 3

ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ ЩОДО ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТНК В УКРАЇНІ В УМОВАХ КОРОНАВІРУСНОЇ ІНФЕКЦІЇ

3.1. Сучасний стан та тенденції інвестування ТНК в Україні

Глобалізаційні процеси з кожним роком набувають все більшого значення для світової системи та економіки країн. Одним з найголовніших напрямків інтеграції будь-якої країни є залучення прямих іноземних інвестицій, які, як відомо, в більшій мірі надходять від ТНК.

За останнє десятиліття транснаціональні корпорації стали одним із найважливіших елементів економіки багатьох країн світу та потужними гравцями на міжнародних ринках. Капітал та технологічні ресурси дозволяють ТНК опанувати все більше ринків, розміщуючи там свої філії та, певною мірою, монополізувати охоплені галузі. В умовах трансформації глобального економічного середовища ТНК стали визначальним елементом корпоративного бізнесу, їх діяльність має важливу роль для посилення світових господарських зв'язків.

Передумовою появи ТНК на території України, безумно, є проголошення незалежності держави та виникнення економічних та політичних умов для розвитку виробництва товарів та послуг. Зацікавленість іноземних компаній обумовлена дешевою робочою силою, запасами природних ресурсів та низьким рівнем конкурентоспроможності вітчизняних підприємств.

Для України залучення інвестицій є нагальним питанням, тому інвестиційна діяльність ТНК, як основного учасника міжнародних інвестиційних процесів, важливо для нашої держави. Направляючи потоки інвестицій в Україну, ТНК сприяють розвитку національної економіки, створюють нові робочі місця, залучають нові технології до виробництва, стимулюють українських виробників для покращення діяльності.

За останні роки, потоки прямих іноземних інвестицій в Україну розподілялися нерівномірно.

У період 2007-2009 років приплив іноземних інвестицій показав тенденцію до зниження, внаслідок економічної кризи. З 2010 року темпи приросту ПІ збільшилися, але в 2014 році, внаслідок початку війни знову впали. Показники за 2015-2016 роки демонструють поступове зростання ПІ, але в 2017 році відбулося падіння. У 2018 році було залучено 4,5 млрд. дол. США та 5,8 млрд. дол. США у 2019 році. У 2020 році відбувся відтік інвестицій (вперше з 2015 року, де показник склав 458 млн. дол. США) на 868 млн. дол. США [49], (рис. 3.1.):

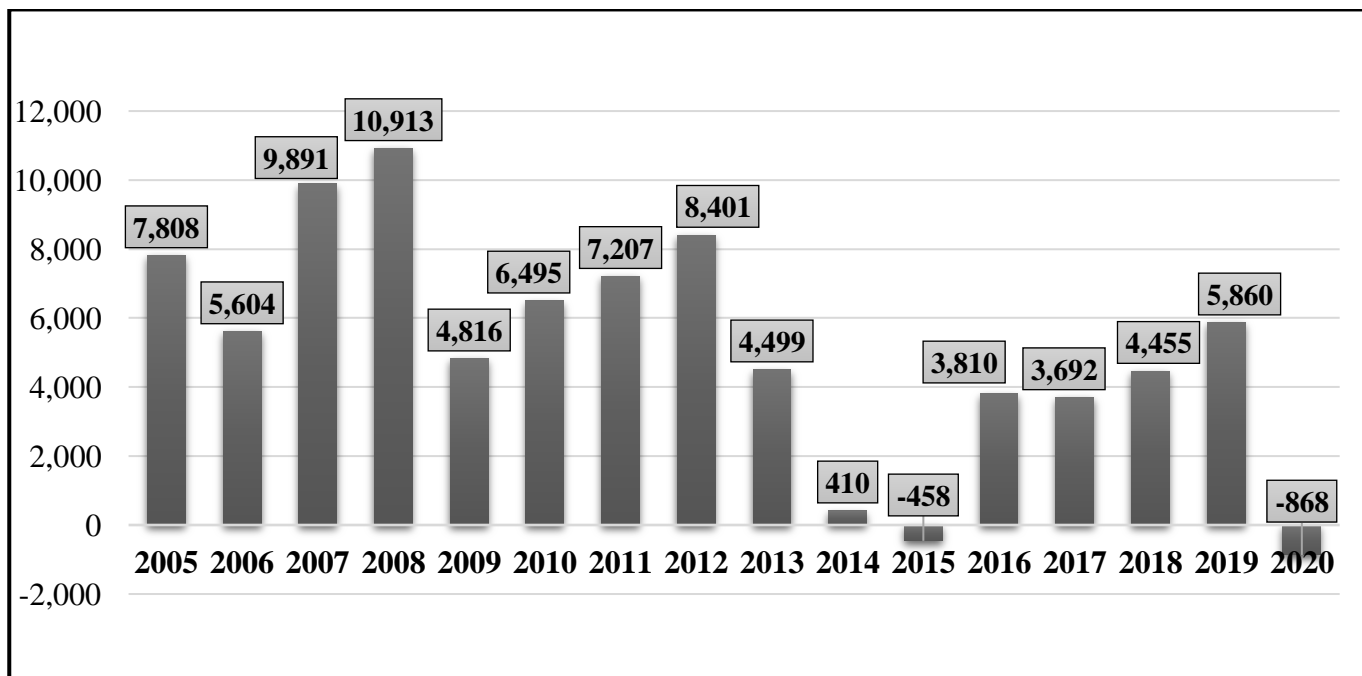

Рис. 3.1. Потоки прямих іноземних інвестицій в економіку України в період з 2005 по 2020 роки, (млрд. дол. США)

Примітка. Побудовано автором за даними Національного банку України (НБУ).

Відтік прямих іноземних інвестицій у 2020 році є найбільшим за останнє десятиліття.

Таким чином, спад в 2020 році, був спричинений пандемією COVID-19, зокрема внаслідок виведення реінвестованих доходів ТНК.

Слід зазначити, що головною частиною притоків ПІІ в Україну є реінвестування у дочірні компанії, але внаслідок кризи після коронавірусної інфекції збитковість компаній значно зросла, тому материнські компанії активно виводили з них кошти.

Аналіз структури прямих іноземних інвестицій в 2020 році за країнами світу, демонструє суттєві зміни. В 2019 році найбільшим інвестором був Кіпр – 2 506 млрд. дол. США, але результати 2020 року продемонстрували відтік інвестицій на 1 341 млрд. дол. США, Нідерланди, які були другим за величиною інвестором у 2019 році також продемонстрували відтік інвестицій на 501 млн. дол. США [83], (рис. 3.2.):

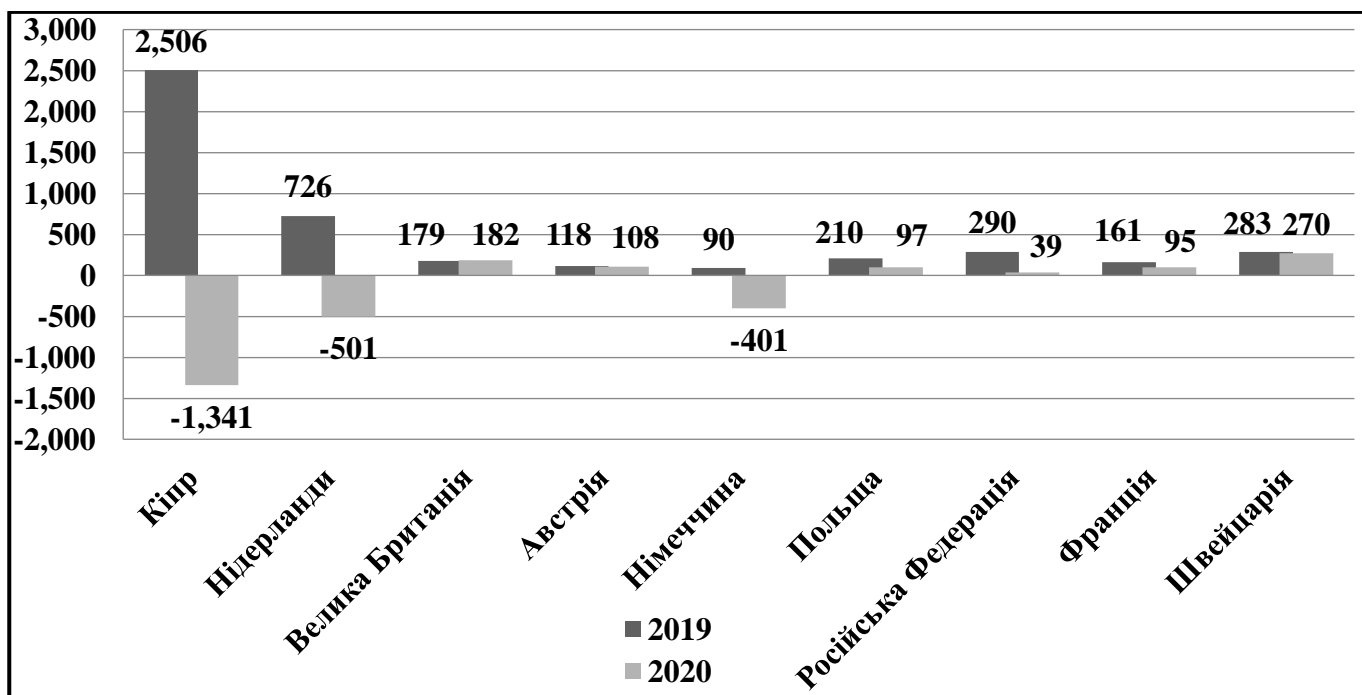

Рис. 3.2. Порівняльний аналіз найбільших країн-інвесторів у структурі ПІІ в Україну за 2019- 2020 роки, (млн. дол. США)

Примітка. Побудовано автором за даними Національного банку України (НБУ).

Таким чином, у 2020 році тенденції потоків ПІІ за країнами змінилися. Серед країн, які в період пандемії інвестували в економіку України був Гонконг – 114 млн. дол. США, Швеція – 135 млн. дол. США, Франція – 95 млн. дол. США, Австрія –

108 млн. дол. США, Люксембург – 57 млн. дол. США, Польща – 97 млн. дол. США, Велика Британія – 182 млн. дол. США та Швейцарія – 270 млн. дол. США [83].

Виходячи з цього, розподіл прямих іноземних інвестицій за державами світу за інвестиціями виглядає наступним чином [83], (рис. 3.3.):

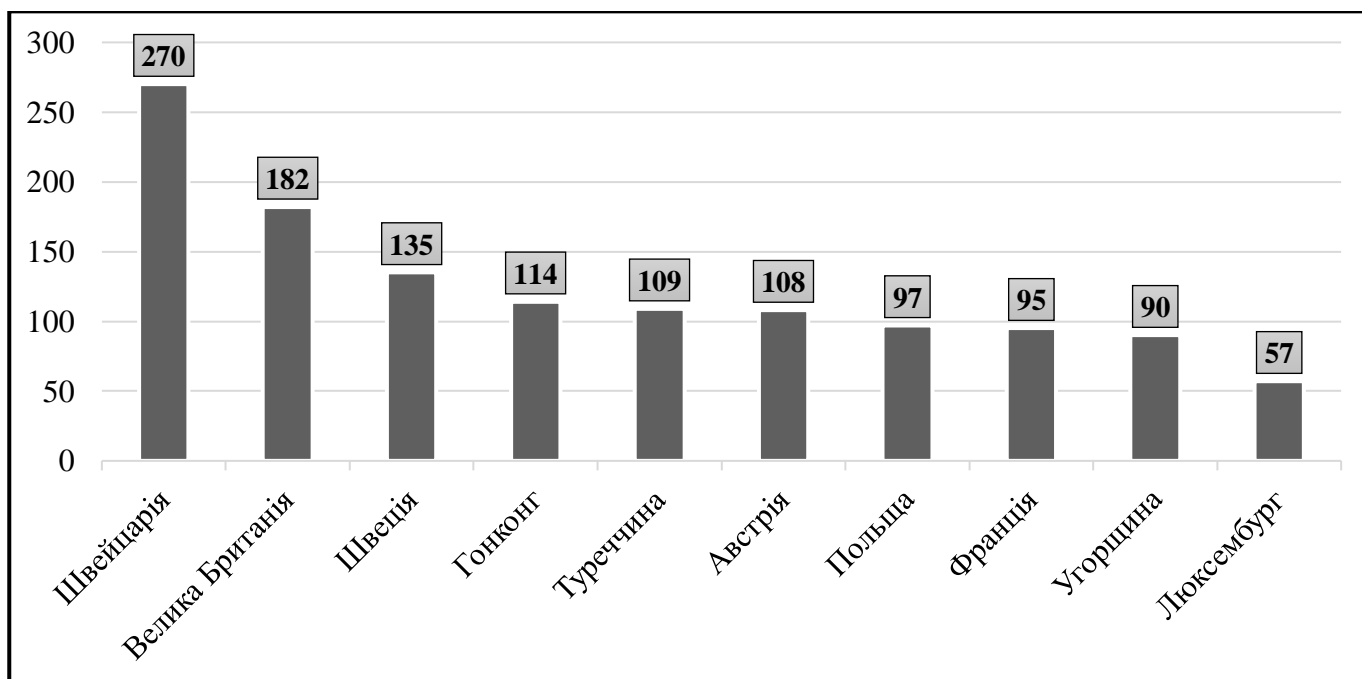

Рис. 3.3. Обсяги ПІІ в Україну за найбільшими країнами-інвесторами у 2020 році, (млн. дол. США)

Примітка. Побудовано автором за даними Національного банку України (НБУ).

Найбільший відтік ПІІ на -1 345 млн. дол. США був зосереджений у сфері промисловості, зокрема відтік в металургійне виробництво – 933 млн. дол. США, виробництво хімічних речовин та хімічної продукції – 831 млн. дол. США, добувна промисловість також продемонструвала від’ємне значення ПІІ, який склав -381 млн. дол. США, а оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів – 181 млн. дол. США [83].

Серед галузей, які в період пандемії змогли залучити прямі інвестиції було виробництво харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів на 439 млн. дол. США. Також позитивні показники відслідковувались у постачанні електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря, де притік склав 409 млн. дол. США,

фінансова та страхова діяльність також залучили ПІІ на 289 млн. дол. США, професійна та наукова діяльність отримала інвестицій на 119 млн. дол. США, діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування на 110 млн. дол. США, а інформація та телекомунікації – 172 млн. дол. США. Найбільшу кількість прямих іноземних інвестицій було залучено у виробництво харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів – 28%, постачання електроенергії та такондиційованого повітря – 27%, фінансова та страхова діяльність – 19% [83], (рис. 3.4.):

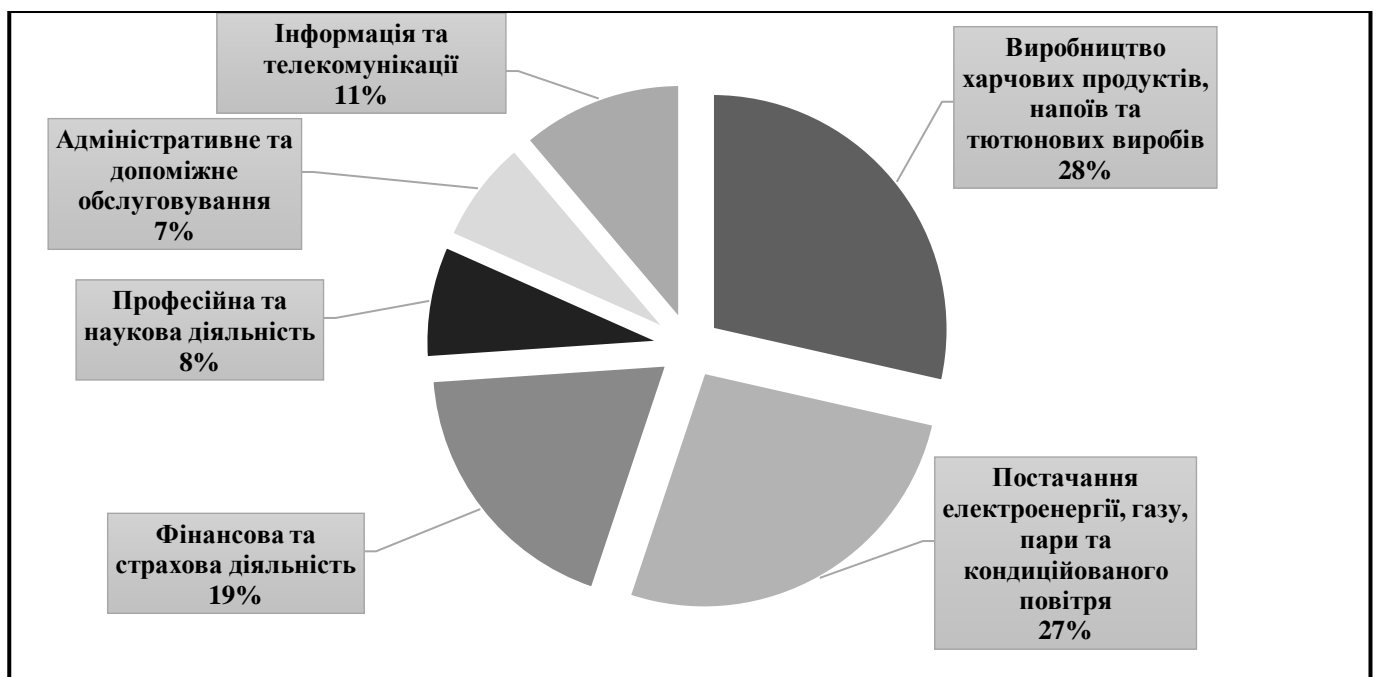

Рис. 3.4. Структура ПІІ за сферами економічної діяльності України у 2020 році, (%).

Примітка. Побудовано автором за даними Національного банку України (НБУ).

Слід зазначити, що порівняно з 2019 роком, потік ПІІ за галузями економіки зазнав значних змін, зокрема, найпривабливішими сферами, які залучили найбільшу кількість інвестицій у 2019 році були промисловість – 2 525 млрд. дол. США, де найбільшу частину принесла добувна промисловість і розроблення кар’єрів – 1 149 млрд. дол. США, фінансова та страхова діяльність – 1 145 млрд. дол. США, оптова та роздрібна торгівля – 832 млн. дол. США та постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря зі своєю долею в 633 млн. дол. США [83].

Можна дійти висновку, що пандемія COVID-19 не лише змусила ТНК реінвестувати капітал зі своїх компаній в нашій країні, але й вплинула на привабливість галузей, змінивши тенденції інвестування.

Виходячи з цього, доречно буде продемонструвати динаміку та тенденцію прямого іноземного інвестування у найпривабливіші галузі економіки України за 2019-2020 роки [83], (рис. 3.5.):

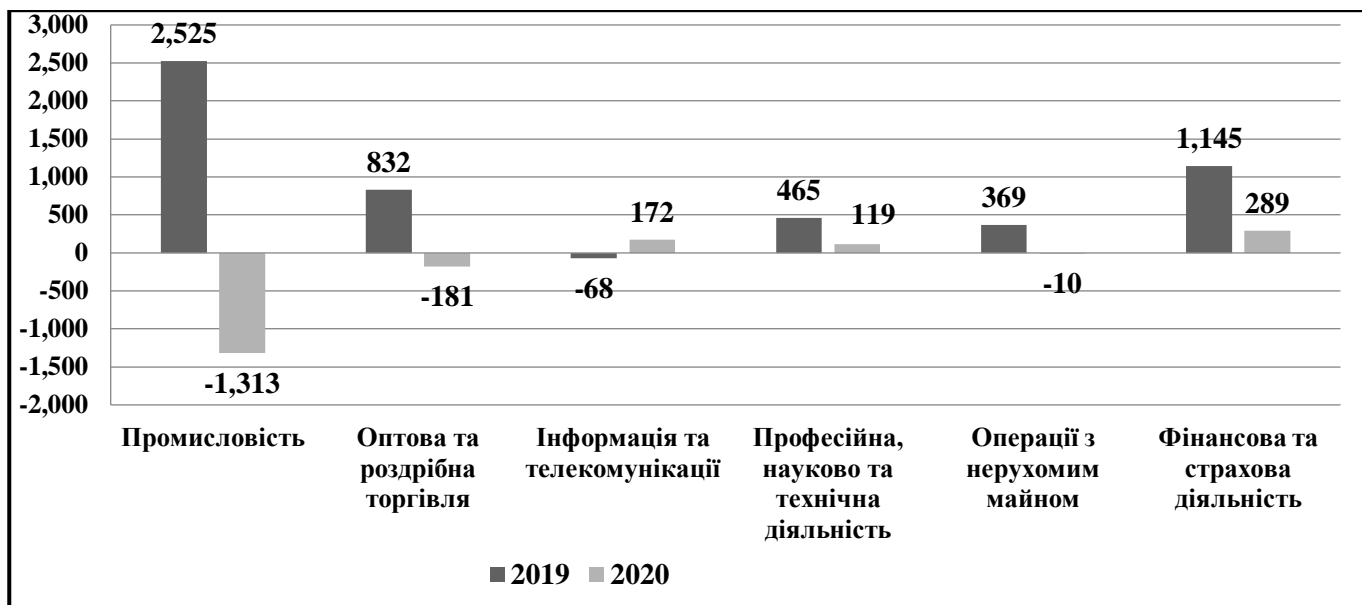

Рис. 3.5. Динаміка надходження ПІІ в найпривабливіші галузі економічної діяльності в Україні за 2019-2020 роки, (млн. дол. США).

Примітка. Побудовано автором за даними Національного банку України (НБУ).

Закономірно пандемія коронавірусу вплинула і на регіональну структуру потоків прямих іноземних інвестицій.

Зокрема, в 2020 році за даними Національного банку України, найпривабливішими для залучення інвестицій були наступні регіони [83]:

- м. Київ – 405 млн. дол. США;
- Полтавська область залучила 373 млн. дол. США;
- Миколаївська область – 290 млн. дол. США;
- Харківська – 82 млн. дол. США;
- до Одеської області надійшло 120 млн. дол. США.

Найбільший відтік у 2020 році продемонструвала Донецька область – на 772 млн. дол. США, з Дніпропетровської потоки впали на -475 млн. дол. США, також від'ємний показник відслідковувався у Рівненській області – 162 млн. дол. США, Івано-Франківська область продемонструвала відтік інвестицій на 227 млн. дол. США та Черкаська область – 124 млн. дол. США [83], (рис. 3.6.):

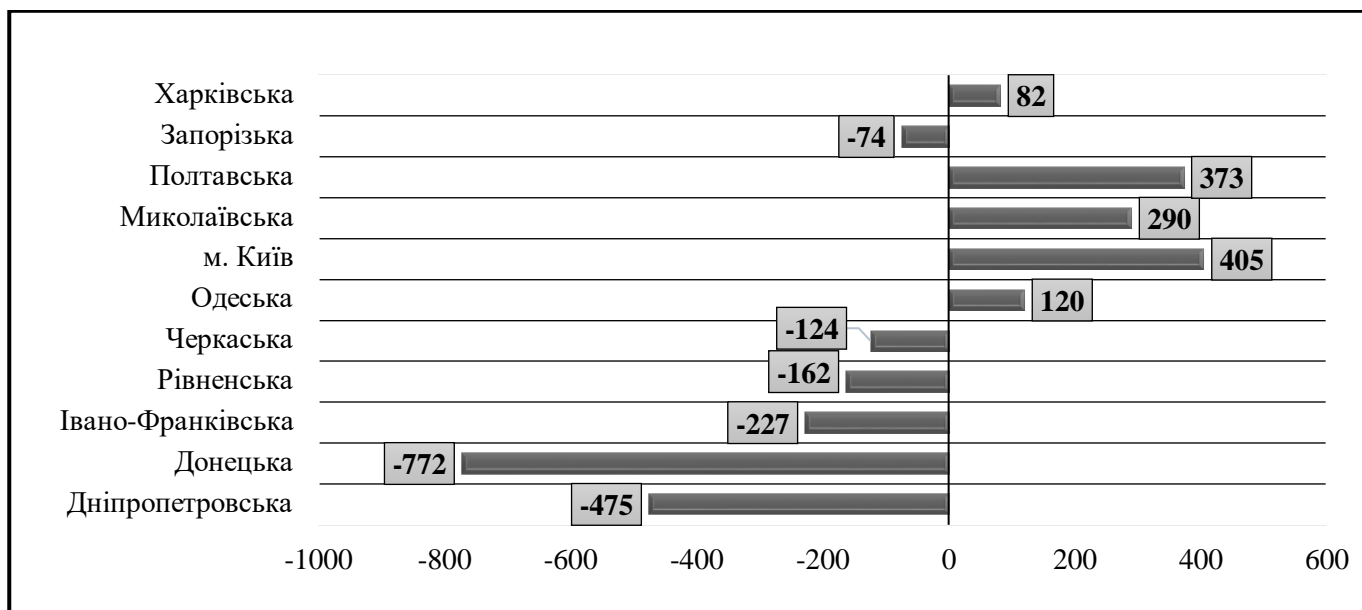

Рис. 3.6. Надходження ПІІ за областями України у 2020 році, (млн. дол. США).

Примітка. Побудовано автором за даними Національного банку України (НБУ).

Виходячи з даних, наведених у рисунку 3.6., найменша кількість інвестицій надійшла до Донецької області – безумовно дані показники пов'язані з воєнним конфліктом на Сході країни. Найбільшу кількість потоків було зафіксовано у м. Київ.

У 2019 році найбільш та найменш привабливими за кількістю потоків були такі регіони [83]:

- найбільші потоки до м. Києв (3 561 млрд. дол. США);
- найменші – в Донецьку область (-847 млн. дол. США).

Не дивлячись на притік ПІІ до м. Київ, зменшення у 2020 році відбулося майже 89% з 2019 року. Таким чином, збільшення порівняно з 2019 роком відбулося в Миколаївській області – на 59%, а в Харківській на 57% (див. Рис. 3.7.).

Загальна картина потоків ПІІ за регіонами, відображає тенденцію до падіння даних інвестицій в Україні.

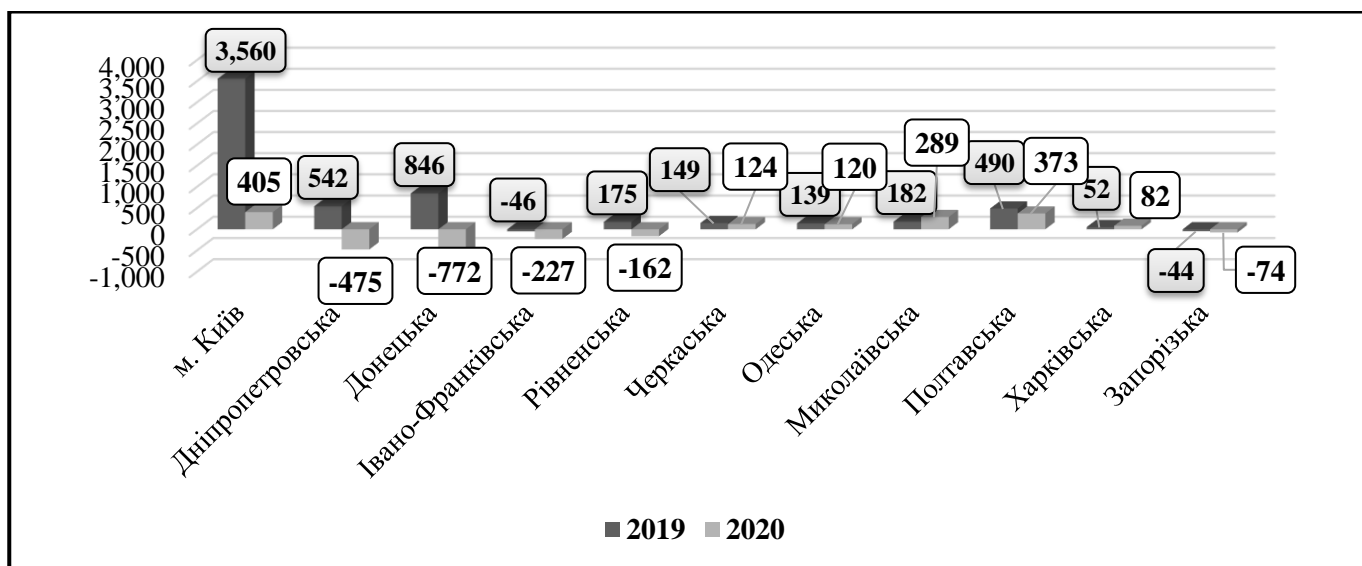

Рис. 3.7. Динаміка надходження ПІІ в регіони України у 2019-2020 роках, (млрд. дол. США).

Примітка. Побудовано автором за даними Національного банку України (НБУ).

Обсяги угод М&А, які демонструють присутність інвестицій ТНК на ринку, у 2020 році впали до 925 млн. дол. США з 2 289 млрд. дол. США в 2019 [83], (рис. 3.8.):

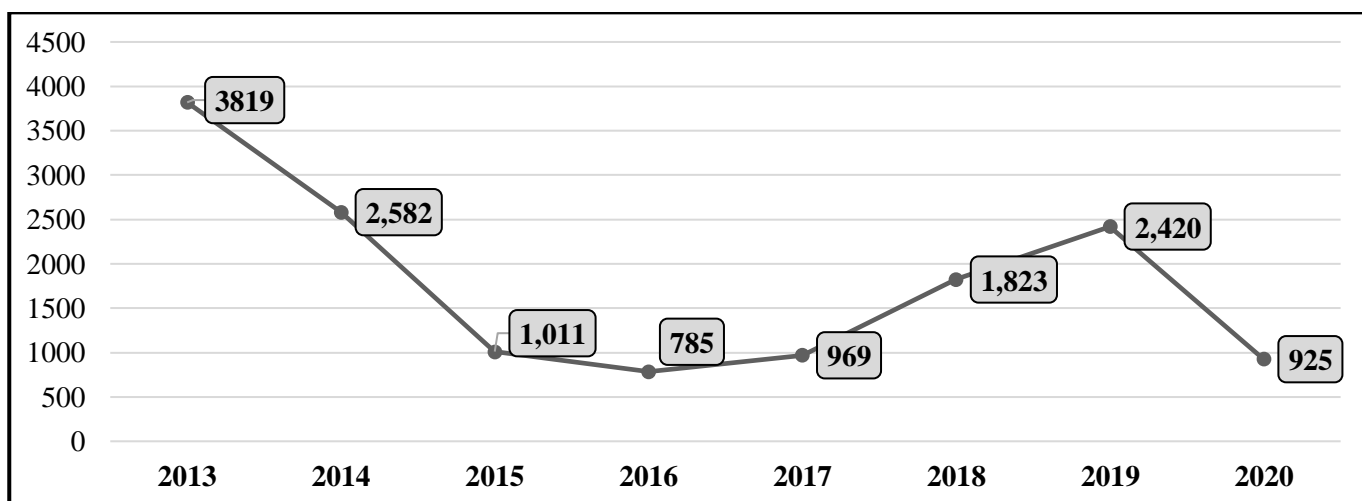

Рис. 3.8. Вартість угод «М&А» в Україні в 2013-2020 роках, (млрд. дол. США)

Примітка. Побудовано автором за даними KPMG:M&A Radar 2020: Ukraine.

Таке падіння було пов'язане з небажанням інвесторів вкладати свій капітал під час пандемії. З 2013 року показник 2020 року є найнижчим за досліджуваний період.

Загалом, у 2020 році відбулося декілька великих угод злиття та поглинання українських компаній (табл. 3.1):

Таблиця 3.1

Найбільші угоди злиття та поглинання в Україні у 2020 році

Цільова компанія	Сектор	Покупець	Поглинання (%)	Вартість угоди (млн.дол.США)
ТОВ «ТІС-Контейнерний Термінал»	Транспорт та інфраструктура	DP World PLC (ОАЕ)	51%	130
ПІ «Білла-Україна»	Споживчі ринки	UAB Consul Trade House (Литва)	100%	70
«Каскад-Агро»	Сільське господарство	Фонд «Агарта»	100%	70
Restream service	Інновацій та технології	Sapphire Ventures (США)	-	50
ТОВ «Евері»	Транспорт та інфраструктура	Glenkore Agriculture (Швейцарія)	100%	25

Примітка. Складено автором за даними KPMG:M&A Radar 2020: Ukraine.

Тенденції злиття та поглинання можна простежити до кінця 2019 року, але пандемія, зміна поведінки споживачів та занепокоєння щодо безпеки постачання прискорили зміни, які вже йшли.

Зокрема, діджиталізація, яка є ключовою стратегічною метою для більшості ТНК, постачальники нових технологій стали цілями для придбання. ІТ-сектор України завжди високо цінувався на іноземних ринках і з кожним роком стає все привабливішим для інвестування.

За даними Державної служби статистики України, експорт комп'ютерних послуг за перші дев'ять місяців 2020 року зріс до 2,1 млрд. дол. США, що відображає річний приріст на 15% [85]. Це зростання допомогло збільшити злиття та поглинання України в інноваційному та технологічному секторі до 184 млн. дол. США у 2020 році. Пропозиції включали раунд фінансування компанії Restream на суму 50 мільйонів доларів США під керівництвом Sapphire Ventures та Insight

Partners, після того як мультиплатформна компанія в прямому ефірі оголосила про 300% зростання кількості переглядів за місяць за перші сім місяців 2020 року [83].

Електронна комерція: Інтернет-роздрібна торгівля та віддалені послуги змогли скористатися перевагами зменшення кількості традиційних споживачів сегменту, що є результатом карантинних заходів, а також швидкого переходу до дистанційної роботи. Зокрема, служби онлайн-доставки спостерігали бум попиту під час пандемії зі зрозумілих причин.

В Україні місцева служба доставки Glovo повідомила про зростання на 40-50% випереджаючи бюджет, допомагаючи компанії досягти безбитковості, незважаючи на те, що інвестує мільйони євро у розвиток своїх послуг.

Зміни в ланцюгах поставок: блокування у Китаї та інших частинах Азії спричинили широкі збої у світових ланцюгах поставок, провідні компанії переоцінюють свою залежність від регіону та шукають альтернативні джерела постачання.

Зростання попиту та торгівлі пришвидшили процес запуску нових маршрутів доставки, таких як залізничне вантажне сполучення два рази на тиждень, що з'єднує європейські та азіатські напрямки через Балто-Чорноморський транспортний коридор, що з'єднує Чорне море і Балтію. У поєднанні з тим, що Україна відкрила свою інфраструктуру для державно-приватного партнерства (ДПП), було укладено 164 млн. дол. США угод, укладених у транспортному та інфраструктурному секторах. Отже, на сучасний стан та тенденції інвестування ТНК в Україні вплинула пандемія COVID-19. У 2020 році відбувся відтік інвестицій (вперше з 2015 року, де показник склав 458 млн. дол. США) на 868 млн. дол. США, такий спад був спричинений кризою, зокрема внаслідок виведення реінвестованих доходів ТНК [83].

Тенденції потоків ІІІ за країнами змінилися, зокрема, серед країн, які в період пандемії інвестували в економіку України був Гонконг – 114 млн. дол. США, Швеція – 135 млн. дол. США, Франція – 95 млн. дол. США та інші. Зокрема, в 2020 році за даними Національного банку України, найпривабливішими для залучення

інвестицій були наступні регіони: м. Київ, Полтавська область, Миколаївська, Харківська та Одеська.

Обсяги угод M&A, які демонструють присутність інвестицій ТНК в країні, у 2020 році впали до 925 млн. дол. США. Таким чином, відновлення тенденцій до рівня 2019 року, за попередніми прогнозами відбудеться лише в 2022 році.

3.2. Проблемні аспекти та напрями їх вирішення щодо залучення інвестицій ТНК в економіку України

Інвестиційна діяльність транснаціональних корпорацій несе в собі як позитивні так і негайні наслідки для національних економік країн та для міжнародних економічних відносин в цілому.

Для економіки України в сучасних умовах розвитку та розширення світового ринку, ключовим моментом є залучення іноземних інвестицій від ТНК, оскільки дані суб'єкти є одними з найбільших гравців як на міжнародних ринках, так і в межах загальних потоків іноземних інвестицій.

Особливо актуальним питання залучення інвестицій ТНК в економіку України стало під час кризи внаслідок пандемії COVID-19, яка вплинула на реінвестування прибутків як у світі, так і в нашій країні. Крім того, до початку коронавірусної інфекції, в Україні вже існували проблемні аспекти, які призупиняли інвестиційні потоки транснаціональних корпорацій.

З огляду на це, виникає необхідність виявлення проблемних моментів щодо залучення інвестицій ТНК в економіку України, та визначення напрямків для їх вирішення.

Однією з основних проблем є відсутність певних законодавчих актів та заходів, які б спеціалізувалися на залученні інвестицій ТНК. В зарубіжній практиці, регулювання та залучення інвестицій від транснаціональних корпорацій базується на комплексі заходів залучення ПІІ та залучення до національних економік інвестиційних ресурсів даних суб'єктів.

Таким чином, варто навести порівняльну характеристику заходів залучення інвестицій від ТНК, які можна використати в Україні з урахування досвіду інших країн (табл. 3.2):

Таблиця 3.2

Порівняльна характеристика заходів щодо залучення інвестицій від ТНК для економіки України

Назва заходу	Позитивні сторони заходу	Негативні наслідки заходу
Приватизація за участі ТНК	Отримання додаткових коштів державним бюджетом; допущення ТНК у найбільш вражені економічною кризою галузі національної економіки; вирішення низки економічних та соціальних проблем.	Складність залучення ТНК у національну економіку; можливість використання ТНК оптимізаційних схем; можливість усунення ТНК національних конкурентів; зменшення конкуренції на внутрішньому ринку
Створення вільних економічних зон (ВЕЗ)	Збільшення інвестиційних вкладень у національну економіку, вирішення проблеми депресивних територій та кризових галузей економіки.	Недоотримання податкових та інших видів платежів до державного і місцевих бюджетів; отримання неконкурентних переваг ТНК, що працюють у ВЕЗ перед національними виробниками.
Концесії	Отримання додаткових коштів державним та місцевими бюджетами; вирішення проблем активізації окремих галузей національної економіки та депресивних територій.	Деформування національної економіки; збільшення монополізації окремих галузей економіки; складність реалізації концесійних угод; значні втрати валютних ресурсів країни.
Приватно-державне партнерство	Вирішення ключових проблем національної економіки; залучення інновацій; вирішення екологічних проблем.	Складність взаємовідносин між державою та ТНК; оптимізація платежів до бюджетів.
Фінансове стимулювання (гаранти уряду та місцевих органів влади, пільгові кредити, тощо)	Залучення додаткових інвестиційних ресурсів в економіку; можливість стимулювати інвестиційне забезпечення пріоритетних галузей та територій.	Додаткові витрати державного та бюджету; можливість використання оптимізаційних схем ТНК при роботі на внутрішньому ринку країни
Інші види стимулювання (закондавчі, адміністративні та інші)	Залучення ресурсів в національну економіку; можливість стимулювати інвестиційне забезпечення пріоритетних галузей.	Збільшення монополізації економіки; отримання неконкурентних переваг ТНК перед національними виробниками.

Джерело: Ткаченко Д. О. Вплив транснаціональних корпорацій на розвиток внутрішнього ринку України : дис. ... канд. екон. наук : 08.00.03 / Ткаченко Денис Олегович ; Інститут економіки та прогнозування Нац. академії наук України. – Київ, 2020. С.70.

До того ж, обов'язковим для ефективного залучення інвестиційних ресурсів ТНК в економіку України є дотримання національним урядом та місцевими органами самоврядування ряду ключових умов:

- законодавчі гарантії захисту інтересів ТНК як інвестора, що підкріплені відповідними практичними доказами (ефективний захист від рейдерських захоплень, корупції, кримінального тиску та ін.);
- мінімальні витрати ресурсів (фінансових, трудових, інформаційних та ін.) на бюрократичні процедури, що пов'язані з запуском та веденням фінансово-господарської діяльності на території України;
- наявність та затвердження зрозумілої національної стратегії залучення іноземних інвестицій;
- достатнє інформаційне забезпечення іноземних інвестицій;
- оптимізація податкової системи з урахуванням можливості надання певних пільг;
- формування інвестиційної інфраструктури, яка сприятиме раціональному використанню іноземних інвестицій;

Таким чином, для вирішення проблеми державної політики щодо регулювання та покращення інвестиційної діяльності ТНК на території України, необхідно забезпечити роботу чітких та зрозумілих заходів та механізмів її реалізації як на регіональному, так і на державному рівнях.

Серед інших проблем, які стоять на заваді покращенню інвестиційної діяльності ТНК в Україні є [71, С.719-723]:

1. Недосконалість національної нормативно-правової бази, нечітка правова система та нестабільність економіко-політичної ситуації.
2. Високий рівень корупції у всіх сферах господарської діяльності.
3. Надмірна обтяженість регуляторними нормами та складність податкової системи, високе податкове навантаження.
4. Неготовність уряду до економічних калапсів, внаслідок кризи, викликаної пандемією COVID-19

5. Низький платоспроможний попит українських споживачів.

Таким чином, основні проблеми, які перешкоджають збільшенню та покращенню інвестицій ТНК в Україні, можна класифікувати наступним чином (рис. 3.9.):

Рис. 3.9. Класифікація негативних факторів впливу на оптимізацію інвестиційної привабливості України

Примітка. Побудовано автором за даними Чуницька І.І. Іноземні інвестиції в економіку України: сучасний стан та шляхи покращення інвестиційного клімату/ І.І Чуницька, О. Я. Макаренко// Збірник наукових праць Університету державної фіскальної служби України. – 2019. – №1. – С.246-262.

Ще одним проблемним аспектом є рівень корупції в Україні. Іноземні інвестори та представники транснаціональних корпорацій, що працюють в Україні або потенційно розглядають український ринок для ведення бізнесу, висловлюють свої занепокоєння через високий рівень корупції в країні. В 2020 році індекс сприйняття корупції в Україні становив 33 бали зі ста можливих.

Даний показник покращився порівняно з 2019 року, де результат був 30 балів. В 2020 році Україна посіла 117 місце зі 180 [93], (рис. 3.10.):

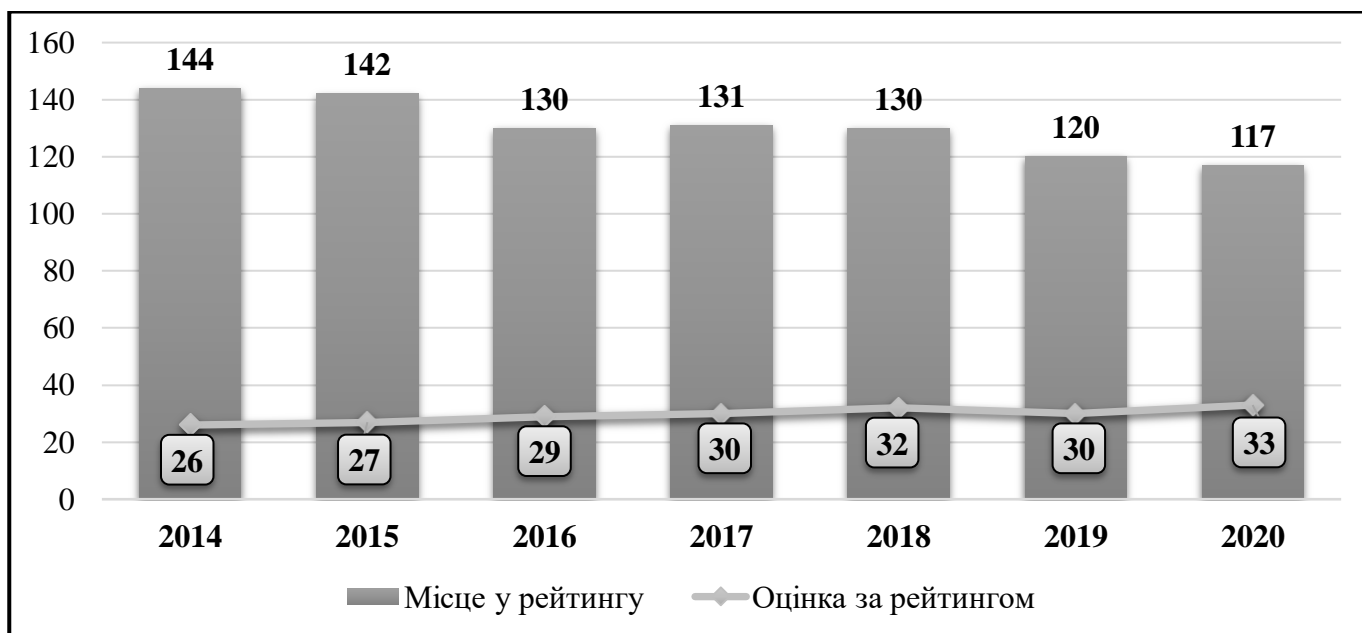

Рис. 3.10. Місце та оцінка України ха індексом сприйняття корупції у 2014-2019 роках.

Примітка. Побудовано автором за даними Corruption Perceptions Index (CPI).

І хоча показник у 2020 році покращився, але все ще залишається занадто низьким. Для порівняння, 33 бали в даному рейтингу отримали країни Африки та Азії — Єгипет, Есватіні (раніше Свазіленд, Африка), Непал, Сьєрра-Леоне та Замбія. На підвищення балу вплинули наступні державні заходи: актівізація Вищого антикорупційного суду; перезапуск Національного агентства з питань запобігання корупції; відновлення відповідальності за незаконне збагачення; запуск електронного реєстру звітності політичних партій та зміни у сфері публічних закупівель [93].

Макроекономічна нестабільність, проблеми ліцензування, повернення ПДВ, корупція у контролюючих органах та адміністративний тиск, обтяжливе та мінливе законодавство, недовіра до судової системи, репресивні дії правоохоронних органів, проблеми з отриманням дозволів на будівництво, права на землю, відсутність захисту прав власності, обмеження на рух капіталу та неможливість повернути

інвестиції через дивіденди, проблеми на митниці тощо. Ці та інші причини заважають інвесторам зважитися на ведення бізнесу в Україні. Інвестор хоче бачити в країні верховенство права, якісний бізнес-клімат і зменшення існуючої бюрократичної тяганини, а також можливість захистити свої інвестиції та отримати прибуток. А в силу вищеперелічених обставин, іноземний інвестор сприймає Україну як державу, де немає консолідованої економічної стратегії та політики розвитку.

Враховуючи всі перешкоди, уряду держави та всім держструктурам варто вживати активних заходів та робити практичні кроки, щоб за допомогою наявних ТНК, які діють на території України, виявити та усунути перешкоди, які стримують інвестиційну діяльність. Держава має гарантувати інвесторам незмінність податкового законодавства для того, щоб транснаціональні корпорації могли планувати свою стратегію поведінки на ринку. Крім того, варто зменшити кількість контролюючих органів, та непотрібні дозвільні документи. Впровадження даних заходів дасть змогу створити умови та залучити інвестиції ТНК для розвитку економіки країни.

Україна, як держава яка приймає інвестиції має забезпечувати мирне співіснування іноземних та національних інвесторів, покращувати систему захисту від ризиків (враховуючи політичний характер), справедливість систему врегулювання інвестиційних суперечок, а також не повинна перешкоджати репатріації прибутків ТНК (вивезення прибутку в свою країну для іноземного інвестора).

Таким чином, для підвищення інвестиційної діяльності ТНК необхідно забезпечувати роботу чітких, зрозумілих та зручних механізмів її реалізації як на регіональному, так і на державному рівнях. Для досягнення цієї мети, уряду необхідно займатися розробкою національних та регіональних стратегій розвитку, які б займалися дослідженням та забезпеченням бажаного економічного ефекту на довгостроковій основі завдяки координації роботи органів управління державою та органів місцевого самоврядування.

З метою запобігання монополізації, контролю за правомірністю та впливу інших регулюючих заходів країна повинна прийняти відповідні законодавчі акти, які обмежували б діяльність ТНК і спрямовували їх у сфери, визначені державою як пріоритетні. При цьому місцевим підприємствам варто співпрацювати з іноземними ТНК не в якості джерела дешевих сировинних ресурсів або відсталого технологічного приросту, а використовувати переваги залучення іноземних інвестицій для розвитку свого інноваційного потенціалу.

Для оздоровлення інвестиційного клімату України та сприянню припливу ПІІ ТНК варто вжити ряд заходів, які стосуються змін в інвестиційних процесах країни.

Перш за все, необхідно забезпечити можливість інформаційного та фінансового контролю за використанням ресурсів інвестора в режимі online, у віддаленому режимі від місця вкладення ресурсів. Для обслуговування інвестицій варто створити інтегровану інвестиційну інфраструктуру, інтегруючи банківську, законодавчу та організаційну структури. На регіональному та галузевому рівнях необхідно запровадити та реалізувати інтегральні механізми і технології управління інвестиційними процесами. Варто розробити, затвердити та здійснювати фінансування

інвестиційних проектів країни спільно з ТНК, а також інвестиційних проектів, що фінансуються за рахунок коштів бюджетів усіх рівнів (державно-приватне партнерство), [53, С.98-102].

Наступним кроком для вирішення проблемних аспектів підвищення інвестиційної привабливості є забезпечення державних гарантій всім суб'єктам інвестиційної діяльності незалежно від форм власності: рівних прав при здійсненні інвестиційної діяльності; гласність при обговоренні інвестиційних проектів і право оскарження в судовому порядку будь-яких рішень, дій (бездіяльності) органів державної влади, органів місцевого самоврядування та їх посадових осіб. Крім того, необхідно забезпечити стабільність прав суб'єкта інвестиційної діяльності (ТНК). У випадках прийняття законів, що встановлюють для суб'єктів інвестиційної діяльності інші правила, ніж ті, які діяли при укладенні договорів між ними, умови цих договорів зберігають свою силу, за винятком випадків, коли законом

встановлено, що його дія поширюється на відносини, що виникають з раніше укладених договорів.

Необхідно здійснювати комплексне обслуговування самого інвестора (ТНК), його інвестиційного інституту, реципієнтів інвестицій; забезпечувати інвестиційних інститутів на інформаційному ринку, аналітичне та експертне забезпечення їх проектів і програм, організаційний супровід проектів.

Потрібно направляти інвестиційні інститути на формування умов для проникнення іноземного капіталу ТНК та створювати сприятливі умови для такого проникнення, а саме: страхування інвестиційних ризиків, облік різниці валютних ставок національних валют, довгостроковість надання інвестиційних ресурсів, ліквідність заставних активів і наданих гарантій тощо.

ТНК трансформувалися у важливі центри прийняття рішень у світовому масштабі. Створюючи глобальні виробничі і торговельні імперії, вони активно впливають на розвиток світової економіки в цілому. Зростаюча глобалізація економічного життя на рівні ТНК все більше вимагатиме відповідної макроекономічної політики на державному рівні [47, С.32-43].

Важливим моментом у розрізі проблематики інвестицій ТНК на території України є сама діяльність корпорацій, яка носить дуалістичний характер. Іноземні ТНК здатні зробити свій внесок у модернізацію капіталомістких галузей та покращити загальний рівень корпоративного управління для надання певних антикризових гарантій. Українські партнери можуть проникати на традиційні ринки товарів та на нові ринки через свої канали.

Для того щоб повністю оцінити роль інвестицій ТНК у приймаючих країнах, необхідно визначити не тільки переваги їхньої діяльності для економіки України, але й загрози, з якими вони стикаються. Таким чином, проблеми інвестицій ТНК для національної економіки наступні [53, С.98-102]:

1. Кількість ТНК та їхніх філій настільки велика, що вони перевищують кількість країн. Це дає їм можливість безпосередньо спілкуватися з главами держав та чинити тиск на уряд, що приймає ТНК та їх капітал.

2. Кінцевою метою ТНК є максимізація прибутку, саме тому вони не звертають уваги на негативні економічні та соціальні наслідки в країні та виснаження природних ресурсів. ТНК можуть лобіювати прийняття певних законів на їхню користь у приймаючій країні. З метою гарантування ділової політики ТНК проводять іноземну дипломатію на основі власної корпоративної ідеології.

3. Більші шанси на те, що іноземні інвестори захоплять перспективні та більш досконалі види діяльності у приймаючій країні та можуть нав'язувати застарілі екологічні технології вітчизняним компаніям.

Таким чином, вирішення проблемних аспектів інвестицій ТНК повинно базуватися не лише на підвищенні інвестиційного клімату з одного боку, але і на регулюванні діяльності ТНК з іншого, та орієнтуватися на залучення інвестицій не лише в перспективні галузі економіки, але й стимулювати їх потоки в репресивні сектори. Проблемними аспектами для залучення інвестицій ТНК визначено наступні:

- недосконалість нормативно-правової бази регулювання інвестицій ТНК;
- нечітка правова система та нестабільність економіко-політичної ситуації;
- рівень корупції в державі;
- високий рівень обтяженості регуляторними нормами та складність податкової системи, високе податкове навантаження;
- низький платоспроможний попит українських споживачів;
- воєнні дії на Сході країни.

Основними шляхами для вирішення даного питання є підвищення інвестиційної привабливості країни та забезпечення державою гарантій всім суб'єктам інвестиційної діяльності незалежно від форм власності. Необхідно звернути увагу на комплексне обслуговування самого інвестора – ТНК, забезпечити інвестиційні інститути на інформаційному ринку, аналітичне та експертне забезпечення їх проектів і програм, організаційний супровід проектів. Крім того, направляти інвестиційні інститути на формування умов для проникнення іноземного капіталу ТНК та підтримувати сприятливі умови для такого проникнення.

Створити зрозумілу національну стратегію для залучення інвестицій ТНК, оптимізувати податкову систему, враховуючи можливість надання певних пільг та використання зарубіжного досвіду країн, які успішно реалізують проекти щодо залучення інвестицій ТНК.

Висновки до розділу 3

Таким чином, найбільший вплив на сучасний стан та тенденції інвестування ТНК в Україні спричинила пандемія COVID-19. У 2020 році прямі іноземні інвестиції продемонстрували відтік інвестицій, що відбулося вперше з 2015 року, та склали 868 млн. дол. США, такий спад, безумовно, став причиною кризи, зокрема внаслідок тенденції виведення реінвестованих доходів ТНК.

Крім того, відбулися суттєві зміни потоків ПІІ за країнами, зокрема, в період пандемії інвестували в економіку України наступні держави: Гонконг – 114 млн. дол. США, Швеція – 135 млн. дол. США, Франція – 95 млн. дол. США та інші. Найпривабливішими для інвестицій в 2020 році за даними Національного банку України були такі регіони: м. Київ, Полтавська область, Миколаївська, Харківська та Одеська. Угод М&А в Україні у 2020 році впали до 925 млн. дол. США. Прогнозується, що відновлення тенденцій до рівня 2019 року, за попередніми даними почнеться лише в 2022 році.

Серед основних проблемних аспектів, які перешкоджають залученню інвестицій ТНК виявлено наступні: недосконалість нормативно-правової бази, для регулювання інвестицій ТНК; високий рівень корупції на всіх рівнях держави; обтяженість регуляторними нормами та складність податкової системи, воєнні дії на Сході країни. Для вирішення даного питання варто підвищити інвестиційну привабливість держави шляхом забезпечення державою гарантій всім суб'єктам інвестиційної діяльності незалежно від форм власності. Варто приділити увагу комплексному обслуговуванню ТНК – як інвестору. Крім того, необхідно створити національну стратегію щодо залучення інвестицій ТНК, оптимізувати податкову систему, враховуючи можливість надання певних пільг.

ВИСНОВКИ

Сучасні умови глобальних трансформацій характеризуються ускладненням міжнародних економічних відносин. Наслідком став швидкий розвиток одних із найпотужніших у міжнародному бізнесі гравців, а саме транснаціональних корпорацій, які демонструють сталу конкурентоспроможність в умовах глобальних трансформацій.

Однією із головних складових міжнародного руху капіталу є інвестиції. Сучасний розвиток світогосподарських зв'язків, суперечливі процеси глобалізації та представлені в науці дослідження сутності «інвестицій», їх типів та видів дали змогу створити та постійно удосконалювати не лише класифікацію, а і критеріальні ознаки інвестицій. Говорячи про міжнародне інвестування, варто відмітити, що більшість авторів визначають його як довгострокове переміщення капіталу в різних формах з одних країн в інші або як сукупність практичних дій із реалізації інвестицій за межі країни з метою отримання прибутку чи досягнення соціального ефекту.

В сучасних умовах міжнародне інвестування набуває характеристики одного із домінуючих напрямків функціонування ТНК, стаючи пріоритетним способом виходу на міжнародний ринок інвестиційної діяльності ТНК. Отже, сутність іноземних інвестицій виражається вкладенням коштів іноземних інвесторів з ціллю отримання прибутку. Класифікація іноземних інвестицій характеризується великою різноманітністю через кількість підходів до їх трактування. Притік капіталу від інвесторів має позитивний вплив на економіку країни, розширюючи обсяги виробництва, розвиваючи різні галузі та залучаючи технології до вітчизняних підприємств.

Основними суб'єктами процесу міжнародного інвестування є ТНК, про що говорить аналіз різних джерел. Формування інвестиційної поведінки цього суб'єкту визначається впливом різних чинників економічного, політичного, інформаційного, культурного, правового та інших середовищ, що дозволяє класифікувати дії ТНК у

розрізі даного питання. З недавніх пір, головним чинником, який впливає на інвестиційну діяльність ТНК стала пандемія COVID-19.

Важливим моментом в дослідженні теоретичних основ міжнародного інвестування ТНК є державне регулювання інвестиційної діяльності даного суб'єкту міжнародних відносин та зарубіжний досвід вирішення даного питання. Українське законодавство насичене великою кількістю законів, які спрямовані на регулювання даної діяльності, але існує необхідність до їх перегляду, враховуючи зарубіжний досвід країн, які успішно реалізують політику в регулювання інвестиційної діяльності ТНК.

Таким чином, проведений аналіз інвестиційної поведінки ТНК в умовах глобальної турбулентності як визначального елементу потоків прямих іноземних інвестицій під впливом кризи, спричиненої пандемією COVID-19, продемонстрував наступні світові тенденції. Потоки ПІІ у світі в 2020 році впали до 859 млрд. дол. США з 1,5 трлн. дол. США у 2019 році. Найбільший спад був зафіксований в Європі та становив -4 млрд. дол. США. Також, падіння відбулося в США (-49%). Зниження в країнах, що розвиваються лише на 12%. Проекти «greenfield» у 2020 році зменшилися на 35%, обсяг угод злиття та поглинання на 10%, а транскордонні угоди про фінансування проектів, зменшилися на 2%.

Регіональна структура прямих іноземних інвестицій характеризувалася нерівномірністю розподілу потоків. Прогнози для економік на 2020 рік, згідно з доповіддю ЮНКТАД 2020, виявились завищеними. Потоки ПІІ до країн, що розвиваються загалом впали до 616 млрд. дол. США у 2020 році.

Країни з перехідною економікою в 2019 році показали приплив ПІІ, отримавши 58 млрд. дол. США, але впали в 2020 році та отримали всього 13 млрд. дол. США. Розвинені країни зазнали найбільшого впливу від пандемії, їх потоки в 2020 році становили 229 млрд. дол. США.

Прогнози щодо впливу пандемії на інвестиційну діяльність ТНК базуються на зниженні ПІІ та капіталовкладень найбільших ТОП-5000 ТНК, які відбулися внаслідок глобальної рецесії, зниження транскордонної частини злиття та поглинання протягом 2020 року, безпосередність прогнозованого зменшення

капіталовкладень, механічний вплив зменшеного прибутку ТНК на реінвестований компонент доходу ПІІ. Падіння буде залежати від тяжкості та тривалості пандемії у регіонах та країнах, а також обсязі заходів стримування, які уряди змушені вводити. Важливим є те, що це також залежатиме від характеру та масштабів політичних пакетів, які зараз утворює більшість урядів для підтримки своєї економіки, що визначатиме тривалість рецесії та швидкість відновлення.

Закономірно, що падіння глобальних потоків ПІІ вплинуло на сучасний стан та тенденції інвестування ТНК в Україні. У 2020 році прямі іноземні інвестиції продемонстрували значний відтік, такий показник відслідковується вперше з 2015 року, він склав падіння до -868 млн. дол. США. Безумовно, такий низький показник став причиною кризи, зокрема внаслідок тенденції виведення реінвестованих доходів ТНК.

Крім того, відбулися суттєві зміни потоків ПІІ за країнами-інвесторами, зокрема, в період пандемії інвестували в економіку України наступні держави: Гонконг – 114 млн. дол. США, Швеція – 135 млн. дол. США, Франція – 95 млн. дол. США та інші. Найпривабливішими для інвестицій в 2020 році за даними Національного банку України були такі регіони: м. Київ, Полтавська область, Миколаївська, Харківська та Одеська. Угоди злиття та поглинання в Україні у 2020 році впали до 925 млн. дол. США. Прогнозується, що відновлення тенденцій до рівня 2019 року, за попередніми даними почнеться лише в 2022 році.

Серед основних проблемних аспектів, які перешкоджають залученню інвестицій ТНК виявлено наступні: недосконалість нормативно-правової бази, для регулювання інвестицій ТНК; високий рівень корупції на всіх рівнях держави; обтяженість регуляторними нормами та складність податкової системи. Для вирішення даних питань варто підвищити інвестиційну привабливість держави шляхом забезпечення державою гарантій всім суб'єктам інвестиційної діяльності незалежно від форм власності.

Крім того, уповноваженим органам нашої держави необхідно створити національну стратегію щодо залучення інвестицій ТНК, оптимізувати податкову систему, враховуючи можливість надання певних пільг.

СПИСОК БІБЛЮГРАФІЧНИХ ПОСИЛАНЬ ВИКОРИСТАНИХ

ДЖЕРЕЛ

1. Закон України «Про банки і банківську діяльність» Закон України від 07.12.2000 р. № 2121-III.
2. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо скасування обов'язковості державної реєстрації іноземних інвестицій від 31.05.2016 р. №1390-VIII.
3. Закон України «Про загальні засади створення і функціонування спеціальних (вільних) економічних зон» від 13.10.1992 р. № 2674-XII.
4. Закон України «Про стимулювання інвестиційної діяльності у пріоритетних галузях економіки з метою створення нових робочих місць» від 06.09.2012 р. № 5205-VI.
5. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо стимулювання іноземних інвестицій та кредитування» від 27.04.2010 р. № 2155-VI.
6. Закон України «Про зовнішньоекономічну діяльність» від 16.04.1991 р. № 960-XII.
7. Закон України «Про інвестиційну діяльність» від 18.09.1991 р. № 1560-XII.
8. Закон України «Про господарські товариства» від 19.09.1991р. № 1577-XII.
9. Закон України «Про іноземні інвестиції» від 13.03.1992 р. №2198а – XII.
10. Закон України «Про режим іноземного інвестування» від 19.03.1996 № 93/96-ВР
11. Господарський кодекс України від 16.01.2003 р. №436- IV.
12. Закон України «Про акціонерні товариства» від 17.09.2008 р. № 514-VI.
13. Податковий кодекс України від 20.05.2011 р. № 2755-VI.
14. Закон України «Про державно-приватне партнерство» від 01.07.2010 р. № 2404-VI.

15. Закон України «Про захист іноземних інвестицій» від 18. 09 1991 р. № 1560-ХІІ.
16. Закон України «Про інститути спільного інвестування» від 15.03.2001 р. № 2299-ІІІ.
17. Абрамович Г.В. Напрями активізації державної політики щодо залучення іноземних інвесторів в економіку України / Г.В. Абрамович // Інвестиції: практика та досвід. – 2015. – № 1. – С. 16–18.
18. Богданова, К.А. Сутність, значення та роль іноземних інвестицій в національній економіці/ К.А. Богданова // Вісник Сумського державного університету. Серія Економіка. – 2017. – №3. – С. 48 – 60.
19. Бондарчук І. В. Особливості інвестиційної стратегії нерезидентів в Україні / І. В. Бондарчук // Інвестиції: практика та досвід. -2014. -№2. -С. 56-61.
20. Борщ Л. М. Інвестування: теорія і практика: навч. посіб. /Л. М. Борщ, С. В. Герасимова; Київський ун-т ринкових відносин, Феодосійська фінансово-економічна академія. –2-ге вид. ,перероб. І доп. – К. :Знання,2017. – 685с.
21. Бошота Н.В., Шишоло Д.В. Зарубіжний досвід державного регулювання інноваційної діяльності. Молодий вчений. 2016. – № 9. – С. 14-18.
22. Будюк Ю. П. Стратегія реалізації державної політики по залученню іноземних інвестицій в економіку України: монографія / Українська академія наук. Відділення економіки і управління. – К. :Фенікс,2017. – 112с.
23. Венгуренко Т.Г. Аналіз інвестиційної привабливості України/ Т.Г. Венгуренко, В.В. Плахотнюк// Бізнес-інформ. – 2020. – № 4. – С. 103–111.
24. Вербицька І.І. Інвестиційна привабливість України: проблеми та перспективи / І. І. Вербицька // Економіка та управління національним господарством. – 2018. – №22. – С. 150–154.
25. Гаврилко Т.О. Дослідження міжнародної інвестиційної діяльності ТНК в умовах глобальної конкуренції// Науковий вісник Херсонського державного університету. – 2017. – Вип. 26 (1). – С. 34-37.

26. Гаврилко Т.О. Транснаціоналізація економіки України в умовах глобальної конкуренції // Стратегія розвитку України (економіка, соціологія, право). – 2017. – № 2. – С. 159-164.

27. Гаврилюк О.В. Причина та напрямки впливу прямих іноземних інвестицій на економіку приймаючої країни/ О.В. Гаврилюк, Ю.З. Дольний// Науковий вісник Чернівецького університету. – 2019. – Вип. 820. – С. 18 – 25.

28. Герзанич В.М. Шляхи вдосконалення нормативно-правового регулювання іноземного інвестування в Україні / В.М. Герзанич, І.І.Черленяк, В.М. Бондаренко// Державне управління: удосконалення та розвиток. – 2015. – №10. – С.73-79.

29. Гринь О.В. Роль ТНК в сучасній світовій економіці/ О.В. Гринь // Міжнародні відносини. Серія «Економічні науки». – 2016. – № 9. – С. 78–92.

30. Давидова І.О., Транснаціональні корпорації : [навч. посіб. для студентів економічних спеціальностей] / І. О. Давидова, К.Ю. Величко, О. І. Печенка, . – Харків: «Форт», 2018. – 175 С.

31. Даниленко А. І. Основні проблеми інноваційної перебудови та фінансові аспекти її забезпечення в Україні / А. І. Даниленко // Фінанси України. – 2017. – №5. – С.7-23.

32. Джаман М. О. Сучасний стан інноваційного потенціалу України / М. О. Джаман // Економічний форум. – 2016. – № 3. – С. 27-36.

33. Джеджула В.В. Інноваційна діяльність як чинник конкурентоспроможності підприємств / В.В. Джеджула, І.Ю. Єпіфанова, О. Г. Цвик // Інвестиції: практика та досвід. 2017. – № 4. – С. 5-8.

34. Долінська Т., Юр'єва Т. Інвестиційний клімат України та шляхи його формування // Проблеми підвищення ефективності інфраструктури. Збірник наукових праць. –2016. – Вип. 25. –С. 9-18.

35. Дудчик О. Ю. Стан, проблеми та перспективи формування сприятливого інвестиційного клімату України / О. Ю. Дудчик, О. Г. Гайдамашко, В. В. Тихонова // Науковий журнал Економічний форум. – 2016. – № 1. – С. 259-268.

36. Жижко К. В. Особливості іноземних інвестицій та їх вплив на економіку держави/ К. В. Жижко // Вісник Дніпропетровського національного університету

залізничного транспорту іменні академіка В. Лазаряна. Вип. 32. Д: Вид-во Дніпропетр. нац. ун-ту залізн. трансп. ім. акад. В. Лазаряна, 2016. – С. 255-258.

37. Задоя А.О. Міжнародна інвестиційна діяльність: навчальний посібник [Електронний ресурс] / А.О. Задоя. – Дніпро: Університет імені Альфреда Нобеля, 2018. – 122 с.

38. Зайцев. О.В. Оцінка інвестиційного клімату України та шляхи його покращення/ О.В.Зайцев, В.О. Москаленко, О.А. Шовкопляс // Східна Європа: економіка, бізнес та управління. – 2019. – № 1 (18). Мошляк І.О. Інвестиційний клімат в Україні та напрями його покращення/ І.О. Мошляк//Вчені записки Університету «КРОК». – 2019. – С. 65-71.

39. Інвестиційний імідж та інвестиційна привабливість України / О. В. Гаврилюк // Фінанси України.- 2016.-N 2. -С. 68-81.

40. Інвестування: [навчальний посібник] / О.Д. Вовчак. – Львів: «Новий Світ-2016», 2017.- 544 с.

41. Капленко Г.В. Деякі актуальні питання методології факторногопрогнозування споживчого попиту. Ефективна економіка. 2015. – № 12. – С. 28-34.

42. Касянок К.Г. Міжнародні інвестиційні потоки в умовах глобальних фінансових дисбалансів / К.Г. Касянок // Світове господарство і міжнародні економічні відносини. – 2016. – № 3. – С. 30-36.

43. Ковальчук О. Я. Прямі іноземні інвестиції та їх вплив на економічний розвиток / О. Я. Ковальчук, Н. Є. Стрельбіцька, А. Ю. Слободян // Молодий вчений. – 2017. – № 5. – С. 596-602.

44. Козак Л. С. Іноземні інвестиції в економіці України / Л. С. Козак, Д. В. Цветков // Економіка та управління на транспорті. 2017. – Вип. 4. – С. 107-116. 21.

45. Колєватова А. В. Сучасний стан залучення іноземних інвестицій в економіку України / А. В. Колєватова // Глобальні та національні проблеми економіки. 2018. – № 22. – С. 1080-1084.

46. Котельбан С. В. Сутність, методи та інструменти державного регулювання інноваційної діяльності / С. В. Котельбан // Економіка та держава. – 2017. – № 4. – С. 115-118.

47. Кухарик В. В. Сучасні тенденції розвитку міжнародної інвестиційної діяльності ТНК / В. В. Кухарик// Економічний часопис Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. – Луцьк. – 2020. – № 3 (23). – С. 32–43.

48. Куцик П.О., Ковтун О.І., Башнянин Г.І. Механізми діяльності та стратегії розвитку транснаціональних корпорацій як ключових акторів сучасної глобалізованої економіки / П.О. Куцик, О.І. Ковтун, Г.І. Башнянин / /Економіст. – 2015. – № 2. – С. 18–24.

49. Левківський В.М., Рибчук А.В. Глобальні тенденції інвестиційної діяльності транснаціональних корпорацій у сучасних умовах // Бізнес Інформ. – 2019. - №2. – С. 21–29.

50. Лисенко, Ж.П. Вплив діяльності транснаціональних корпорацій на економічний розвиток України / Ж.П.Лисенко // Економіка та суспільство. Мукачівський державний університет. – 2016. – Випуск 3. – С.412-417.

51. Лугова М. С. Активізація інвестиційної діяльності в регіоні : дис. ... канд. екон. наук : 08.00.05 / Лугова Марина Сергіївна ; Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки. – Луцьк, 2018. – 265 с.

52. Михайлишин Л. І. Сучасні тенденції транснаціоналізації економічної діяльності: інноваційний аспект / Л. І. Михайлишин, В. С. Свірський // Маркетинг і менеджмент інновацій. - 2017. - № 2. - С. 204-210.

53. Мізюк, С. Г. Вплив діяльності транснаціональних корпорацій на економічний розвиток України [Текст] / С. Г. Мізюк, А. В. Білик // Науковий вісник Ужгородського національного університету : серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство / голов. ред. М.М. Палінчак. – Ужгород : Гельветика, 2020. – Вип. 29. – С. 98-102.

54. Моторнюк У., Теребух М., Кузяк В. Сучасні тенденції транснаціоналізації світової економіки / Уляна Моторнюк, Марта Теребух, Вікторія Кузяк // Соціально-економічні проблеми і держава. – 2018. – Вип. 2 (19). – С. 13-25.

55. Немировська О. В. Механізм регулювання взаємодії національної економіки з транснаціональними корпораціями / О. В. Немировська // Економіка та держава. – 2015. – №12. – С. 121-125.

56. Нікітіна А. В. Іноземні інвестиції в економіку регіонів України / А. В. Нікітіна, С. Є. Щетініна, А. С. Ткаченко // Східна Європа: економіка, бізнес та управління. – 2020. – № 1(24). – С. 180 – 184.

57. Нікітіна А. В. Шляхи поліпшення інвестиційного клімату України в умовах поглиблення інтеграційних процесів / А. В. Нікітіна, К. М. Стулиус, Л. Ю. Сайдалиєва // Східна Європа: економіка, бізнес та управління. – 2020. – № 1(24). – С. 24-29.

58. Овчарова Л. П. Сучасні форми співробітництва та стратегічного партнерства транснаціональних корпорацій / Л. П. Овчарова, В. П. Боденко // Формування ринкових відносин в Україні. – 2013. – № 10(149). – С. 165–171.

59. Панкратова Є. Н. Інвестування як фактор ефективного економічного розвитку / Є. Н. Панкратова, Н. С. Дринова // Бізнес Інформ. – 2016. – № 8. – С. 59-62.

60. Пащенко О.В. Інвестиційні стратегії країн в умовах регіоналізації міжнародної торгівлі: дис. ... канд. екон. наук 08.00.02 / Пащенко Ольга Вячеславівна ; Дніпровський нац. ун-т ім. Олеся Гончара. – Дніпро, 2018. – 268 с.

61. Побоченко Л.М. Оцінка інноваційних позицій ТНК розвинених країн світу// Міжнародні відносини: теоретико-практичні аспекти: зб. наук. пр. Вип. 4. – 2019.– С.91-103.

62. Побоченко Л.М. Сучасні тенденції розвитку ТНК в конкурентному бізнес-середовищі// Стратегія розвитку України (економіка, соціологія, право). – 2017. – №2. – С. 59-64.

63. Попова Ю.М. Світовий досвід регулювання міжнародної інвестиційної діяльності / Ю.М. Попова, О.В. Тарасенко // Глобальні та національні проблеми економіки. – 2017. – № 16. – С. 77-80.

64. Радченко О.П., Шавлюк О.І. Розвиток та особливості впливу ТНК на економіку України // О.П. Радченко, О.І. Шавлюк / Ринкова економіка: сучасна теорія і практика управління. – 2015. – Т. 14. – Вип. 2 (30). – С. 102–111.

65. Ракітіна Н.О. Конкуренентоспроможність транснаціональних корпорацій високотехнологічного бізнесу: дис. ... кандидата екон. наук: спец. 08.00.02 «Світове господарство і міжнародні економічні відносини» / Н.О. Ракітіна; КНЕУ Вадима Гетьмана. – К., 2016. – 285 с.

66. Світлична Ю. О. Види іноземного інвестування / Ю. О. Світлична // Право і Безпека. – 2017. – № 2. – С. 114 – 118.

67. Сириченко Н. С. Економічна сутність і класифікація інвестицій в умовах глобальних трансформацій / Н. С. Сириченко // Науковий вісник Мукачівського державного університету. – Серія Економіка. – Випуск 2 (4). – Частина 1. – 2015. – С. 263 – 269.

68. Ткаченко Д. О. Вплив транснаціональних корпорацій на розвиток внутрішнього ринку України : дис. ... канд. екон. наук : 08.00.03 / Ткаченко Денис Олегович ; Інститут економіки та прогнозування Нац. академії наук України. – Київ, 2020. – 261 с.

69. Федорчак О. В. Сучасні форми іноземних інвестицій як об'єкти державного регулювання. Ефективність державного управління. – 2016. Вип. 4(49). – Ч. 1. – С. 171-182.

70. Хрімлі К. О. Правове регулювання інвестиційної діяльності в зарубіжних країнах / К. О. Хрімлі, О. Ю. Гостева // Економіка та право. - 2019. - № 2. - С. 56-63.

71. Чумак Н.В. Проблемні аспекти діяльності транснаціональ-них корпорацій в Україні / Н.В. Чумак // Глобальні та націо-нальні проблеми економіки. – 2016. – Вип. 9. – С. 719–723.

72. Швед В. В. Міжнародна інвестиційна діяльність: (навч. посіб.) / В. В. Швед, О. А. Закладний. Вінниця, 2017. – 244 с.

73. Шевченко Ю. А. Інвестиційна поведінка ТНК у глобальному турбулентному середовищі: дис. ... канд. екон. наук : 08.00.02 / Шевченко Юлія Андріївна ; Київський нац. ун-т ім. Вадима Гетьмана. – Київ, 2020. – 398 с.

74. Шевченко Ю. А. Формування інвестиційної поведінки ТНК у глобальному середовищі / Ю. А. Шевченко // Інтелект ХХІ. – 2016. – № 3. – С. 66-74.

75. Якубовський С. О. Транснаціональні корпорації: особливості інвестиційної діяльності: [навч. посіб.] / Якубовський С. О., Козак Ю. Г., Логвинова Л. – К. : Центр учбової літератури, 2011. – 472 с.

76. Casson M. The Multinational Enterprise: Theory and History. Edward Elgar Publishing, 2017. 368 p.

77. Инвестиции: учебник для студ., обучающихся по спец. «Финансы и кредит» / Г. П. Подшиваленко, М. А. Генске, Н. И. Лахметкина и др.; Г. П. Подшиваленко (ред.); Финансовая академия при правительстве РФ. –М. : КНОРУС, 2016. – 485с.

78. Сергеев И. В., Веритенникова И., Шеховцов В. В. Инвестиции: учебник и практикум для прикладного бакалавриата: 3-е изд., перераб. и доп. М.: Издательство ЮРАЙТ, 2016. – 314с.

79. Чарльз Хилл. Международный бизнес.-8-е изд. СПб: Питер, 2013. С. 45. 41
Чернова В. Ю. Современные инновационные стратегии ТНК и синергетический эффект «технологизации» // Евразийский союз ученых. 2016. – №1 (22). – С. 136-142.

80. Шичёва К. В., Торбеева М. А. Транснациональные корпорации и их роль в мировой экономике // Актуальные проблемы авиации и космонавтики. 2016. – №12. – С. 925-927.

81. Офіційний сайт СОТ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.wto.org/english/tratoptrims_e.htm.

82. Офіційний сайт ОЕСР [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.oecd.org>.

83. Офіційний сайт Національного банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://bank.gov.ua>.

84. Офіційний сайт міжнародного валютного фонду (МВФ) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.imf.org/>.
85. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
86. Офіційний сайт Конференції ООН з торгівлі та розвитку (ЮНКТАД) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.unctad.org>.
87. KPMG:M&A Radar 2020: Ukraine. [Electronic resource] – Access: <https://home.kpmg/ua/en/home/insights/2021/03/ma-radar-ukraine.html>.
88. UNCTAD Investment trends monitor. [Electronic resource] – Access: <https://unctad.org/webflyer/global-investment-trend-monitor-no-38>.
89. World Investment Report 2020: Special economic zones [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <http://unctad.org>.
90. UNCTAD Report Details COVID-19 Impacts on Investment Flows [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <https://sdg.iisd.org/news/unctad-report-details-covid-19-impacts-on-investment-flows/>.
93. Impact of pandemic on prospects for foreign direct investment [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <https://focus.world-exchanges.org/articles/impact-pandemic-global-prospects-foreign-direct-investment>.
91. COVID-19 and Commonwealth FDI: Immediate Impacts and Future Prospects [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <https://thecommonwealth.org/sites/default/files/inline/THT-170.pdf>.
92. Foreign direct investment flows in the time of COVID-19 Prospects [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.oecd.org/coronavirus/policy-responses/foreign-direct-investment-flows-in-the-time-of-covid-19-a2fa20c4/>.
93. Corruption Perceptions Index 2020 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.transparency.org/en/cpi/2020>.